BERDUCESI

Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

BAHAR

sayı:2

BERDUCESI

Sayı 2 - Yerel Süreli

İmtiyaz Sahibi
Büyükşehir Belediyesi Adına
Hayrettin Güngör

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Doğan

Sertifika No: 40581

Editör
Bilge Doğan

Yayın Kurulu
Habibe Öçal
Esra Kirik
Canan Olpak Koç
Ayşe Farsakoğlu
Fadime Tikbaş Apak
Melek Demirdöğen
Sibel Kök
Tuğçe Gök

Son Okuma
Melek Demirdöğen

Tasarım
Nisanur Karakuş

Görsel-Teknik Hazırlık
Ebrar Akkaya

Baskı
Semih Ofset Matbaacılık
Sek Yayıncılık Sağ. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
Büyük San. 1. Cadde No:74 / 1-2-3-4
İskitler / ANKARA
Tel: (0312) 341 40 75

İletişim Adresi
berducesidergisi@gmail.com

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi

Bu eser, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin bir kültür hizmetidir.

Editör'den

Yaşamın özüne ve gizine dair sızılarımız, arzularımız vardı. Bir düşünürün sözüne kulak verdik: "İnsan arzusuyla yazar, benim de arzumun sonu gelmiyor". Sonsuz arzular dünyasında yazmak bir eylemdi; Batısı, Doğusu, cinsiyeti, dili, dini, ırkı olmayan, varlığın izini taşıyan ve süren soylu bir eylem. Biz de "varız" demek istedik. Varız ve yazıyoruz. Yazıyoruz, çünkü parçalanmışlıklar çağındayız. Savaşçıl bir dünyayı, kadın duyarlığıyla yeşillendirmeye niyet ettik. Dünya gömleğinden soyunduk. Hakikate henüz eremesek de kelimelerle teskin olup ağulu dünyayı sesimizle sağaltmaya çalıştık.

Yazmak, soylu bir eylemdir; bir araya gelelim. Berdücesi, yazınsal anlamda yetişebileceğimiz bir mahfile dönüşsün. Kalpler bir, kalemler bir olsun. Tüm dünyadan gönüldaş hissettiğimiz yüreklere ulaşalım. Sesimiz daha ilk sayıda hatırı sayılır yankılara kavuştu. Bu sâikle size dergimizin ikinci sayısını sunuyoruz.

Bahar sayımızda bir soruşturma konusu ile okurumuzu selamlıyoruz. Konumuz, yazın dünyasının hem yarası hem yara bandı olan edebiyat-sosyal medya ilişkisi. Sayfalarında her an bir şiirden, bir öyküden, bir tiyatro metninden, hatırı sayılır / sayılmaz popülist romanlardan alıntılar gördüğümüz sosyal medya hesaplarının arasında sanal değil gerçek insanın, onun gerçek duygu ve düşünce dünyasının izini nasıl sürmeli? Cemal'e, Edip'e, Turgut'a, Attila'ya ait olmayan; yarısı çalıntı yarısı adapte sözlerin arasından Cemal'i, Edip'i, Turgut'u, Attila'yı nasıl çekip çıkarmalı? Gerçek edebiyatla mı?

Peki, nedir gerçek edebiyat?

Peşinde olduğumuzdur, izini sürdüğümüzdür, talibi olduğumuzdur. Berdücesi, ikinci sayısında edebiyat-sosyal medya ilişkisini sorgularken genç kalemlerin ve yetkin isimlerin eserlerine de sayfalarını açmaya devam ediyor.

Handan Acar Yıldız, Nisan'da yayınlanacak olan romanından bir bölümü bizlerle paylaşırken; Naime Erkovan, Şule Köklü, Süheyla Karaca Hanönü, Leyla Polat ve Özlem Metin öyküleri ile yer aldılar. Kahramanmaraş Akademi öğrencilerinden Feyza Nur Emiroğlu, Fatma Kurt ve Emel Karagedik de öyküleri ile aramıza katılan isimlerden.

Bu sayının söyleşileri Selvigül Kandoğmuş Şahin ve Naime Erkovan ile. Ressam-yazar Selvigül Kandoğmuş ile söyleşimiz, sekiz yazarın sekiz sorusu üzerinden ilerleyen hoş sohbet esintileriyle Yasemin Kapusuz tarafından hazırlandı. Naime Erkovan ile öykünün büyülü dünyası üzerine Fatma Gülşen Koçak konuştu.

Elif Sönmezışık, Funda Kızıler Emer, Hümeyra Yabar, Melek Demirdöğen, Tuğçe Gök ve Hatice Şimşek inceleme yazıları ile aramızdalar. Filiz Eneç, Fatmanur Petek, Ayşe Nur Kaynak, Yasemin Zengin, Yaren Nur Özen ve Yasemin Kapusuz bu sayının şairleri. Sedef Açıkgöz, Almanca'dan çeviri bir şiiri ile aramızda. Akademi öğrencilerinden Sinem Bozhöyük bir denemesi ile okurumuza merhaba diyor. Ayşe Hicret Aydoğan anı türündeki yazısı ile okuru selamlarken; Selma Kavurmacıoğlu, İdil Övgün Armut ve Ayşe Seyithanoğlu kitap tanıtımları ile bizlere destek oluyor.

Yazın yokuşunda yürüyüşümüze kılavuzluk eden, görüş ve önerileri ile destek olan Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür, Spor ve Turizm Dairesi Başkanı Duran Doğan'a ve kıymetli hocamız Doç. Dr. Selim Somuncu'ya sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Umudumuz ve gâyemiz o ki; tabiat baharı selamlarken Berdücesi de yazın yokuşundaki zorlu yürüyüşüne devam edecek: daha genç, daha dinamik, daha coşkun, daha latif...

Bilge Doğan

2022 Bahar

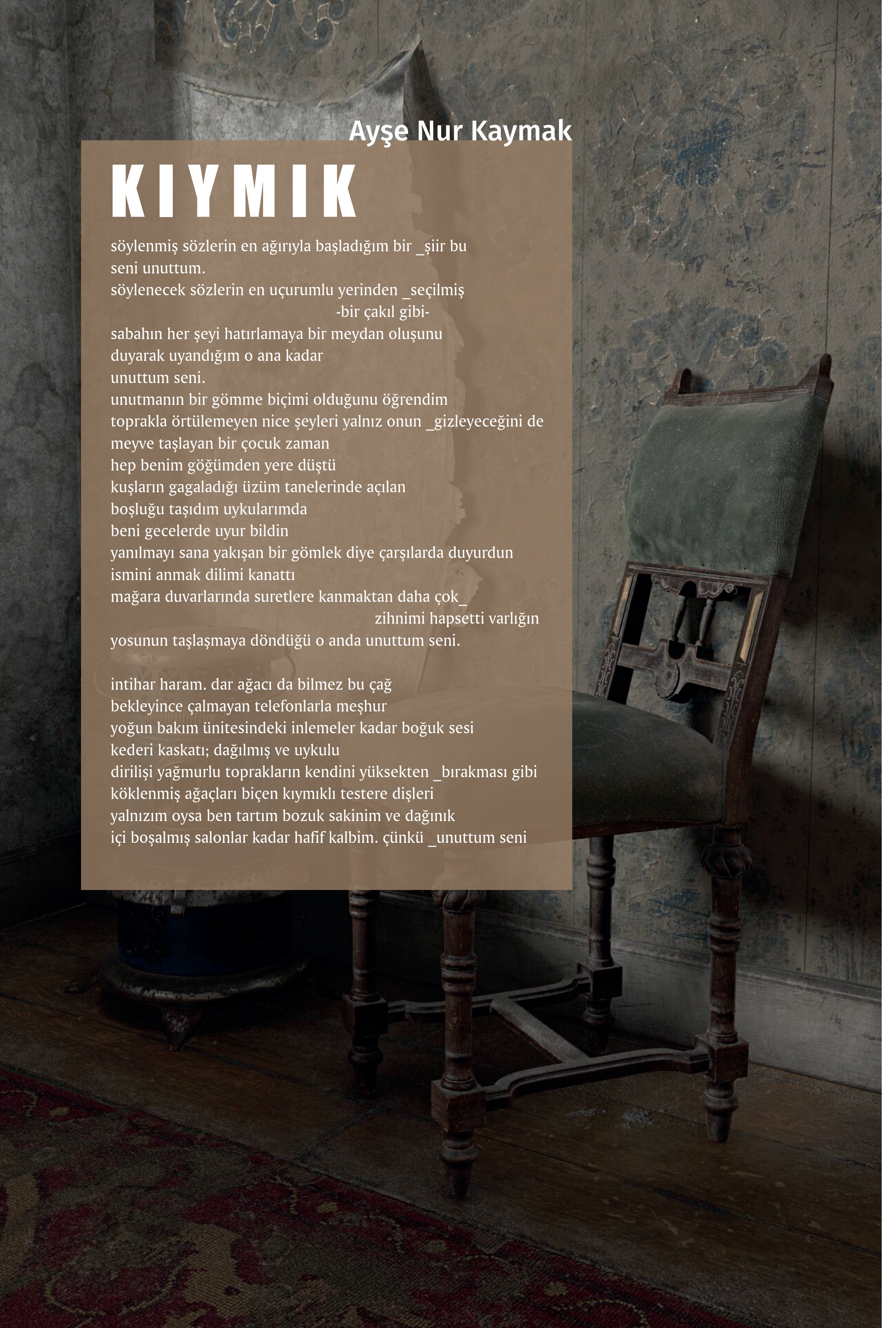
İÇİNDEKİLER

Ayşe Nur Kaymak

KIYMIK

söylenmiş sözlerin en ağırıyla başladığım bir _şiir bu
seni unuttum.
söylenecek sözlerin en uçurumlu yerinden _seçilmiş
-bir çakıl gibi-
sabahın her şeyi hatırlamaya bir meydan oluşunu
duyarak uyandığım o ana kadar
unuttum seni.
unutmanın bir gömme biçimi olduğunu öğrendim
toprakla örtülemeyen nice şeyleri yalnız onun _gizleyeceğini de
meyve taşlayan bir çocuk zaman
hep benim göğümden yere düştü
kuşların gagaladığı üzüm tanelerinde açılan
boşluğu taşıdım uykularımda
beni gecelerde uyur bildin
yanılmayı sana yakışan bir gömlek diye çarşılarda duyurdun
ismini anmak dilimi kanattı
mağara duvarlarında suretlere kanmaktan daha çok_
zihnimi hapsetti varlığın
yosunun taşlaşmaya döndüğü o anda unuttum seni.

intihar haram. dar ağacı da bilmez bu çağ
bekleyince çalmayan telefonlarla meşhur
yoğun bakım ünitesindeki inlemeler kadar boğuk sesi
kederi kaskatı; dağılmış ve uykulu
dirilişi yağmurlu toprakların kendini yüksekten _bırakması gibi
köklenmiş ağaçları biçen kıymıklı testere dişleri
yalnızım oysa ben tartım bozuk sakinim ve dağınık
içi boşalmış salonlar kadar hafif kalbim. çünkü _unuttum seni

FARKLI GÜNDE DOĞAN İKİZLER

Handan Acar Yıldız

II. Thutmose'un sarayında aynı anda iki kadının çığlığı duyuluyordu. Daha önce doğum yapmış bütün kadınlar bu çığlığı tanıdılar. Çığlıklar Firavun'un karısı Hatşepsut ve dansözü Azet'ten geliyordu. Her iki çocuk da Firavun'undu. Bütün hizmetliler ikiye ayrılmıştı. Yarısı Aset'in diğer yarısı Hatşepsut'un başındaydı. Aset'in tek ismi vardı: Aset. Tek statüsü vardı: Dansöz. En gürbüz çocuğu doğursa dahi ismi çocuğunun üzerine leke gibi yapışacaktı. Hatşepsut'un pek çok ismi vardı. Amun'a bağlı anlamına gelen Khnumt Amun, Hatshepsut: Asil kadınların önde geleni, Taht adı: Maat-ka-ra: Ra'nın ruhunun adaleti/doğruluğu Horus adı: Wesretkau: Ruhların(Ra'nın ruhlarının) gücü, Nebty adı: Wadjrenput: Yılların gelişimi Altın Horus adı: Netjeretkhau: Görünüşün ilahiliği.

Yarı asil bir anneden geldiği için adını ve kanını evlilik yoluyla asalete çekmeye çalışan Firavun, hem üvey kardeşi hem de karısı olan Hatşepsut'un başında bekliyordu. Onun asil teninin renginin Azet'ten koyu olduğunu fark etmişti. Bunca zaman sonra ilk kez. Burada beklese de aklı sarayın diğer köşesinde yükselen çığlıklardaydı. Hatşepsut bir kız doğururken Azet erkek doğurursa, bir dansözden doğduğu için oğlu da onunla aynı kaderi paylaşacaktı. Yarı asil kana sahip olacaktı. Teni Azet'inkinden koyuydu Hatşepsut'un. Ama kanı da koyuydu. Azet'in, ten rengi gibi kanı da açıktı.

Önce Azet'in çığlıkları kesildi. Bir oğlan doğurduğu kendisine söylendi. Derisinin rengi daha da açıldı. Işıl ışıl gülümsemesi yüzüne yayıldı. Sonra aklına sarayın diğer tarafındaki doğacak çocuğun cinsiyeti geldi. Öğrenmeden çocuğunu kucağına almak istemedi. Kaybetme korkusu annelik şefkatini bastırdı. Çocuğu uzattıklarında itti. Hizmetliler tavrına anlam veremediler.

O Firavun'du. Tanrıların temsilcisiydi. Bir tanrıya en çok asalet yakışırdı. Hizmetlilerden biri haberi Firavun'a vermeye giderken Azet'in yüzünü ödünç aldı. Thutmose'un yanında aldı soluğu. Hatşepsut doğum sancıları sıklaştığında annesini hiçbir zaman olmadığı kadar hatırladı. Annesi onu doğururken babasının metresi de şu anki kocasını doğurmuştu. Hiç erkek çocuğu doğurmamış, doğurduğu dokuz kız çocuğunun hepsi ölmüş, biri hayatta kalmıştı. Son avazıyla birlikte çocuğu itecekti ki hizmetlilerden biri getirdiği haberi fısıldamak için Thutmose'a yaklaştı. Firavun ve Kraliçe'yi rahatsız etmemesi için sinekleri üzerlerine çekmek amacıyla odada duran, balla kaplı kölelerin bile meraktan gözleri yerlerinden oynadı. Sinekler kölelere hücum etti. Odadaki sinek kadınların yalnızca gözleri görünürdü. Burunlarına kulaklarının içine giren sineklere kayıtsız

Saraylarda meyvenin, tahılın, değerli madenlerin, taşların en iyisi bolca bulunurdu. Saraylarda en az bulunan nefes ve ömürdü.

dururlardı öylece. Sinek kadınların bakışları haberciye kitlendi. Üzerlerine konan haşeratın verdiği kaşıntıyı unuttular meraktan. Köleler için Firavun'un kim olacağının önemi olduğundan değil, köle dahi olsa merak duygusunu kaybeden insanoğlunun yaşamaya devam edemeyeceğinden.

Her yanı bal ve sinek kaplı kadınların gözlerinin haberciye kayması Hatşepsut'u huzursuz etti. Firavun kızı olarak doğmuş, karısı olarak hayata devam etmişti. Ancak hayatının hiçbir döneminde kölelerin gözbebekleri şu andaki kadar dikkatini çekmemişti. Firavun'un yüzünü okumaya çalıştı. Endişesi kaybolmamakla beraber yüzünden ferahlama dalgası geçti. Diğer tarafta doğan çocuğun cinsiyetinin erkek olduğunu anladı. Son avazını bırakmadı. Çocuğu itmedi. Sancısı uçup gitti. Altın bir taht gözlerinin önünde eridi. Aylardır içinde taşıdığı çocuk dışarı çıkmıştı sanki. Uçan sancı, kölelerin üzerindeki bala tünemiş sineklerden birinin içine kaçtı. Çırpındı sinek. O kadar çırpındı ki iki kanadı kopup balın içinde kaldı. Gövdesi yere düştü.

Doğruldu Hatşepsut. Çocuğu yaşamaya devam ederken sancısını kaybetmişti. Tutmose'un içi içini yese de asıl karısını bırakıp yeni doğan bebeğin yanına gidemiyordu.

"İçinde ölmüş olmasın"

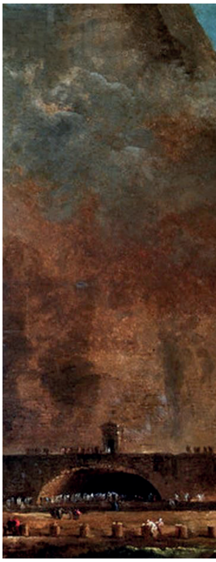
"Hayır, hareket ediyor, yaşıyor ama biliyorum ki sancım bir daha geri gelmeyecek. Sancım, aklımın olduğu yere, kalbime kaçtı. Dileğim o ki yakın zamanda ölmem. Çünkü ölüler diyarındaki kefede tartılacak olan kalbim bu sancıyı içinde taşırken bir tüyden daha hafif gelemez."

Çocuğu içinde, sancıyı kalbinde taşıyarak yatağından kalktı. Öncekinden daha güçlü ve hırslı. Çocuğunu kucağına almadan yataktan doğrulan sancının benzeri, çocuğuyla yataktan doğrulan Azet'in kalbine de indi. O da bu gönül ağırlığıyla ölüler diyarına gitmek istemiyordu. Sarayın diğer cephesinde doğan çocuğun cinsiyetini öğrenmeyi beklerken ki böylece kendi çocuğuna tahmini ömür biçecekti; Kraliçe'nin sancısının kaçtığı ve dönüş zamanının belli olmadığı haberini aldı. Doğacak çocuğun cinsiyeti, en az çocuğun annesi kadar ilgilendiriyordu onu.

Saraylarda meyvenin, tahılın, değerli madenlerin, taşların en iyisi bolca bulunurdu. Saraylarda en az bulunan nefes ve ömürdü. Aynı anda veya birbirine yakın zamanda farklı kadınlardan bazen de aynı kadından doğan çocuklar için ömür ve nefes bulunmazdı saraylarda. O zaman yiyeceğin, giysinin, maden ve taşın bolca bulunması öyle anlamsız hale gelirdi ki. Her sabah sahip olduklarını koruma korkusuyla uyanırdı kadınlar ve erkekler. Kelle koltukta gezmek buydu.

Ayrılma korkusu sebebiyle bağlanmaktan çekindiği çocuğunu doya doya kucaklayamıyordu Azet. Onu kucağına aldığında kalbindeki ağırlık kollarına geçiyordu. Sütleri Nil Nehri gibi kıvrıla kıvrıla yerlere akıyordu. Ne uyuyabiliyor ne de ayılabiliyordu. Bebek ağlıyordu. Sütannelerde avunmuyordu. Ne yapsalar susmuyordu. Nedimeler pervane olsa da boştu. Koca saray küçük firavunun sesiyle inliyordu. Rakip kardeşi gelmese bile ağlamaktan ölecekti çocuk.

Hatşepsut'un yine sancısı kasıklarına inmeden uyandığı sabahlardan biriydi. Bebeğin sesi ona kadar geliyordu. Bütün sancılar sabah

gelirdi de sanki gözü yollarda sancı bekleyen herkes uyandığında yüzüne "bu sabah da mı gelmedi" sorusuyla bakıyordu. Beklenti denilen duygu, ülkenin sahibi Firavun ile tuvalet taslarını döken köleye kadar herkesin yüzüne aynı ifadeyi kondurmuştu.

Bebeğin sesi yükseldikçe, Hatşepsut'un yüreğine kaçan sancı orada büyümeye devam ediyordu. Onu iyi biri olmaktan daha da uzaklaştırıyordu. Bir dansözü ona tercih eden Firavun'un yüzünü bile görmek istemiyor, ona karşı bütün kinini gizliyordu. II. Thutmose ise bu sakinliğe, kendisine karşı takınılan müşfik tavırlara hiç mi hiç itimat etmiyordu. Gerçek karısı ona ne kadar hoş muamele ederse ondan o denli şüpheleniyordu. Öte yandan Azet'e sonuna kadar güveniyordu. Davranışlarını doğru ya da ters yöne çekmiyordu. Azet'in hayatı Firavun'un yaşamasına bağlı olduğundan sadakatine sonuna kadar inanıyordu. Hayatta en güvendiği, sevgisine en çok inandığı kişi Azet'ti. Hatşepsut, bütün bunları görebilecek kadar zeki bir kadındı. O nedenle kocasından her geçen gün daha fazla nefret ediyordu. Hatta Azet'ten dahi kocasından nefret ettiği kadar nefret etmiyordu.

Sancısı geciktikçe Hatşepsut ne yaşıyorsa aynısı Azet'e de sirayet ediyordu. Öncesinde çok farklı karakter ve yazgıdaki iki kadınken ruh dünyalarındaki benzeşmeye tutum, davranışlarındaki benzerlik eklenmişti. İkisinin de iklimi ve güneşi Firavun'du. Onlar da karakterleri farklı da olsa aynı güneşe bakan iki çiçek kadar aynılaşmaya başlamışlardı. Sıcağı ve soğuğu birbirinden bağımsız hissedemez oldular.

Hatşepsut'un yüreğinin daraldığı sabahlardan birinde bebeği susturun diye avazı çıktığı kadar bağırdı Azet. Öyle bir çığlık atmıştı ki Hatşepsut'un karnına saklanan ve dünyaya gelmemek için tanrılardan yeni bahaneler isteyen bebek bile bu çığlığı duymuştu. Kardeşinin annesi kardeşiyle ilgili taşıdığı endişeye dayanamamıştı, akıl sağlığını yitirmesi işten bile değildi. Annesi ise onunla ilgili taşıdığı endişeden dolayı onu içinde saklamaya devam ediyordu. Bebekler her şeyi anne karnında hissederdi. O annesinin karnında âlim olacaktı neredeyse.

Sinir krizi dünyanın ilk gününden beri vardı fakat o devirlerde henüz adı konulmamıştı. Azet adı konulmamış sinir krizinin tüm evrelerini eksiksiz yaşarken elleriyle kulaklarını tıkadı. O kulaklarını tıkayınca ağlayan çocuğun sesi beyninin içine kaçmış oldu. Bebeğin sesi kafasının içinde artıyordu. Başını salladı, sonra yumrukladı.

"Susturun şunu, susturun!"

Azet'in tek ismi vardı: Azet. Tek statüsü vardı: Dansöz. En gürbüz çocuğu doğursa dahi ismi çocuğunun üzerine leke gibi yapışacaktı.

Sonra çömeldiği yerden kalktı. Bebek firavunu kucağına aldı. Onunla birlikte dans etmeye başladı. Bir Firavun doğurduğundan beri, sineklerden rahatsız olmaması için odasında balla kaplı köle kadınlar duruyordu. Azet kucağında bebekle hızla dans ediyordu. Kendi çevresinde döndükçe bebeği ha düşürdü ha düşürecekti. Azet'in aklı odadaki sineklerden birine kaçtı. Sinek çırpındı. Balın içine batmış kanatları koptu ve gövdesi yere düştü. Dünyanın en akıllı sineği şimdi kanatsızdı. Rüzgârla birlikte uçup gitti. Onun uçtuğu yönden II. Thutmose geldi. Azet'e yaklaşmaya çalıştı. O yaklaştıkça Azet yıldız gibi başka yöne kayıyordu. Sonunda ona ulaştı

ve tanrısal tokadını savurdu. Azet'in kolları çözülünce bebeği tuttu. Bebek sustu, bütün dünya sustu. Şimdi Azet için koca bir sessizlik, geçmiş ise gürültü demekti. Dünya bu kadar ketum ve sessiz hale gelince içinden yine dans etmek geldi. Üzüldüğünde de sevindiğinde de dans ederdi o. Dönmeye başladı. O köşeden bu köşeye. O kadar döndü ki sonunda çocuğunu unuttu.

II. Thutmose kucağındaki bebeği Hatşepsut'a götürdü. Belki bu onun sancısını da geri getirirdi. Her adımda bebeğin ağlaması azaldı. Karşısında kucağında bebekle Firavun'u gördüğünde gözlerine inanamadı. Kollarına aldığında göğsünden süt akmaya başladı. Göğüslerindeki sütün karnındaki bebeğin değil üvey oğlunun hakkı olduğuna inandı. Buna onu inandıran neydi bilemedi. Hem üvey oğlu hem de yeğeni olan III. Thutmose'u bir sağ bir sol göğsünse iki gün emzirdi. Kucağından bırakmadı. Kokusunu içine çekti. Bu çocuğu o büyütecekti. Kasıklarından yüreğine kaçan o sancı biraz hafifledi. Hatta kasıklarına yürüdü. Ama çok yavaş bir yürüyüştü bu. Ulaşması gereken yere ulaşması günler alabilirdi.

Karakterleri farklı da olsa aynı güneşe bakan iki çiçek kadar aynılaşmaya başlamışlardı.

Doğum öncesinde toplayıp dinlediği kâhinler bu olanların hiçbirini önceden haber veremediği için Firavun'un gazabı sarayı aşmıştı. Gelecekten kim haber verirse en büyük işkenceler altında canını alacağı tehdidini bütün ülkeye yaydı. Kimse gelecekten konuşamaz oldu. Gelecekten bahsetmek yasaktı. Şimdi, Hatşepsut'un kaybolan sancısıyla belirsizleşti. Gelecek ve şimdiyi kaybedince herkes geçmişe merak sardı. Hatşepsut da geçmişe sarılanların başında geliyordu çünkü şimdinin belirsizleşmesine kendi sebep olmuştu. Üvey oğlunu kucakladığı kollarıyla geçmişe sarıldı. Her gün Nil kenarında yürüyor, başka diyarlardan gelen tüccar ya da kölelerden, geldikleri toprakların kadim hikâyelerini dinliyordu. Bu uğurda çok köle azat etti. Hikâyeyi dinliyor, anlatanı azat etmekle kalmıyor, memleketine dönmesi için ödüllendiriyordu.

Gözlerine çektiği sürmeyle tanrılara benzemeye dahi üşendiği bir sabah kalabalığın arasına karıştı. Giysileri yepyeni, dik bakışlı köleye takıldı gözleri. Satın aldı. Mezopotamya'dan getirilen genç köle atalarından kalma hikâyeleri unutmadığı sürece köleleştirilemeyeceğine inanıyordu. Gözlerindeki kendinden emin ifadenin nedeni buydu. Azat edilmeyi değil, anlatacağı kadim hikâyeleri bıkmadan dinleyecek efendileri istiyordu. Hatşepsut onu azat etmedi. O azat edilmemekten mesut, bildiği hikâyeleri anlattı. Hatşepsut ve III. Thutmose'un hikâyesi özgürlüğü ruhunda taşıyan köleye kendi topraklarında asırlar önce yaşamış Naram Sin ve halası Enheduanna'yı hatırlattı.

Nil'in kenarında Hatşepsut'a Naram Sin ve Enheduanna'dan bahsetmeye başlamıştı ki önlerinden bir sepet geçti. Sepeti kıyıya aldıklarında içinde bir oğlan çocuğu olduğunu gördüler. Hatşepsut'un gözleri ışıldadı. Sancısı geri döndü. Doğumu başladı. Dünyaya getirdiği kız çocuğunu kölenin şaşkın bakışları altında sepetin içine koyarak Nil'e saldı. Nil'de bulduğu çocuğu ise yanına aldı. Yolda Enheduanna ve Naram Sin'in hikâyesini dinlemeye devam etti. Aklın kalpte olduğuna inanan Hatşepsut hayal dünyasında, ruhun karaciğerde olduğuna inanılan Mezopotamya'ya doğru yolculuğa çıktı.

(Nisan'da basılacak romandan bir bölüm)

AYARSIZ SAATLER

Üşütür astım olurum
Geçmez bronşitim bir vebadır uzaklık
Donar her şey kış çoktan yerleşmiştir şehrimize
O kaygan zeminlerin buzlanma sevdası
İnce bir gülüş belirir ihtiyarların yüzünde

Sıkılır canım deliliğim tutar
Nefesimi keser bulutlar nedensiz
En karamsarlığıyla çıkar karşımıza
Lanet okur bir adam sokak ortasında tükürüp
Bizi binlerce kez öldürür hiç tanımayan

Uyumak korkunçtur rüyam
Çoğalırım her an koca devler kovalar
Sokağınızdan geçerim içinizden, kimse duymaz
Patırtılar sağnak olur küçülür göz bebeklerim
Sersemliğim tutar kör olurum

Ağrım çoğalır solgundur yüzüm
Kimse tanımaz beni kalındır duvarlar
Dalar gözlerim büyür her şey belirsiz
Alaca saatlerde tutmaz ayar dağılırım
Beni sende aradılar yoktum

Annem ağlar babam yorgundur
Ev soğuk soba dumansız kış renksizdir
Sessiz filmler uzak masallar Köroğlu efsanedir
Ölür serçe cam kenarında kar gömleği olur
Kimse görmez gördüklerimi suçlanırım

Uyuşur dirseğimdeki kan, kanıtlayamam
Zapt edilmez toyluğum güler geçerim
Karanlıktır odam yabancısıyım ışığın
Dağınıktır zihnim kalabalık çöküverir
Kaybederim kendimi eşyalar arasında

Filiz ENEÇ

ŞUBAT GÜCÜK BİR AYDIR

Şule Köklü

Adam iskemleye oturmuş elindeki değneğin ucuyla toprağı usul usul kazıyordu. "La oğlum onda ne var seksen yaşındaki anan dağın başındaki tarlanın sınırını nereden bilsin ne içerliyon kadına? Ben aha bu yaşa geldim doğduğum yılı, günü anamdan öğrenemedim."

"İlkokul bitince kasabanın yatılısına verdiler beni. Ortaokul bitti tutturdular lise oku, "Eyi," dedim, derme çatma bir göz oda kiraladılar. Kasabada doğduğun günü bilmezsen topa tutarlar seni. Doğum tarihini gün, ay, yıl, diye sormaları yok mu? Lisede bir moda çıkarmış kızlar doğum günü kutlaması, ahaliyi dolanıp benim ardıma düştüler. Doğum günü dedimse bugün ki gibi pasta mum yok, halka tatlı, pişmaniye, gofret yanında çay ya da gazoz.

Cuma günü geldi mi köye giderdim. Anama sordum ana ben ne zaman doğdum. Kadın yüzüme aval aval bakarken gücüğün diye söze başladı. "Ana," dedim "gücüğü bırak gününü yılını de bana." Elini havada sallayıp "Dün ki yediğimi unuttum o nasıl aklımda kalsın," dedi. De buyur buradan yak. Babama koştum, "Doğuran bilmiyor ben nereden bileyim," diyerek savdı başından. Anamı gidip gelip sıkıştırdım. "Adıgüzel' e sor," demez mi? Kan beynime sıçradı sezdirmedim. Bizim Adıgüzel emmi mi dedim. "He," dedi anam. "Ana, dedim senin bilmediğini o nereden bilsin." Kadın diretiyor hâlâ bilir bilir, diye. "Oğlum git sor dediysem sor, onun ata bindiği gün doğdun sen." "Ata bindiği gün he mi," dedim. Benim doğduğum günü bilmeyen kadın Adıgüzel emminin ata bindiği günü biliyordu.

Adıgüzel emmi kışları torunlarını okutmak için kasabaya iner mayısta köye çıkardı. Pazartesi günü okul çıkışı kasabadaki bizim köylünün gittiği kahvehaneye koştum, ilk gün bulamadım onu. İkinci gün sobanın dibinde çay içerken yakaladım. Elini öptüm yanaştım, hoş beş, derken meseleyi açtım. Adam yüzüme bön bön bakarken ağzını yaya yaya, "Netcen benim ata bindiğim günü," deyince donup kaldım. Anam gönderdi demeye dilim varmazken konuyu başka tarafa çektim. Emmi dedim sen ata ömründe bir kez mi bindin. O vakit anlamadım katılarak gülmesini. "Ya kaç kere binecektim hergele," dediğinde bunda bir hinlik olduğunu anladım. Anamın gönderdiğini söyleyince düşündü uzun uzun, "Ben," dedi "Ata ne zaman bindiim, Aslan' ın eskere gittiği gündü." Adıgüzel emmiden fayda olmayacağını anladığımda Aslan dayıyı aramaya koyuldum. "Haaa bu arada ata binmek düğün günüymüş, damat ata binip geline karşı gidermiş ya hah o yüzden ata binmek denirmiş o güne. Adıgüzel emminin ata kaç defa bindin dediğimde gülüşü de bundanmış. Haydi babam düş Aslan' ın peşine."

Tay değil boynu sülün boynu, kuyruğu genç oğlan perçemiydi. Ne oldu bilmedim ki öldü tay, bir iki yekindi, kalkamadı sabi. Hayvan deyip geçme, analık her dişinin kaderi. O günden sonra yele caka atmadı Gülbeyaz, dağlarla boy ölçüşmedi. Zayi oldu gitti yazık...

"Aslan dayı köyün ihtiyar delikanlılarından biriydi. Kavak kadar dik, salkım söğüt kadar esnek bir adamdı, yaşına rağmen köyün dağları aman ederdi elinden. Evlerine her varışımda dağda bayırda, dediler üç beş gün sonra şosenin ağzında yakaladım onu. Elindeki yükü kapıp yola koyulunca sohbetin belini kırdık. Lafı dolaştırarak askerliğe getirdiğinde soruyu araya sıkıştırdım. Askerlik anılarını ballandırarak anlatmasına bakılırsa rahat yapmıştı vatan borcunu. Hangi yılda gittin dayı, deyince durdu, düşündü. Gücüğüün..."Gözümü kırpmadan ağzına bakıyordum. "Gücüğün gücüğün," diyerek lafı eveledi geveledi. Askere gittiğin günü bilmiyor mu dayı desem de kâr etmedi. Anamın bildiğinden fazlasını alamadım ondan. Köylünün topuna içimden saydırarak şose yoldan kıraç tarlaya sürdüm kendimi. Tepeyi aşmadan Aslan dayı bağırdı. "Zöhre' ye sor Zöhre' ye onun atı tayını atmıştı o gün.

Öp babanın elini. Hangi Zöhre, diye sordum. Isağın Zöhre, diye cevap verdi. Zöhre hala köyün ebesiymiş eskiden. Beni o mu doğurttu diye düşünerek anama koştum. Yok, dedi. Zöhre değil Emine aba ebendi. Emine abanın mezarında ot biteli yıllar olmuştu. Zöhre haladan umutsuzdum; Onca kerli ferli adamlardan alamadığım cevabı ondan mı alacaktım. Yine de duramadım dayandım kapısına, taşlığa

oturmuş boynunun üstünde tutamadığı başını oynatarak etrafı kolaçan ediyordu. Eline varıp hal hatır sorunca kimlerdensin, dedi, anlattım bir bir. Hala dedim, senin eskiden eyice bir atın varmış. Aslan dayı, diyor ki o bir şaha kalktı mı başı dağa uzardı, hele bir kişneyişi varmış ki kuşlar havada titriyormuş öyle mi? Kadın iç geçirdi derin derin. “He,” dedi Gülbeyazdı adı, havadaki katmerli bulutlara parmağını uzatarak bulut beyazım demeye utanırdı onun aklığının yanında, kara kara benekleri genç kız beni kadar güzeldi. Hala, dedim tayını atınca daha ünelmemiş he mi. “Tay değil boynu sülün boynu, kuyruğu genç oğlan perçemiydi. Ne oldu bilmedim ki öldü tay, bir iki yekindi, kalkamadı sabi. Hayvan deyip geçme analık her dişinin kaderi. O günden sonra yele caka atmadı Gülbeyaz dağlarla boy ölçüşmedi, zayi oldu gitti yazık. “Hangi yıldı hala,” dediğim de durdu, düşündü. Kısa bacaklı örümcek oturmuş gibi geldi göz çukurunun içine. Ortada küçük bir top ışıldarken derin kırışıklar bacak gibiydi, konuştukça oynaştılar. “Oğlum,” dedi. “O gün bizim köy seyran yeriydi, bir yanda anan seni doğuruyor, öte tarafta Adıgüzel ata biniyor, Aslan askere uğurlanıyor, benim Gülbeyaz tayını atıyor ohooo daha neler neler. Tarihi soruyorsun bana, yıl atmış yedi, aylardan gücük, gücüğün üçü cumaya denk geliyor, daha dün gibi aklımda. Kar bacadan tozutarak kürtük kürtük düşüyor. Bakma halanın ihtiyar halına, aklımda mıhlı hepsi. Zöhre halanın hafızasına hayran kaldım. Elini öpmekle yetinmeyip sıkı sıkı sarıldım kadına, dal gibi kuru ellerini yüzümde gezdirirken, “Gülbeyaz tayı atmayaydı ölmezdi,” dedi.

Ne tay çıktı aklımdan ne anlatılanlar. Sınıfın tahtasına 03.2.1967 yazdığım günü dün gibi hatırlıyorum. Adam acı acı iç geçirerek anam, Adıgüzel emmi, Aslan dayı, Zöhre hala köyün mezarlığında yatıyor, az ilerisinde Gülbeyaz ve tayı, koyun koyuna. Ananı tarla sınırı için kırma arkadaş deyip, sustu adam. Toprağı değneğinin ucuyla kazırken sessizlik epeyce sürdü.

Doğum günü dedimse bugünkü gibi pasta mum yok; halka tatlı, pişmaniye, gofret yanında çay ya da gazoz.

BİR HASTANENİN ÖLÜMÜ

Naime Erkovan

Hastane koridorları her zamanki gibiydi: Floresan ışık, kapıdan kapıya sürüklenen beyaz terlikler, buram buram antiseptik. Son derece sessiz olan hastane, en çok bu özelliğiyle bilinirdi. Şehrin kalabalığından can havliyle kaçmış da yeterince uzaklaştığına karar verenlerin rahatlığıyla hengâmeyi izlemek üzere bir tepede soluklanmak için durmuştu. Bina, on bir katıyla uzaktaki şehri izliyordu da onun ne gürültüsü ne de kaosu kendisine ulaşabiliyordu. Yıllarca hem personel hem de hastalar huzur içinde yaşadı. Öyle ki ilaç ve tedaviden çok huzura ihtiyaç duyduklarını anlıyor, taburcu vaktinin olabildiğince gecikmesini diliyordu hastalar. Yıllarca böyleydi durum fakat bir gün her şey değişti.

Sabah kontrollerini yapan doktor, yanında öğrencileriyle koridorun başındaki odaya girdi. Yaşlı bir kadındı yataktaki. Çoktan uyanmış, ışıltılı gözlerle kapının çalınmasını bekliyor gibiydi. O kadar yaşlıydı ki hasta, yalnızca doktoru görmek bile ona şifa verebiliyordu. Stetoskopun uçlarını kulaklarına takıp sırtını dinlemeye koyuldu doktor. "Derin nefes alın!" komutuyla hırpalanmış bir nefes son bir gayretle ciğerlerden sökün edip geldi. Gayet iyiydi; "Tekrar!" dedi doktor. Az önceki memnun ifadesine bir şüphenin gölgesi düştü. Üstelemek istemedi ama yokmuş gibi davranmak, ettiği yemine aykırıydı. "Bir daha!" dedi o yüzden. Şüphe, gerçek bir bulguya dönüştü; hastanın nefesine tiz bir ses karışıyordu. Kadını endişelendirmemek için "Her şey gayet güzel," dedi, ettiği yemine uygun şekilde.

Odadan çıkarken öğrencilerden biri sordu: "Sesin kaynağı nedir?" Doktor korkmuş bir ifadeyle öğrenciye döndü, "Sen de duydun mu?" dedi. Sadece soru soran değil, bütün öğrenci grubu evet anlamında başını salladı. "Emin olana kadar kimseye bir şey söylemeyin!" emrini verip bir sonraki odaya girdiler.

Birkaç gün sonra ses yine duyuldu. Yabani bir kuş, bilinmeyen bir korkuyla yuvasından havalanıp da nasıl çığlık çığlığa gökyüzünü yırtmaya çalışırsa öyle bir sesti bu.

Ertesi sabah yaşlı kadının odasına tek başına geldi doktor. Kaynağını bilmediği bir sesi çaylak öğrencilere açıklama çabasına girmek istemiyordu, o yüzden her zamankinden daha erken başladı işine. Hastanın sırtını dinledi, göğsünü dinledi, bir daha sırtını; derin derin, nefesini tutturarak dinledi. Ses kaybolmuştu. Büyük bir rahatlıkla omuzları dik, koridora çıktı.

Birkaç gün sonra ses yine duyuldu. Bu sefer bir hemşire duymuştu onu. Hastanın koluna damar yolunu açarken karşılaştı o yırtıcı sesle. Yabani bir kuş bilinmeyen bir korkuyla yuvasından havalanıp da nasıl

çığlık çığlığa gökyüzünü yırtmaya çalışırsa öyle bir sesti bu. Bir yanlış yaptığını ve başkalarının da işittiğini düşünerek önce panikledi, sonra alışkanlığın rüzgârına kendini kaptırdığı için yıllardır bakma tenezzülünde bulunmadığı ders kitaplarını karıştırdı; her şeyi doğru yapmıştı. Hastanın yanına endişeyle döndüğünde ses kaybolmuştu. Korkusuzca sapladı iğneyi koluna.

Yaşanan tuhaflık kulaktan kulağa dolaşmaya başlasa da yeni bir olay vuku bulmayınca her şey unutuldu. Bir hafta sonraysa eskiye dönülmüş, huzur yeniden hastaneyi kuşatmıştı. Fakat bir sabah mutfak personeli kahvaltı tepsilerini dağıtırken yiyeceklerin üzerindeki kapağı kaldırdığı anda çığlık sesi, kafesinden kaçan bir aslan gibi dışarı fırladı. O kadar gürdü ki sadece hasta ve personel değil, bütün kat duymuştu. Keşke olaylar bununla bitseydi.

Doktorlar acile gelen hastanın boğazına bakıp "Aaaa" dedirtiyor, çığlık A'dan önce çıkıyordu ortaya. Hastanın reflekslerini kontrol etmek üzere diz kapağına vuruyor, ses bir yardım çığlığı gibi çınlatıyordu hastaneyi. MR cihazına giriyordu hasta, ses bütün dalgaları bozarak çekimi iptal ettiriyordu. Doktor "Neşter!" deyip ilk kesiği atarken ses öyle korkusuzca yayılıyordu ki cerrahın elleri titremeye başlayıp ne ameliyatı sürdürebiliyor ne de açtığı kesiği dikecek gücü bulabiliyordu. Sadece hastanenin içi tekinsiz değildi. Ambulanslar hastane yoluna giriyor, siren yerine çığlık sesi duyuruyordu acil durumu. Bahçıvan çalıları buduyor, makas yaprakları değil de bir canlıyı kesiyormuş gibi bir feryat duyuluyordu.

Hastanede yaşanan bu tuhaflık, dedikodu dalgalarıyla kısa sürede şehre ulaşmış, binanın dolu odaları gitgide azalmıştı. Hastalar, ölüm haberinden başka bir manaya yorulmayan bu durumdan dolayı mucizevi bir şekilde iyileşmiş görünüyorlardı. Dolayısıyla ne doktora ne de yatışa ihtiyaç duyuyorlardı. Koridorlarda kimse olmadığından başhekim, taş plaklarını dinlerken müziği hoparlöre veriyor ve bütün bina, acil duyurular yerine cızırtılı nağmeler dinliyordu. Buna rağmen o korkunç ses hâlâ binada cirit atıyordu.

Bir sabah son hasta taburcu olurken bütün doktorlar ve sağlık personeli bahçeye çıkmış, sahip oldukları yegâne umutlarını yolculamışlardı. Artık binayı resmen kapatabilirlerdi çünkü bir apartmandan ya da okuldan ya da karakoldan ya da müzeden hiçbir farkı kalmamıştı. Herkes üzgün adımlarla içeri girerken başhekim son kez eserine baktı. On bir kat… On bir kat umut… On bir kat şifa… On bir kat huzur… Binayı zeminden çatıya dek süzdü; zirveye ulaşmışlardı yıllar içerisinde. Çatıdan zemine dek süzdü; bir anda yükseklerden düşmüşlerdi. Gözleri doldu. Bir anlamı kalmayan beyaz önlüğünün koluyla sildi gözyaşlarını. İçeri girdi, kapılar kapandı, filmin son sahnesi gibi sessizliğe gömüldü görüntü.

Fakat bir anda koşarak dışarı fırladı başhekim. Herkes pencerelerden onu seyrederken o, saatlerce bahçede volta attı içi içine sığmayarak. Derken beklediği kişi ufukta göründü. Getirdiği paketi teslim etti ve başhekim kimseye ihtiyaç duymaksızın elleriyle bir yasak levhası dikti hastanenin bahçesine. Sesin varlığını yasaklayan

Sesin varlığını yasaklayan bir levhaydı bu.

bir levhaydı bu. İşini bitirdiğinde ve kan dışında bir maddeye alışkın olmayan ellerine baktığında her şeyin eskisi gibi olacağına inancı tazelendi.

Haklıydı başhekim. Çığlık sesi çıkmak için bütün yolları denedi ama varlığını duyuramadı ve sonunda kayboldu. Koridorları, binayı ve şehri terk etti. Haber hızla her yere ulaştı. Hastalıklarını korkuları yüzünden bastıran insanlar özgürlüğe ulaşmış, tedavi olabilmek için koşa koşa hastaneye gelmişlerdi. Odalar doldukça kimse yaşanan uğursuz olay hakkında konuşarak bu güzelliği bozmak istemedi. Eskiye dönmekten o kadar mutluydu ki herkes, fazla mesai için bile can atar olmuştu doktor ve hemşireler. Ameliyatlar başarılı geçiyor, hastalar iyileşiyor, gürbüz çocuklar doğuyordu her gün. Gürbüz çocuklar doğunca ağlamadan hemen önce bir ses duyulur gibi oluyor, herkes endişeyle birbirine bakıyor, bebek kanlı gövdesiyle baş aşağı sallanıyor, anneler soluklarını tutup bekliyor, her şey donuyor, donuyor, soluyor, ses güçlenmek için kuvvet topluyor, bebeklerin ciğerleri soluyor gibi olurken coşkulu bir ağlama bütün korkuları un ufak ediyordu.

“MARILYN’LER”
Mahremiyet ve İffetle Geçimsiz Çağda Güzelliğin *Pop Art* Yanılsaması

Elif Sönmezışık

İspanyol düşünür Jose Ortega y Gasset, ilk dünya savaşından sonra yazdığı “Sanatın İnsansızlaştırılması” denemesinde, özellikle 20. yüzyılda sanatın toplumdan kopuşuna dikkat çeker: “… yeni sanat, romantik sanat gibi, herkese göre değil, özel yeteneği bulunan bir azınlığa yönelik. İşte kitlelerde öfke uyandırması bundan ötürü.”

SANATIN GÜZELLİK KONUMU

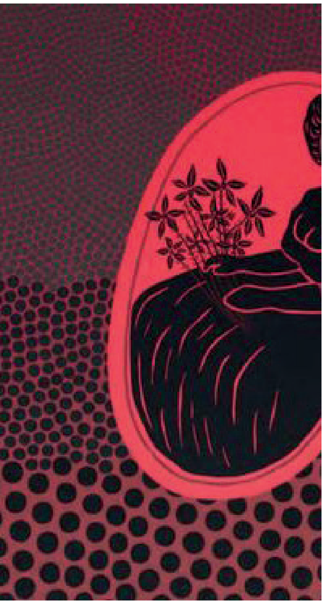
Ortega’nın, “tanı” yani teşhis olarak nitelediği yeni sanattaki saptamalara dair değerlendirmeleri her ne kadar roman sanatına özgü bir yaklaşım arz etse de sanatın geneli için kayda değer bir bakış açısı sunar. Nihayetinde sanatçı -bilhassa Batı’da sanayi devrimi sonrasında- sanatını anlaşılır bir paylaşım alanı olma yükümlülüğünden tamamen uzaklaştırmış, güzellik-çirkinlik ya da başka türlü algı ve his tepkilerine bir nevi kulak tıkamıştır. Ortega, sanata ilişkin yorum ve yargıların, sanat eserinin anlaşılması üzerinden geliştiğini söyler ki anlaşılamamış bir sanat ürününün yorumlanması ve yargılanması ya imkânsız ya da güçtür. Daha tanıdık bir ifadeyle anlamak mümkün değilse maksat hâsıl olamamaktadır. Maksat ise ancak hoşa gitme, beğenme, “güzel-çirkin” olarak konumlama, bunların kişide bir yeniliğe ve gelişmeye yol açmasıyla hâsıl olabilmektedir.

Tabiatın ve mahlûkatın farklı ve görünenin ötesindeki tezahürlerini sunma gerekçesiyle işe koyulan sanat, güzellik bahsine odaklanan bir kökene sahiptir. Yani güzellik, yaradılışın somut ya da soyut yansıması olan sanatla hemhâldır ve toplumların güzellik-çirkinlik algısının derûnunda sanat eserlerinin yönlendirici gücü vardır.

GÜZELLİĞİN ALGI KONUMU

Sanat tarihini daha popüler bir alanda, her kesimden ilgilinin okuyacağı kıvamda yeniden yorumladığını söylersem sanırım Umberto Eco’ya haksızlık etmiş olmam. Onun *Güzelliğin ve Çirkinliğin Tarihi*’ne adanmış iki önemli kitabı, sanatın hikâyesi üzerinden söz konusu kavramların yorumlanmasına yöneliktir. *Güzelliğin Tarihi*’nin sunuşunda Eco; “… gündelik tecrübelerimiz ışığında değerlendirmeye kalkarsak, güzeli sadece sevdiğimiz olarak değil, aynı zamanda kendimiz için isteyeceğimiz bir şey olarak tanımlama eğilimi gösteririz”

Bu parlak, cazibeli, vazgeçilmez arzu nesneleriyle dolu âlemin başat kuralı nesnelleşmekten kaçınmamaktır.

açıklamasına yer verir. Güzelliğin hem kişi hem de toplum nezdindeki genel kabulüne odaklanan bu cümle, günümüzde pazarlanan güzellik algısına taşıyor zihni. 60'larda başlayıp 80'lerde kuşatıcılığı açığa çıkan ve bizde Andy Varhol'un yorumlarıyla akılda kalan "*pop art*: pop sanatı" devriminden bu yana görebiliyoruz ki algılar da algıları besleyen imgeler de biçimlendirilmesi istenen hedefe uygun olarak ve sonsuz şekilde tasarlanabiliyor. Hiç şüphe yok ki bu kurgu-tasarı ve pop kültüründen türeyen imgelerin zerk edilme biçimleri, güzellik-çirkinlik kavramlarına yönelik zihnî ve hissî yaklaşımları belirliyor ve kitlelerin çoğunluğunun bu kurgu-tasarı imgeleri temel alarak kendini yeniden ve yeniden "güncellemesine" yol açıyor. Eco'nun tanımıyla açıklarsak sevilen ve istenen figür güncellenerek değiştiriliyor, toplumun mutlak beğenisi oluncaya kadar zerk ediliyor.

GÜNCELLENEN GÜZELLİK

Pop art, kavram olarak popüler kültürün öne sürdüğü imgelerin gelişigüzel yorumlanmasından oluşan bir sanat olarak tanımlanabilirse de popüler kültürde etkin bir belirleyici olduğundan söz edebiliriz. *Pop art*, geçmişi bugünle harmanlayarak ve her türlü teknolojik imkândan faydalanarak kendini besleyen döngünün temel noktasına yerleşti. Özellikle Andy Warhol'un "Marilyn'ler" adını verdiği çalışmasının simgeleşmesine bakılırsa, İkinci Dünya Savaşı sonrası hayatı kolaylaştıran birçok şeyi olduğu gibi sanatı da ulaşılabilir kılan bir pratik içeriyordu. Yani Ortega'nın "anlaşılmaz sanat"ın yorumsuz, insansız ve ulaşılamaz alana hapsedildiği yönündeki tespitine karşılık verir gibi duran bu akım, sanatı herkese mâl etmiş, söz konusu ürünün öne sürdüğü güzellik kıstasının tepe noktaya taşınmasını sağlamış ve böyle bir "eser"e tema olabilmenin "üstün" bir ayrıcalık olduğu vurgusu yapılmıştı.

Tuhaflığıyla ün salmış Warhol'un çok sesli *pop art* çıkışı, sinema yıldızı Marilyn Monroe'nun suretini birinci sınıf sanat eseri olarak topluma benimsetmesinin yanında, yalnızca güzelliğe değil, kadınlık algısına yönelik de sürekliliği olan, dönüştürücü bir etki bıraktı. Dünya çapında tanınan bir yıldız, kilise duvarındaki "Meryem Ana" figürü gibi "ikonlaşmış" fakat ondan daha yaygın hâle getirilmişti. Üstelik Hz. Meryem tasvirlerinin belirlediği figür ne kadar iffetli bir temsilse Monroe figürü tam tersi kadınlığın cinsel bakımdan ifşasının temsiliydi. Yeni zamanların, yeni sanatının içini dolduran yeni kadın figürü, Meryem Ana'ya taban tabana zıt doğasıyla yeni bir ikon hareketinin mührüne dönüşüyordu.

GÜNCELLENEN "İKON"

Pop art düzeneklerinin geniş çaplı etkisi, bize figürün derinine kurulmuş başka bir kuşatıcılığı da haber veriyordu. Görüntülü, sesli ve üç boyutlu düzenekler aracılığı ile her gün başka bir hedefi gösterip seçtiren küresel tüccarların, sevip benimseme, kendimiz için isteme ve seçme kıstaslarımızı da yeniden ve yeniden belirlemeye güç yetirebildiklerini gösterdi. Öyle ki "ikonlaştırılmış" Monroe suretini, yalnızca duvara, kâğıda, kumaşa işlenmekle yetinmediler;

kanlı canlı bir temsilini her fırsatta yeniden gösteri dünyası aracılığıyla piyasaya sürdüler, sinemada, müzikte, modada devamlı güncelleyerek "yüksek sanat" öğesi olarak nesillerin zihnine dağladıkları şablonu diri tuttular. Kısacası Monroe, ölümünden sonra da sanata ve eğlence âleminde "malzeme" olarak kullanılmaya devam etti ve bu bakımdan dinî ikonları temsil eden ürünlere büyük fark attı. Batı sanatçılarının eliyle iffetine övgüler dizilen Hz. Meryem'in tasvirlerine verilen "Madonna" isminin, yine iffetsizliği dünya çapında tartışma konusu olan bir şarkıcıya mâl edilmesi, dönüşen "ikon" algısına dair bir başka çarpıcı örnek olarak karşımıza çıkacaktı.

Organize çabalarla süregiden *pop art*, "ikonları" da yenilerken onlara yüklediği "yeni" anlamlar ve muhtevalar aracılığı ile toplumların en çok tükettiği "değerler" silsilesini pazarladığını anlatıyor bize. İkon, Ortadoks Hıristiyanların Hz. İsa ve Hz. Meryem'i yansıttıkları tasvirlerine verilen isim. Batı'da plastik sanatların milat sonrasında yeniden yorumlanışı ve toplum tarafından kabulü de yine dinî tasvirler üzerinden kilise himayesinde süregeldi. İlahî öğeler baştacı edildiğinden insana dair her türlü olumlu temsil, bu öğeler ve simgeler üzerinden inşa edildi. Modernleşen ve materyalizmi yeni dini olarak benimseyen Batı için sanat, Rönesans'ın sonrasında hem mekân hem değer yargıları hem de temsil olarak kilise kalıplarının dışına çıktı, kişiselleştirilmiş simgeler üzerinden ve daha sivil bir sermaye ile ilerledi. Sonrasında sanayi devrimi ve makineleşme kıskacında maneviyatı bunalımla yoğrulan fert için tek tip bir sanat ve güzellik anlayışından bahsetmek mümkün olmadı. Geleneğin daha da ötelendiği, hor görüldüğü bir yenilenme süreci başladı. Tanımlanması ve anlaşılması zor soyut tasvirlerle çirkinliğin güzellik kadar değer bulabileceği işaret ediliyordu âdeta. Dinini dünyevileştiren Batı'nın böylece ikonları da dünyevileşti. Dine, geleneğe aykırı fakat dinin ve geleneğin sembollerinden daha kalıcı olukları mesajı verildi. Hıristiyan sembollerini her türlü sömüren popüler kültürün mimarları, Antik Yunan ve Roma simgeleriyle özdeşleşmeyi seçti. "Şöhret" ikonlaşmanın ölçüsü olunca yaşayan şöhretler de toplumun bir parçası gibi değil, "tanrı/tanrıça" olarak tanıtılmaya başlandı.

Yukarıdaki serencam, pop kültürünün "yeni" başlığıyla her alanda söz sahibi olan, kuşattığı alanları kendi belirlediği çizgide yürüttüğünü anlatıyor bize. *Sanatın Öyküsü*'nün bile Batı eksenli olarak anlatıldığı kuşatıcılığın, aslında algıları hunharca zapt etmek adına devam ettirilen bir düzenek olduğunu fark edebiliriz. Zaten *Güzelliğin Tarihi* de böyle anlatılmıştır. Bu zapturapt doğrudan değil, dolaylı ama etkin biçimde süregidiyor. Güzeli de çirkini de sevileni de itileni de o çizgiye göre belirlemeniz talep edilmiyor; figürler/ikonlar o kadar etkili ki bütün insanlığın genel tercihlerini gayriihtiyari belirliyor.

Seri hâlde ikona üreten ve ikonalardan beslenen eğlence sektörüne sırtını yaslayan pop kültürü, güzelliği de kadını da devamlı dönüştürerek tanımlamaya ve tasvir etmeye devam etmektedir. Akıllı telefonlardaki görsel uygulamalar ve fotoğrafları dönüştüren filtre-

Tabiatın ve mahlûkatın farklı ve görü-nenin ötesindeki tezahürlerini sunma gerekçesiyle işe koyulan sanat, güzellik bahsine odaklanan bir kökene sahiptir.

ler, *pop art* ürünleriyle akraba, "göz alıcı" görseller üretmek üzere tasarlanmıştır. Kişi suretini istediği gibi şekillendirmekte ve bütün dünyayla paylaşarak ikonlar safına katılmaktadır. Monroe'nun bir sanat eseriyle nesnelleşmesi gibi nesnelleşmekten rahatsız değildir, hatta bunu istemektedir. Bu parlak, cazibeli, vazgeçilmez arzu nesneleriyle dolu âlemin başat kuralı nesnelleşmekten kaçınmamaktır.

Tıpkı Warhol'un tablosundaki gibi sistem seri hâlde güncellenmiş "Marilyn'ler" "Madonna'lar", yeni nesil güzellik ve kadınlık temsilleri üretiyor. Her seferinde daha da azalan, iğdiş edilen bu kavramların temsilleri de yaradılışın temsili olan kadından çok uzak. İffet ve mahremiyet bu çağla geçimsizmiş gibi bir algı yerleştirildi. Suimisallerin gölgesinde yürüdüğümüz bu çağda karartılan göğün yükünün ardındaki aydınlığı bulmak iradi vazifemiz. Bu vazifeye talip olmak da biricik tercihimiz.

Selvigül Kandoğmuş Şahin; üniversite yıllarında, Ali Haydar Haksal ve Mustafa Kutlu gibi üstatlarla tanışır ve onların desteğiyle yazmaya başlar. Deneme, hikâye kitapları ve gençlik romanı Yusufhan gibi pek çok esere imza atarken, düşünce ve edebiyat dergilerinde yazmaya, hiç durmadan üretmeye, sanatını icra etmeye devam ediyor.

SÖYLEŞİ:
YASEMİN KAPUSUZ

SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN İLE SANAT YOLCULUĞUNA DAİR SÖYLEŞİMİZ

Yasemin Kapusuz: Kalemi, kelamı, resimleri ile şahsiyetini de sevdiğimiz ve çok yönlü bir sanatçı ile tanışmak bizim için büyük bahtiyarlık. Yazmaya yüreklendirme ve gençleri her daim sanata teşvik konusunda desteğinizi esirgemiyorsunuz. Yazarlığın daha çok istidat ile gerçekleştiğini düşünüyor, ustalıklı yazı yazmak için uzun yıllar gerektiğinden bahsediyorsunuz. Yazarlık atölyelerinde görevler alıyor, gençleri destekliyorsunuz. Şiirsel bir dille ve hayatın içinden yazıyorsunuz... Gördüğümüz o ki; duygularınızı rahatlıkla renklere ve kelimelere aktarabiliyorsunuz. Nice zorluklarla yetim büyümüş biri olarak, hayatınızı da dinledikçe ve okudukça açıkçası benim en çok merak ettiğim, dört güzel evlada da sahip bir kadının, bunca çalışmaya, işe, okumaya, yazmaya, eşine, dostuna nasıl yetişebildiği. Özellikle "Arınma Zamanlarına" kitabını okurken de bu içsel zenginliği nasıl yakalayabildiğinizi düşündüm. Sanki ab -ı hayatı bulmuş gibi. Kaynağınız nedir?

Öncelikle şahsıma dair güzel düşünceleriniz için çok teşekkür ediyorum. Doğrusu mahcup oldum. Tüm çabamıza rağmen eksik ve kusurluyuz aslında ve Aliya İzzet Begoviç gibi dua etmekteyiz: "Rabbim bizi her türlü mükemmellikten koru" diyerek. Çünkü bizler emaneti teslim etmeye ve sanatla bir bakıma eksikliklerimizi gidermeye çalışıyoruz. Hep daha mükemmele, ötelere, güzelliklere râm olan gönüllerimizi, sanatın aşkın soluğuyla teselli etme derdindeyiz aslında…

Yazmak da yaşamaya, var olmaya, kul olmaya dairdir diye düşünmekteyim. Bütün bunlara nasıl zaman ayırıyorum, aslında Rabbim

herkese gücünün yeteceğini yüklemiştir. Önemli olan bizlerin bunun şuurunda olarak işe koyulmamız, sorumluluklarımızı bilmemiz. Ailemin büyük katkısı oluyor, özellikle eşimin desteği büyük. Hayatın içindeyiz, eş, dost, akrabalarla devamlı iletişim halindeyiz. Böylelikle hayatın içinden de yazmış oluyoruz. İçinde bulunduğumuz toplumdan, ailemizden, çevremizden kendimizi soyutlayarak inşa ettiğimiz sanatın samimi ve sahici olmayacağını düşünüyorum. İçsel zenginlik, yoğunlaşarak yazmaya, hissederek kalemi elime almaya çalışıyorum. Çok disiplinli ve çok okuyan birisi değilim aslında. Devamlı okuduğum Kuran'ı Kerim mealiyle birlikte, Efendimizin, sahabenin hayatı ve beslendiğim en başta Üstat Sezai Karakoç gibi pek çok kıymetli yazar, şair var. Ama yüreğime ilham olan kitapları ki onları da seçerim döne döne okurum. Yazdırana, yüreklere nakşedene, yazıyla hemhal edene şükrolsun, hamdolsun diyelim.

Varoluşsal bir duyarlılıkla, metafizik sarsılmalarla yaklaştığım yazı eylemi artık benim için sorumluluk bilinciyle bu yola revan olmam gerektiğini de duyumsatıyordu.

Süheyla Karaca Hanönü: Kıymetli Selvigül Şahin, sizi yakından tanıma fırsatı bulmuş biri olarak sanatın ruhunuza, evinize, çevrenize sirayet ettiğini söyleyebilirim. Ocak 2001'de *Gülendamın Renkleri* ile başlayan yazma serüveniniz üretkenliğinizle devam etmiş. Hatta kelimeler değil boyalar da süslemiş dünyanızı. Kalemle fırça arasında hem yazarlığı hem ressamlığı at başı ilerlettiğinizi görüyoruz. Yakın zamanda Türkiye Yazarlar Birliği tarafından *Arınma Zamanlarına* kitabınıza yılın deneme kitabı ödülü layık görüldü. Ödül üzerine şöyle bir açıklamanız oldu: "Hikâyemin yetmediği zamanlarda yöneldiğim denemelerime gelen bu ödülü temsili görüyorum." Sizce bir sanatçı için en güzel, en anlamlı ödül nedir?

Ben niçin yazmam gerektiğini, neden yazıyla iştigal ettiğimi anladığım zaman aslında bir bakıma inanmanın da şuurlu duraklarında soluklandığım zamanlardı. Öncesinde yazmak benim için yeteneğimi keşfetmek, öğretmenlerimin teşviki ile kendimi yazı ile ispatlarken bir şeyler yapmaya çalışmak iken, üniversitenin ilk yıllarında da kendimi gerçekleştirmeye basamaktı benim için okumak ve yazmak. Yazmak yaşadığım sürece amel defterime anlamlı notlar olarak düşen bir eylem olsun diye hep dua ettim. Öyle ki yazdığım kitaplar şahitlidir diye düşündüm her daim. Yazdığım her satır her harf şahitlidir diye düşündüm ve böyle inandım. Çünkü şahitli bir kalemle, yemin edilmiş bir kalemle yazıyordum. Kalemimin kıblesi şaşmamalıydı. Bu nedenle de her daim yazmak benim için kulluğuma katkı diye hep söylerim. Ve karşılığını da Rabbimden beklerim. "*Marifet iltifata tabidir*" derler. Ödül almak güzel elbette. Değer verenler, ödüle layık görenler sağolsunlar. Temsili diyorum, çünkü yazmak meşakkatli ve özel çabalarla, büyük gayretlerle gerçekleşiyor. Ve pek çok yazar var. Bunların arasından seçim yapmak seçenler için de zordur mutlaka. Yazıya, has edebiyata gönül veren ve kalıcı olana talip olarak, popülariteden uzak geleceği inşa eden edebiyata katkı sunan has yazarların hepsi ödüle layık diye düşünmekteyim…

Serap Kadıoğlu: Sanatın ve edebiyatın birkaç dalıyla ilgileniyorsunuz. Hem resim yapıyor hem yazı yazıyorsunuz. Farklı türlerde ilgilenmek sizin odağınızı dağıtmıyor mu? Yoksa aksine sanatınızı besliyor mu?

Ben kişilik olarak pek çok dalda çalışmalar yapmayı seviyorum. Bir hanım yazarın söyleşisinde "asla yemek yapmam" cümlesi beni şaşırtmıştı. *"Kim ne derse desin, sofra kadının iktidar alanıdır. Siz, siz olun, sofranıza sahip çıkın"* diyen Alev Alatlı'nın da yemek kitabı çıkınca teselli olmuştum. Ben üretmeyi severim, yemeğimi mutlaka kendim yaparım, dikiş dikerim, örgü örerim bunlar beni mutlu eder. Bu benim sanatçılığıma da yansıdı. Aslında türler de birbirini besliyor, deneme hikâyeyi, şiir romanı, söyleşi, gezi yazılarını. Böylelikle her kulvarda ürettiğiniz eserler oluyor ve bereketleniyor. Önemli olan yaptığınızı nitelikli ve kabul görür halde, nitelikli, ince süzgeçlerden geçirerek, edebi kamuya sunmak. Son yıllarda yoğunlaştığım resim çalışmalarım da yazı hayatımı besledi diyebilirim. Tabi tam tersi de geçerli, resimle tabiata, doğaya, şehre, insanlara başka bir duyarlılıkla bakıyorsunuz ve bu sizin yazın hayatınıza da yansıyor, orayı da besliyor, oraya da farklı zenginlik ve renkler katıyor.

Şule Köklü: Sanat bir bütün müdür? Edebiyatın içinde resmi nasıl görüyorsunuz?

Sanat bir bütündür aslında. Bizler sanatın müstakil alanlarına yoğunlaşsak da kadim kültürümüzde sanatı icra eden sanatçıların her anlamda kendilerini donattıklarını, yetiştirdiklerini görürüz. Bir yazar, hadi diyelim roman yazarı hayatın tüm veçhelerine duyarlılıkla bakabilmeli, tanımalı, bilmeli. Çünkü eser bir bakıma, kurgulansa da sanatın estetik özüyle, toplumsal gerçekliğini de yansıtır. Örneğin *Huzur* romanında musiki, mimari, şiirin ve resmin romanı beslediğini görürüz. Ahmet Hamdi Tanpınar, eserlerinde, resim sanatıyla sahici, derinlikli bir etkileşim kurarak bu zenginliği romanlarına yansıta-

bilmiş ender yazarlardandır. Tanzimat sonrası Türk Edebiyatı'nda resim neredeyse musiki kadar yer tutar… Edebiyatın içinde resim esere büyük bir zenginlik katmıştır diye düşünüyorum. Edebiyat, canlı tabiat tablosundan ve ressamların yaptıkları taklidi tablolardan her daim beslenmiştir. Bu mevzulara uzun uzun cevap vermeyi çok isterim ancak yerim dar…

Kaleme yemin eden ayet, bir Yaratıcı'nın şahitliğinde yazdığımı duyumsatırken, aslında neyi, niçin yazmam gerektiğinin de ipuçlarını veriyordu bana.

Yıldız Ramazanoğlu: Resim sanatı ile yazmak arasında nasıl bir ilişki var? Desenler ve renkler arasında çalışırken serbest çağrışımlara, yazı ve hikâyelerdeki biçime dair bir yol açılıyor mu? Etkileşim varsa bu süreçten biraz bahsedebilir misiniz?

Sevgili Yıldız Ablacığım, resim sanatı ile aslında tüm sanat dalları ile büyük ilişki ve etkileşim olduğunu düşünüyorum. Hocam *Cemal Toy,* resimlerimdeki renkleri, renklerdeki hassas dokunuşları, hikâyemdeki ayrıntılara, derinlikli ve duygusal yoğunluğa benzediğine dair bir görüş bildirmişti. Resim konusunda kendimi amatör görüyorum hala öğrenciyim ve hiçbir iddiam yok. Çok seviyorum resim yapmayı. Ama tahkiyeye, kurguladığımız, icra ettiğimiz hikâyeye, romana, şiire, resmin ve ressam bakışının büyük bir zenginlik kattığını düşünüyorum. Ben artık ressam gözüyle de şehre, insanlara, bir çiçeğe bakıyorum, günbatımlarındaki renkleri taşıyorum tablolara ve bu benim yazılarıma da yansıyor diyebilirim...

Sıddıka Zeynep Bozkuş: "Yazar bakışı başkadır, ressam bakışı başkadır" diyorsunuz. Yazar ve ressam bakışı arasındaki uyumu ya da çatışmayı mümkünse bir örnekle açıklar mısınız? Yazar Selvigül Şahin'in görüp, Ressam Selvigül Şahin'in görmediği yahut her iki yetinin bakışları ile tek bir sanata aktarıldığı anlardan söz edebilir miyiz?

Sanat türleri ortak duyarlılıkları taşır mutlaka. Birbirlerini beslediklerini söyleyebiliriz tabii. Zaten bir yazar, ressam, musikişinas sanatın diğer dalları ile de ilgilenmeli mutlaka. Resim sanatı kesafeti, yoğunluğu olan, boya ile yapılan ve zanaatı da içinde barındıran bir sanat. Yazı ise duyguları ifade eder şiir, roman, deneme ile duygu ya da malumat içerir. Kesafeti yoktur, heykel ve resim sanatı gibi. Ressamlık bir yazara keskin gözlem gücü kazandırıyor. Renklere, eşyaya karşı uyanıklık, rikkatli bakış, derinlikli duyuş kazandırıyor. İki sanat çatışmıyor tabii. Önceden de söylediğim gibi besliyor, zenginleştiriyor birbirini sanat dalları. İki sanatla anlattığım İstanbul vardır. Örneğin; hikâyelerimde yazdığım ve renk renk gecesini, kadim mimarisini tuvale aktardığım, yakamozlarının ışıltısını söze ve renge yüklediğim güzel şehir İstanbul'u hem resmediyor hem de hikâyelerimde anlatıyorum.

Hacer Yeğin: Sanatın farklı disiplinlerinde eser verdiğiniz herkesçe malum. Eser/ müesser ilişkisini göz önüne alırsak sizin kâinattaki şahitliğinizde disiplinler arası çalışıyor olmak üretiminizi nasıl

etkiliyor? Müspet yahut menfi yönleri neler?

"*İnsan, iyi yaşayabilmek için yapmaya ve yapmamaya mecbur olduğu şeyi bilmelidir. Bunu bilmek için iman ve inanç gereklidir.*" (*İman Vicdan ve Dua*, s. 15) diyor Tolstoy. Ben de neyi niçin yapmamam gerektiğini anladığım zamanlarda, imanın beni bir aşk gibi sarıp kuşattığı o mucizevi dönemlerde artık yazıyla da muhataptım. İşte o zaman ben; *"ne için yazıyorum?"* veya *"ne için yaşıyorum?"* sorusunu sormam gereken bir sorumluluk bilincini de kuşanma zamanlarının ilk demlerindeydim belki de… Adeta yazıyla bir şahitlik durağındaydım bunu derinden yaşıyordum. Sonra uzun yıllar süren bu sürece, resim eklendi. Resim konusunda çok iddialı değilim, zorlu bir alan. Severek yapıyorum ve bereketleniyor. Tıpkı yüreğimden akan yazılar gibi. Profesyonel bir yazar olamadım hiçbir zaman ama yazdıklarımda samimi olmaya çalıştım, yürekten hissederek yazmaya çalıştım. Bu toprağın insanını, coğrafyanın acılarını çoğu zaman gözyaşları ile yazdım. Daha önce de dediğim gibi resimle uğraşmam yazın dünyamı da zenginleştirdi. Hayret makamında yazarken, Yüce Sanatkârın muhteşem tablolarını bu sefer hayret makamında seyrederek, oradan aldığımız ilhamla, soyutlayarak tuvale aktarmaya çalıştık. Hayret makamında inşa ettiğim eserlerle dua niyetine icra ettik her bir eseri. Neticede müspet bir durum oluştu diyebilirim…

Bilge Doğan: "Kimi başında taçla doğar, kimi elinde kılıçla. Ben kalemle doğmuşum. İnsanlar kıyıcıydılar, kitaplara kaçtım. Kelimelerle munisleştirmek istedim, düşman bir dünyayı." Üstat Cemil Meriç böyle diyor. Sizin için yazma eyleminin çıkış noktası ne olmuştu?

Kalemi elime aldığımda, "Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım" diyen Sait Faik'in anlamlı ifadelerinden daha öte, daha aşkın bir boyutta kalemle muhataplığım söz konusu idi. Bunu anlayabilmem için belki de yılların geçmesi gerekiyordu. Varoluşsal bir duyarlılıkla, metafizik sarsılmalarla yaklaştığım yazı eylemi artık benim için sorumluluk bilinciyle bu yola revan olmam gerektiğini de duyumsatıyordu. Kaleme yemin eden ayet, bir Yaratıcı'nın şahitliğinde yazdığımı duyumsatırken, aslında neyi niçin yazmam gerektiğinin de ipuçlarını veriyordu bana. "İnsan ne için yazar?" sorusunun cevabını aramaya başladığımda aslında yazı yolculuğumun acemi dönemleriydi diyebilirim. Yazmak bir bakıma kendine yürümek, kendi derunundaki sancıları dindirmenin de bir devası gibi gelir. Ama bazen yazdığınız bir hikâye, bir öykü veya romanla da yaşamın damarlarından süzülüp gelmiş nice yaşanmışlığı da devşirirken bir taraftan da yaraları deşer, ifşa makamında sorgulamalarla nice sancılı zamanlara da yolculuklar yaparsınız. Yazdıklarınız çoğu zaman şifa duraklarında, onarmak için, hayatın zorlu zamanlarına âdeta gizemli, estetik birer mektuplara

Sağlam bir dünya görüşü ve kıbleye dönmüş bir kalemle yürüdüğünüz yazı yolculuğunuz sizi hakikate, hikmetli zamanların huzuruna ve yazının onaran şifa duraklarına taşıyacaktır.

da dönüşebilir. Zarf ve mazruf vardır artık. Yazı yüreğinizden sadır olan tüm arayışlara ve sancılara mazruf olmuştur. Artık zarfa değil de mazrufa bakma zamanı gelmiştir…

"İnsanın imanı ve inancı ne kadar kuvvetli olursa onun hayatı da o kadar sağlam olur" diyor Tolstoy, (İman Vicdan ve Dua, s. 25) âdeta manifesto gibi. Yazma yolculuğu da böyledir. Sağlam bir dünya görüşü ve kıbleye dönmüş bir kalemle yürüdüğünüz yazı yolculuğunuz sizi hakikate, hikmetli zamanların huzuruna ve yazının onaran şifa duraklarına taşıyacaktır. Yazma eyleminin biricik çıkış noktası da bu yolculuğa revan olmaktır.

Nilüfer Zontul Aktaş: Toplumda dava ruhunu sanatla özdeşleştiren insanların varlığı, çektikleri sıkıntılarla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Söyleşinin sonuna geldim, güzel dostum, kısa tutmaya çalıştım ama sorular çok güzeldi ve ne yazık ki kısa anlatılacak gibi de değildi derinlikli cevaplara aday sorulardı. Sizin sorunuzu okuyunca hemen aklıma Mehmet Akif Ersoy geldi. Sonra Necip Fazıl geldi. Daha sora Şule Yüksel Şenler ablamız geldi. Aliya İzzet Begoviç, Nuri Pakdil, Akif Emre ve tabii Üstat Sezai Karakoç geldi… Çok isim var tabi. İlk aklıma gelen isimler bunlar. Sadece bu isimlerin yazdıklarına ve yaşadıklarına, bu coğrafyadaki mücadelelerine bakmamız yeter sanırım. Rahmet dileyeceğimiz, bize öncü, önder olan bu güzel insanların yaşadıkları ve yazdıkları sürece, sanatı davalarına satmadıklarını, edebiyatı, şiiri, yazıyı kulluklarına saliha bir amel gibi işlediklerini görürüz… Yaşadıkları, yazdıkları sürece ne bedeller ödediklerini, açıkça çektikleri sürgünlerden, yıllarca yattıkları hapis yıllarından anlaşılıyor. Onlar bizim için müstesna örnekler. Rabbim tüm güzel insanların izinden yürümeyi bizlere nasip eylesin.

Yasemin Kapusuz: Selvigül Hanım, tekrar tekrar bize vakit ayırdığınız için çok teşekkür ediyoruz. "Beşiği sallayan el, dünyaya hükmeder." Güzel bir örnek olarak karşımızdasınız. Yeni kitaplarınızla da buluşmayı diliyoruz. Aynı zamanda yine tekrar 2021 yılı Türkiye Yazarlar Birliği deneme ödülünü alan "Arınma Zamanlarına" eserinizle sizi tebrik ediyor, takdir ediyoruz. "Dostlar" ve "yolcu" diye seslendiğiniz ve yürekleri esenliğe, arınmış zamanlara taşıyan, sohbet tadında akıcı üslubuyla okuru kuşatan kitabınızın devamını bekliyoruz... Yolunuz hep açık olsun, beraber daha nice güzel yollar yürüyelim. Ve'sselam.

Selvigül K. Şahin: Böylesine güzel bir söyleşi ve her biri birbirinden değerli güzel dostlarımızın hazırladıkları her bir güzide soru için ben şükranlarımı sunuyorum. Berdücesi' nin yolu bahtı açık olsun efendim sevgiyle duayla…

BA'SÜ BA'DE'L - MEVT

Feyza Nur Emiroğlu

* Hiç büyümeyen kedimiz Nokta'nın anısına…

Güneşsiz bir bahar sabahı, koca bir dağ devrildi evimizin yoksul çatısına. Annemin gözlerinde inci taneleri… Ben on dört yaşındayım, kardeşim on yaşında. Annemin göğsünde süt sızıları… Gözlerinden de, göğsünden de bereket akıyor. Ak güller kadar temiz ve masum bakışlı. Ölenle ölünmez kızım, diyor komşu teyze. Bir ölümle bin ölmüş annem, göremiyor. "Ölenle ölünmez."

Bahar sabahlarında güneş doğar, ağaçlar çiçek açar, kelebekler uçar ama dağlar hiç devrilir mi baba? Sen ki ne depremlere direnmişsin, ne hayat sarsıntıları yıkamamış seni. Ne heyelanlar, ne yangınlar, ne çığlara göğüs germişsin de; yine çiçek açmış eteklerin, yeniden ağaçlar yeşermiş zirvelerinde. Ben yıkılan bir dağ görmemiştim hiç, senden önce.

Yanıma sokuluyor komşu teyze. Ölenle ölünmez, diyor bana. Bir babanın ölümüyle bir evlat kaç kere ölür bilmiyor. Hangi beden, yıkılan koca bir dağın altından sağ çıkabilir ki? Cam buğusu gözlerim cam misali eriyor senin kor ateşinle. Gözlerimden akan yaşlar yanağımı yakıyor. Hangi gözyaşı söndürebilir bu zeytûnî yangını?

Oysa eteklerinde diz çöküp yalvarmıştım sana. Ne olur baba, ne olur ölme! Fen Bilgisi dersinde öğrendiklerim teoride kalabilirdi. Sesim sana çarpıp bana geri dönmeseydi de öğrenirdim ben 'yankı'nın ne olduğunu. Yankılandı çığlığım baba, kulaklarım sağır oldu kendi sesimle. Yangınlar çıktı söndü de, kor ateş kaldı kalbimde. Hem hiç dağ devrilir mi? Bunu öğreten öğretmenim olmadı senden başka. Dağlar devrilirmiş baba. Ölenle de ölünürmüş ayrıca.

* * *

On sekiz yaşındayım. Sahi ne zaman duymuştum 'dağları devirmek' deyimini ve ne zaman öğrenmiştim dağları devirmeyi ? Bilmiyorum. Geçmişe dair her şeyi net hatırlayamıyor insan. Belki de üzerime devrilen koca yürekli bir dağ öğretmiştir bana, 'ben devrileceğime dağlar devrilsin' demeyi. 'Dağları devirmek' deyiminin yaşayan en güçlü kahramanıyım. Büyük yüklerin altından kalkabilen genç bir savaşçıyım ben. Yıkılan koca bir dağın altında ezilmiş, kadere 'Amentü' demiş ve tekrar dirilmişim. Ba'sü ba'de'l mevt.

* * *

Kardeşim henüz on dört yaşında. Sadece dört yıl geçti o büyük tufanın üzerinden. Ölenle ölünmez, diyenlerin yüzüne nefretle bakıyor. Hak veriyorum ona. Ölenle ölündüğünü ikimizden başka kimse bilmiyor sanki. Bir de annem biliyordu, ama… Bu güneşli kış sabahında, babamın yıkıntısından sadece dört yıl sonra, iyileşememişken yaralarımız, o da bıraktı bizi ölümün kollarına. Annelerin kolları hayat kokar oysa. Koynu süt, gerdanı gül kokar. Anne aş kokar, beyaz sabun kokar ama kara ölüm kokusu yakışmaz onlara. Benim annem bugün bile gül kokuyor komşu teyze. Ölenle ölünmez, diyorsun ya -şimdi gösterdiler annemin yüzünü bana- annem bile gülüyordu bu söylediğine. Annem gülümsüyordu komşu teyze. Şimdi öptüm yanaklarını. Israrlarıma dayanamadılar, son kez görsün yavrucak, dediler. Gördüm komşu teyze. Yüzlerce, binlerce kere öleceğimi ama yeniden dirileceğimi biliyor gibi gülümsüyordu. Kapanmış göz kapaklarının ardında gizlenen umudu görebiliyordum. Annemin umudu; kışa -hem de ölüm karası bir kışa- bile güneşi doğurtmuştu. Sancısız, acısız, korkusuz kapatmıştı annem gözlerini.

Biz de öldük komşu teyze. Bir tabut, üç ruh. Annem, kardeşim ve ben…

* * *

Kardeşim hâlâ on dört yaşında. Annemizle birlikte öleli sadece on gün geçti. Üç kişilik tabutta yalnızca bir kişi toprakla buluştu. Ihlamur koktu annem, toprak koktu. Ama on gün sonra olanlar oldu. Ba'sü ba'de'l mevt gerçekleşmedi.

İlaçlar. İlaçlar iyileştirmez miydi hastalıkları? Kardeşimi iyileştiremedi. Yalandan gülümsetecek bir antidepresan yerine, otuz üç tane ölüm mermisi gönderdi kardeşim bedenine. Otuz üç antidepresan aynı anda aktı gözlerimden. Otuz üç bin kere öldüm komşu teyze. Yan yana toprağa verilen üç beden. Babam, annem, kardeşim. Ben tabutta bir başıma kaldım. Tabut küf koktu. Küf kokulu dağlar devirdim. Yine komşu teyze, ölenle öldüm ve dirildim.

* * *

Yetmiş üç yaşındayım. Kedimle birlikte, on üç mum üflüyoruz kalan son nefeslerimizle. İyi ki doğdun, Bade. Bana ölümün gerçekliğini unutturan kedi. Tuttuğum dalların en dikensizi. Mırıltısı evrenin en hakiki müziği. Tüylerine dokunan ellerimde antidepresan sevinci. Bade, her şeyi unutturan alkolsüz bir içki. En masum şarap, beyazın en lezzetlisi. Evimiz, güvenli alanımız. Yalnız sen ve ben. Ölüme yakınmışız ama varlığını unutmuşuz gibi. Ölüm bize uğramayacak gibi şevkle üflediğimiz mumlar. Tam on üç tane.

* * *

Üç gün ömrüm kaldı Bade. Hissediyorum. Ölenle ölünmez, demişti komşu teyze. Şimdi ben de sana söylesem, güler misin

bana? Senden başka kimsem mi var, der misin? Üç günüm kaldı, hissediyorum. Ama sen ölme!

* * *

Yaşamın son saniyeleri ile Bade'nin her şeyi anlayan gözleri çaresizce bakışıyorlar. Tüm teslimiyetimle şükrediyorum ondan önce gidişime, bir de evlat acısı görmeyişime. Ya o benden önce ölseydi ne yapardım, diye düşünüyorum. Kendimle çelişiyorum. Evlat acısı görmek istemeyen analar önce öldüğüne sevinir de; yavrusunu anasız bırakmak nedir bilmezler mi? Bilirler aslında ama en masum bencilliktir bu. Gidiyorum. Şimdi Bade ne yapacak?

"Ba'sü ba'de'l mevt." İnan, inan, inan Bade. Dirilmeye gidiyorum.

"İnan, inan, inan Bade. Dirilmeye gidiyorum."

* * *

Ölüm menzilini şaşırıyor. Bir kişiyi hedef alan tetikçi, yanındakilerin de öleceğini biliyor. Küllî irade. Ötelerden yankılanan ses: "Ölüm bir son değil."Diyor. Öldükten sonra dirilmeyi en iyi ben bilirim. Amentü! Tak! Tek kurşun, tek atış, tek yankı. Bir insan, bir kedi. Küf. Son…

TÜKÜRÜK YARIŞI

Leyla Polat

İlgi görüp ağzına bakılan adam olmayı herkes ister. Üstelik bu en çok benim hakkım. İlkokulda beslenme çantam kara zeytinden iyisini görmedi. Ortaokulda parasızlıktan yavrukurt olamayınca, arkadaşlarım kamp kamp sürterken ben doğal sayıları yuvarlamaya çalıştım, fakat nafile. Bir halt öğretmeyi beceremeyen hocam müdür olasıya kadar, matematik adına tek bildiğim çarpım tablosuydu. Onlarla aynı kulvarda, hatta daha üstün olduğumu kanıtlamak için tükürüğü uzağa fırlatma, göl üzerinde taş sektirme hatta ayıptır söylemesi kim daha uzağa işeyecek gibi saçma yarışların birincisi oldum.

Çok şükür bugünlere geldik, görevde yükselme sınavını kazanıp kapağı iyi bir yere attım. Dostlarım dersen, makam, mevki sahibi insanlar. Lâkin onlar fıstık, badem, kaju yerken ben leblebi üzüme girişiyorum. Böyle durumlarda çocuklarımın yüz mimikleri hemen değişiyor. Başlarını yana yatırıp gözlerini pörtlettikten sonra, istem dışı kasılan dudaklarından, sinir olduğum " Babaaa senin ruhun fakir," cümlesi dökülüyor. Kabul etmiyorum elbette, sadece hesaplı adamım. Alacağım şeylerin fiyatını ete endekslerim, mantıklı olan bu değil mi? Ivır zıvıra vereceğim parayla eve et almak yani.

Arkadaş buluşmalarımız çocukken yaptığımız tükürük yarışı formatında geçiyor. Herkes, ben hepinizden çok şey başardım, demenin bin bir yolunu bulup anlatırken, bana ucuz zevklerimden dolayı mahcup mahcup dinlemek kalıyor. Bizimkilere son zamanlarda masaj, fin hamamı, sauna hastalığı bulaştı. Hamamlarımızın neyi var allasen? O kükürt kokusunu mis gibi çekeceksin ciğerlerine. Göbek taşına yatıp şıkır şıkır su sesi dinleyen insanda, gam kasavet kalır mı hiç. Ama ne yaptılar, üzerine tükürdükleri kültürümüzü ayak altına alıp çiğnediler. Valla bu popülarite bağımlılık yapan bir şey sanırım, serde biraz inatçılık da olunca… Hem bu iş çok kolay, rahat rekabet edebilirim. Hamama gidersem barbar, masaja, saunaya gidersem uygar olacağım, bu kadar basit. Sonra gel ballandıra ballandıra anlat. Şu dünyada överek arşa çıkartmak en kolay, en risksiz iştir. Paraya kıyıp masaja gidersem, hakkını verip belagatin dibine vuracağım âlim Allah.

Herkes, ben hepinizden çok şey başardım, demenin bin bir yolunu bulup anlatırken, bana ucuz zevklerimden dolayı mahcup mahcup dinlemek kalıyor.

Arkadaşların toplu sünnet gibi hep beraber gidip ağızlarına sakız ettikleri masaj salonunun adresini aldım. Fakat kapıda yazan, hijyen ve gizlilik önceliğimizdir, yazısından bir huylandım. Ulan hijyeni anladım da, gizlilik nedir, burada ne yapacağız da sonrasında gizleyeceksiniz. İlk önce fin hamamına girip gevşememi tavsiye ettiler.

Düdüklü tencere gibi duman fışkırtan, göz gözü görmez bir odaya soktular. Öyle kesif bir sis vardı ki nice sonra mekânda benden başka insanlarında olduğunu fark ettim. Bizim dağları duman bürüdüğünde anam, koyunlara dikkat etmemi sıkı sıkı tembihlerdi. Zira kurt böyle puslu havaları pek sever. Çocukluktan kalma bir tedirginlikle bulunduğum köşeye sindim. Allah korusun bu siste birilerine değerim de hır çıkar, diye elimi kolumu göğsümde bağladım.

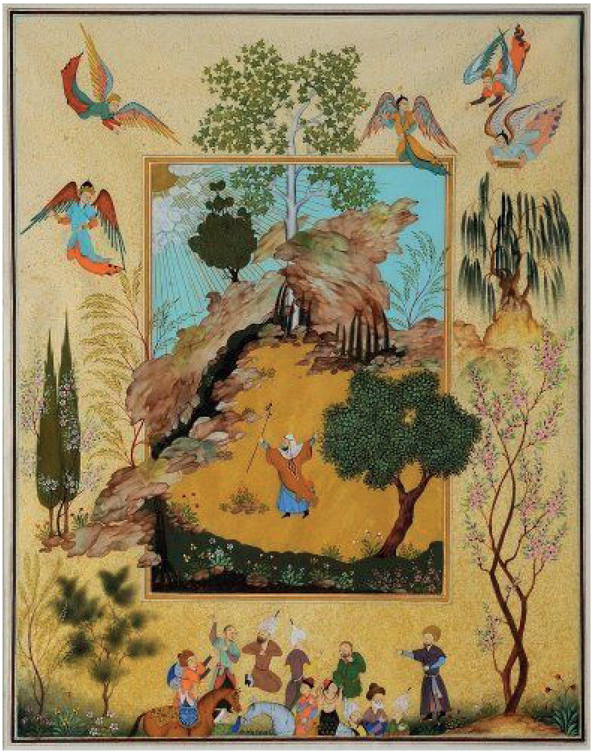
Beni, loş ışıkla gizem kattıkları, taş duvar bir odaya aldılar. Bu bilinmezliğin içinde gerilince yanıma tanıdık birini almadığıma pek hayıflandım. Ama kenara köşeye koydukları fosur fosur tüten çubuklar iyi geldi asabıma. Aslında girişteki gizlilik maddesine takılmasam keyfi çıkarılacak dingin bir ortam. Lâkin işkillendim bir kere.

Pazuları kafam kadar, heyula bir masör girdi içeri. Hiç vakit kaybetmeden masaj masasına yüzüstü yatırdı. Önce soğuk soğuk bir şeyler sürdü azalarıma. Sonra yana aldığı kollarımı (dirseğimi büktürmeden) altmış derece açıyla havaya kaldırıp gittikçe şiddeti artan salınım verdi. Omuz ekleminin kan dolaşımını artırıyormuş. İki elinin bütün parmaklarını saç diplerime yerleştirip kafamı ovuşturmaya, saçlarımı çekmeye başladı. Friksiyon istesem mahallenin berberine giderdim. Lüks tatil hayalleri kurup şişme havuza girmek gibi bir şey bu. Hasbinallah! Kafam, kanadı kırılmış kuş gibi çırpınıyor masanın üzerinde. Eh idare edeceğiz artık, sesimi çıkarmadım. Omurgamı önce elleriyle ovaladı. Fakat bu kesmedi herifi, dirseğini omurgama sokmaya çalışıyor, yok böyle bir şey… Yine sustum. Aşil tendonu mu neymiş, onların üzerindeki dairesel hareketlerini tamamladıktan sonra sırtüstü dönmemi istedi.

Lâkin ondan sonrası insanoğluna yapılacak eziyet değildi be kardeşim. Ciğerimi ezdi. Haykırışlarıma aldırmadan böbreklerime indi, oyuyor babam oyuyor. Üzerime öyle çullandı ki kımıldamak mümkün değil. Sadece alttan bağırıyorum "Yav böyle masaj mı yapılır, kurban olayım bırak beni," yok. Adam ahraz kesildi. Sesime ses vermeden sadece oyup delmekle meşgul… Boğazıma yaklaşınca korktum, gırtlağıma binmeden müdahale etmezsem öleceğim burada. Yattığım yerden fırladığım gibi elini yakaladım. Masaya yatırmaya çalışıyorum ki dirsekle deşmek neymiş göstereyim herife, ama dedim ya heyula gibi bir şey. Baktım güçle alt edemeyeceğim, devreye güreş taktiklerini soktum. Valla iyi ki ata sporumuz var ve iyi ki bayramlarda köy meydanının yenilmez pehlivanıydım. Beni yere atamasın diye bacaklarımı açık tutup arkasına dolandım olmadı. Bu sefer önüne geçip direkt ayaklarına daldım. Sonuç, boylu boyunca uzandı yere ve tuş. Künde öyle değil böyle olur işte. Herifin göğsünde otururken sesimize salon sahibi gelip beni indirdi adamın üzerinden.

Hırsımı alamamıştım, burnumu çeke çeke uzaklaşırken dönüp bağırdım, "Vay arkadaş sen ne terbiyesizmişsin, dışarıda bir yakalayayım sana gününü göstereceğim,"

Bizim dağları duman bürüdüğünde anam, koyunlara dikkat etmemi sıkı sıkı tembihlerdi. Zira kurt böyle puslu havaları pek sever.

HIZIR'I BEKLEYİŞ

Dağılalım, toplanması zor bunca kurbağa uyanıkken yılan dansında.
Karıncanın ayağına kurşunlar sıkılmış, topal kalmış arzular.
Kehribar bir tespihin imamesinde gözlerim, dilek kipinde zamansız.
Hızır'ın yoluna dikenler sermedim ben, gül dilenmedim kimseden.
Kapımdan kovmadım açı, yoksulu, gülkurusu resmettiğim bacaları.
Cevizin yaprağıyla denizleri boyamadım, kına yakmadım dağlara.
Ceylanlar inmedi şehrime bir gece vardiyası dönerken rüyalardan.

Senin uykudayken secde eden gülüşün var ya Şehriyar, kar aydınlığı.
Uzak ihtimaller deryasında Hızır'ı bekleyişim, ekmeğimi böldüğüm.
Ezelden ebede gönlümün neşesi, suya yansıyan renklerin cümbüşü.
Ayyuka çıkan nazlarım var sana, tez gel soğuk iklimlerden kasidelere.
Can evimin yongası, tebdil gezen kelimelerin konağı, durağı kalbimin.
Ellerini uzat dünyaya, surlara gedikler açılmış, geçelim Gülhane'den.
Ferman bizimdir, Ebu Zer yalnızlık vadilerinin kartalı, pirimiz.
Belki bir bardak çaydan bir yudum içmektir serçenin nabzına şerbet.
Bir selam getir Veysel misali Yesrip'ten, bir hırka, peygamber kokusu.
Analar şehadeti doğurur, zehir saçan sırtlanlar vurulur akıllarından.
Sürgün ülkeden, Şehzadebaşı'nda bir akşam ezanıyla yuva ol kuşlara.
Kırk gün bekle, bekleyişin merhamettir üstümüze, kundura, kaftan.
Kırk yıl da olsa Hızır' ı bekleyiş, Babil'den ölüme, sondan başa ey,
Bekle, çünkü bekleyiş, hasretin üstünü örten o zarif aşkın diğer adı.

Yasemin Kapusuz

Dijital dönüşümün hızla yaşandığı çağımızda, sosyal medya hayatımızın merkezinde. Günümüzde sosyal medyadaki ifşa düzeyinin belirlenememesi nedeniyle toplum dünyasında oluşan tahribatın yanı sıra bilginin hızla ulaşılabilirliği açısından faydaları da mevcuttur. Peki, edebiyat sosyal medyadan ne şekilde etkilenmektedir? Her şeyin bu kadar göründüğü çağda edebiyat ve sosyal medya ilişkisinin geleceği nasıl olacak? Konuyu kendine gündem edinmiş yazarlara sorduk. Zeynep Arkan, Hasibe Çerko, Handan Acar Yıldız, Hümeyra Yabar, Bilgin Güngör, Selim Somuncu, Ömer Yalçınova ve Yaşar Ercan cevapladı.

EDEBİYAT VE SOSYAL MEDYA

Hazırlayan: Bilge Doğan

Bir yazar olarak sosyal medya mecralarını hiç kullandınız mı ya da kullanıyor musunuz?

Z. A.: Twitter hesabımı ilk defa 2008 yılında kullanmaya başlamıştım. Üç farklı hesap şeklinde çeşitli zaman aralıklarıyla kullandım. İnstagram kullanıyorum. Facebook hesabımı donduralı birkaç yıl oldu, kullanmayı düşünmüyorum. Sosyal medya hesaplarımı gün geçtikçe etkinlik, kitap, yazı ve şiir duyuruları yapmak için kullanmaya başladım diyebilirim.

H. Ç.: 2010 yılında ilk kitabım Us Lekesi yayımlandıktan sonra facebook kullanmaya başladım. Twitter'a gelince çok daha sonraları kullanmaya başladım. Ancak diyebilirim ki, o günden bugüne bir kez olsun tereddüde düşmeksizin paylaştığım tek gönderi olmadı. Hep kullanmak ve kullanmamak, paylaşmak ve paylaşmamak, görünmek ve görünmemek arasında karmaşa yaşadım. Hatta çoğu anlar fazla göründüğüme dair yoğun biçimde rahatsız olduğum ve kaygılandığım için aylarca paylaşım yapmadım, yapmıyorum da.

H. A. Y.: Sosyal medya mecralarını aktif olarak kullanıyorum.

H. Y.: Evet, kullanıyorum. Twitter ve Instagram başta olmak üzere Pinterest, Linkedln ve Facebook hesaplarım var. Yeni medyanın hayatımıza girmesiyle sosyal medya mecraları da birer paylaşım ve etkileşim platformu olarak dünyamızda yer buldu. Her biri farklı bir kullanım ve işleve sahip. Pinterest'te ilgi alanlarıma göre ilham verici albümler oluşturmayı seviyorum. Twitter'da gündemi takip etmeyi, edebiyat ve sanatla ilgili içeriklerden haberdar olmayı önemsiyo-

ZEYNEP ARKAN

Sosyal medya bir sahnedir, rolünüzü gerçek veya kurgu üzerinden oynayabilirsiniz.

HASİBE ÇERKO

Nitelik peşinde olan edebiyatı bir takım ortamların değiştirmesi mümkün müdür! Hiçbir gürültüye ihtiyaç duymadan yoluna devam eder hakiki şair ve yazar.

rum. Instagram'ı ilkokuldaki hatıra kutularıma benzetiyorum. Bu yüzden içine çiçekler, resimler ve anılar dolduruyorum. Facebook aile büyüklerimizin en çok kullandığı sosyal mecra. Yazılarımı ve paylaşımları oradan takip edip geri dönüşleriyle gülümsetiyorlar. Öte yandan, bu sosyal iletişim ortamlarına ihtiyacımız var mı sorusu önemli. Benim için ihtiyaç değil bir tercih. Dilediğim zaman uzaklaşıp dilediğim zaman daha aktif kullanabiliyorum.

B. G.: Evet, kullanıyorum

S. S.: Sosyal medya kullandıkça insanın gerçek meşguliyetlerini sekteye uğratan bir yapı. Olabildiğince az paylaşım yapmaya çalışıyor, gündemi takip etmek adına asgari düzeyde kullanıyorum diyebilirim.

Ö. Y.: Çok aktif olmamakla birlikte kullanıyorum.

Y. E.: Sosyal medya, günümüzün kaçınılmaz bir parçası. Siz ondan ne kadar uzak durursanız durun, o, bir şekilde sizi çekim alanına sokuyor. Bu yüzden ona teslim olmadan ve ondan da uzak kalmadan çeşitli uygulamalarını kullanıyorum. Yazar, toplumsal ve bireysel olaylara tanıklık etmeli, yaşadığı çağın sosyal, kültürel ve yazınsal koşullarını, özelliklerini yansıtmalı, diye düşünüyorum. Sosyal medya uygulamalarını bir çeşit çağı yakalama aracı olarak görüyorum.

Sosyal medyanın okur-yazar ilişkisine bir katkısı var mı? Kendi şahsi gözlemleriniz nelerdir?

Z. A.: Okur-yazar ilişkisini sosyal medyada inşa etmenin farklı etkileri bulunuyor. Yayımlanmış eserlerin güncel etkilerini, okur yorumlarını sosyal medyadan alıyoruz. Bu kalıcı olmamakla birlikte etkili bir iletişim. Hızlı ve motive edici. Diğer yandan müdahale içeren, negatif etki yayan, sürekli zihinlerdeki imaja hizmet eden bir profil çizme mecburiyeti hissettiren okur tepkileri gibi olumsuz durumlar da yaşanabiliyor. Sosyal medyanın kitlesel bir etki, hız ve kendini ifade zenginliği bağlamında çok olumlu; deformasyon, linç kültürü, tahrif ve bilgiyi aleyhte kullanma eğilimleri bahsinde ise olumsuz etkileri bulunuyor.

H.Ç.: Sosyal medya nitelikli okur - yazar ilişkisine katkı sağlayacak bir mecra olmaktan epeyce uzak bence. Şayet yazarların eserleri gerçek bir emek sarf edilerek okunuyorsa paylaşımlar üzerinden karşılıklı duygu geçişi mümkün olabiliyor. Aksi halde yalnızca haberdar olma, bir göz atıp geçip gitme yahut beğeni noktasında bir etkileşim düzeyinde kalıyor. Yani güzel olanı keşfetmek, hızla akan görüntüler arasından onu çekip dondurmak, gelişimimiz için akışı yavaşlatmak mümkün değil; ancak bütün olumsuz etkileriyle birlikte üzerinde konuştuğumuz şey bir medya toplumudur ve bu toplum, öne çıkan sahtelik ve yönlendirmeler karşısında belli direnç noktalarını oluşturması bakımından da dikkat çekmektedir.

H.A.Y.: Sosyal medyanın okuryazar ilişkisine katkısının kesinlikle

olduğuna inanıyorum.

H. Y.: Sosyal medyanın insanlar arası iletişimi zayıflattığına dair ifadeler çok yaygın. Ben bireysel deneyimlerimizin genellemelerden daha kıymetli olduğunu düşünüyorum. Sosyal ağların, okur-yazar ilişkisine verimli katkılar sunduğunu da sıklıkla görüyoruz. Bu mecralar yazarın yeni kitaplarından, imza günlerinden ve söyleşilerinden haberdar olabilmek için bir iletişim kaynağına dönüşebiliyor. Yazara eseriyle ilgili sorular sorabilmek önemli bir imkân. Öte yandan, okur özgün paylaşımlarıyla yazarın ve kitaplarının tanıtımına katkıda bulunabiliyor. Bu sayede okurla yazar arasında bir köprü kuruluyor. Bu köprünün taşlarını dijital dünyanın kodları oluştursa da halatlarında iki insanın hakiki duygularını görebiliyoruz.

B. G.: Sosyal medyanın okur ile yazar arasındaki geleneksel ("alışılageldik" de diyebiliriz) ilişkiyi değiştirdiğini, her iki özne arasındaki hiyerarşiyi yıktığını, en azından belirsizleştirdiğini söyleyebilirim. Öncelikle "mekânsal yakınlaşma" şeklinde adlandırdığım bir durumdan söz edeyim: Sosyal medyanın "keşfinden" evvel okur nezdinde yazar -genelleme yapıyorum tabii- adeta "fildişi kule"de ikâmet eden; görünmez, ulaşılmaz bir "tanrısal varlık" görünümündeydi. İmza günleri gibi istisnai hâller dışında yazarla iletişime geçmek pek de mümkün değildi. Ancak Facebook, Twitter, Instagram gibi platformlar sayesinde yazarlar (en azından önemli bir kısmı) "fildişi kule"den indi, –o moda tabirle söylersek- okurların "bir tık ötesine" yerleşti. Okur artık "bir tık ötedeki" yazarla paylaşımlar üzerinden yahut "özelden" sohbet edebiliyor, eser hakkındaki düşüncelerini doğrudan iletebiliyor, hatta ve hatta yazarın bir ölçüde özel hayatını dahi gözlemleyebiliyor. Tabii sadece okurun değil, yazarın da kazançları var bu "mekânsal yakınlaşma"yla. Sözgelimi, yazarın doğrudan okuruna seslenme noktasında daha pratik imkânlara kavuştuğunu; dilediği anda paylaşımlarla, canlı yayınlarla okurun karşısına çıkabildiğini görmezden gelemeyiz.

S. S.: Sosyal medya okurla yazarın ilişkisini perçinleştiriyor gibi görünse de ilk bakışta aslında bu son derece tartışmalı bir konudur. Edebiyat söz konusu olduğunda sosyal medyanın "pazar"dan öte bir işlevi olduğunu pek düşünmüyorum. Salt okur-yazar ilişkisi ya da metnin alımlamasına yönelik sosyal medyanın bir katkısı olduğunu iddia etmek pek inandırıcı değil. Bilakis tersine bir etki bile gündeme getirilebilir. Hatta sosyal medyanın okur-yazar ilişkisini güçlendirmek yerine tavsattığı da söylenebilir. Çünkü kolay erişilen, erişilmez olana nispeten çok daha değersizdir. Dolayısıyla okur-yazar hattını düzenlemek adına sosyal medya üzerinden kurulan ilişkide her ne kadar estetik bir düşüş olmasa da bir değer yitimi söz konusudur. Açıkçası böylesi bir ilişki edebi ve estetik açıdan işin olmazsa olmaz boyutu değildir. Okuryazar ilişkisinde en esaslı boyut bizzat metnin –eserin- kendisidir. Binlerce yıldır bütün okur-yazar

HANDAN ACAR YILDIZ

Çağın gerçeklerini reddederek geleceğe kalmanın mümkün olmadığı inancını taşıyanlardanım.

ilişkileri büyük oranda metin üzerinden işletildi, inşa edildi. Fakat sosyal medya, "olmasa da olur" gözüyle bakılan bu ilişkiyi kapitalist düzlemde "olmazsa olmaz" bir boyuta taşıyarak beraberinde hızlı/kolay tüketim kültürünün de etkisiyle değer yitimini hızlandırmıştır.

Ö. Y.: Ne yazarın okuyucularına, ne de okuyucuların etkilendikleri, beğendikleri, benimsedikleri yazarlara sosyal medya üzerinden ulaştıklarını düşünüyorum. Okuyucu-yazar ilişkisi, son on beş yirmi yıl içinde zaten çok değişti. Okuduğunuz bir romanın yazarına, on beş yıl önce mektup yazmak, heyecanlı ve öğretici bir uğraştı. Bir de yazarın size cevap verdiğini düşünün! Ben sadece şiir kitabını okuduğum değil, bir edebiyat dergisinde bir tane şiirine rastladığım şairlerle bile arkadaş olmak, onlarla görüşmek, uzaktan da olsa selamlaşmak, irtibat halinde olmak isterdim eskiden. Bunu bir okuyucu olarak, yani henüz şiir yazmadığım dönemlerde daha çok arzulardım. Şimdilerde böyle isteklerinin olduğunu sanmıyorum okuyucuların. O yüzden, değil sosyal medyanın okur-yazar buluşmaları, söyleşileri, imza günleri, konferanslar veya sempozyumlar gibi programların bile okur-yazar ilişkisine bir katkısı olduğunu düşünmüyorum. Neden? Çünkü artık şair, romancı, araştırmacı eskiden olduğu kadar kıymetli, hürmete layık görülmüyor. Hatta günümüzde bu sıfatları üzerinde taşıyanları aşağılamak, onlarla dalga geçmek modası hâkim. İşte sosyal medya, okuduğunda beğendiğin bir kitabın, yazının, şiirin yazarını merak ettiğinde, "Bakalım bakalım kimmiş bu," dercesine başvuracağın bir mecradır sadece.

"Mekânsal yakınlaşma" dışında, "kimlik karmaşası" olarak adlandırdığım bir durum da söz konusu burada. Şöyle: Yazar olmak, "eskiden" kolay iş değildi; ürünlerin yayımlanması için yapılması gereken tek şey dergilerin, yayınevlerinin peşinden koşturmaktı. Buna da cesaret edemezdi herkes. Ama sosyal medyayla hayli kullanışlı, kolay bir alternatif yol açıldı. Artık şiirlerinizi, denemelerinizi, hikâyelerinizi sayfanızdan rahatlıkla, hemen hemen hiçbir zorluğa katlanmadan paylaşabilir, en azından sayfanızdaki "arkadaş" veya "takipçi" kitlesinin beğenisine bunları sunabilir ve böylelikle kolay yoldan bir yazar kimliği (belki birtakım kimseler bunu kabul etmese de) kazanabilirsiniz. Hâsılı bir tarafta kısıtlı, seçkin bir yazar grubuna; diğer tarafta ise sayısı milyonları bulan okur kitlelerine dayanan geleneksel "yapı" yok artık; sanal âlemde herkes okur, herkes yazardır.

HÜMEYRA YABAR

Bu mecralar yazarın yeni kitaplarından, imza günlerinden ve söyleşilerinden haberdar olabilmek için bir iletişim kaynağına dönüşebiliyor.

Y. E.: Okur-yazar etkileşimi adına sosyal ağlar önemli bir buluşma ortamı oldular. İyidir ya da kötüdür bunu zaman gösterir. Fakat matbu bir yapıtın daha hızlı şekilde, daha geniş kitlelere duyurulmasında, ulaştırılmasında yararlı diyebiliriz. Okurun eleştirilerini yazarın görmesi, yazarın okurlarıyla iletişim hâlinde olması değerli şeyler. Bu, yazarla okuru aynı düzlemde buluşturuyor ve karşılıklı düşünsel beslenmeye olanak sağlıyor. Bazen iyi bir kitap okudu-

ğumda yazarını sosyal ağlarda bulup teşekkür ediyorum. Bunu klasik eserlerin yazarlarına da yapmayı isterdim. Örneğin Aymatov'a, Peyami Safa'ya, Yusuf Atılgan'a, Jules Verne'e, İbn-i Tufeyl'e, Tolstoy'a, Rilke'ye ve Zweig'a… Dostoyevski'ye -sanırım- hepimiz kitapları için teşekkür etmek isterdik.

Sosyal medyada tahrif edilmiş metinlere, müellifi yanlış yazılmış alıntılara veya tamamen gerçek dışı ifadelere rastlıyoruz. Metnin müellifi neden değiştirilir. Sizce şiirin şairini değiştiren ortamdan edebiyata fayda beklenebilir mi?

Z. A.: Bu mesele sosyal medyanın karanlık ve mücadele edilmesi zor olan tarafı. Niyetini tam kestiremediğimiz herhangi biri, atılmış bir tweet'in altına bile "Dostoyevski" yazarak bilinçli bir deformasyon yapıyor. Bunu eğlenmek için yapanlar bile bulunmakta.

Benim de başıma geldiğinde anladım ki bu durumla mücadele etmek çok zor. Bir şiirime ait mısraı, altına Nazım Hikmet yazarak yaymaya çalışmışlardı. Bu durumu ancak kendi kitleniz ölçüsünde düzeltebiliyorsunuz. Sosyal medyada herkesin kendini ifade etme hakkı var, sınırları da kişinin kendisi belirlediğinden, etik sınırları zorlayan olaylarla karşılaşabiliyoruz. Sosyal medya edebi üretime katkı sağlayan bir yer sayılmaz, aksine insanın vaktini hızlı bir şekilde çalan bir yer. Yazar veya şair için aynı zamanda edebi eserin duyurulması, tanıtılması gibi amaçlara hizmet ediyor.

H. Ç.: Her şeyden önce edebiyat, fayda gözetmeksizin gerçekleştirilebilecek bir tasarımdır. Edebi eylem güzeli arar. Son derece özgün beğeni ve duygu hallerinin açığa çıkartılması için, sanatçının kendini açımlaması için bir varlık imkânıdır. Bu minvalde edebiyat da sanatçıyı çevreleyen ortamlar ile her günkü düzen içerisinde kuruyup yoksullaşmadığında şahsiyet kazanacak, sahih bir tavırla iş görme yetisinin sergilendiği ve iş görenin ele avuca sığmayan imge denizine doğru yelken açabildiği bir dünya olacaktır.

Nitelik peşinde olan edebiyatı bir takım ortamların değiştirmesi mümkün müdür! Hiçbir gürültüye ihtiyaç duymadan yoluna devam eder hakiki şair ve yazar.

Eğer birileri kişilik bozuklukları sergileyip tuhaf hallere bürünüyorsa veya çevrenin övgü dolu sözlerinin rüzgârına kapılıp baş dönmesi yaşıyorsa bu durum kendini gizleyen, gururlu, sağlam karakterli okuyucuyu incitir. Yalnızca bu sessiz ve ne aradığını bilen okuyucuyu değil, ortalama okuyucuyu hayal kırıklığına uğratabilir, onları pek çok güzellikten, mesela yeni dünyaları hayal etmekten, tazelik kokusundan mahrum bırakır.

Öte yandan edebiyat eserinin müellifini daima yenileyip dönüştürmesi beklenmelidir. Gittikçe, gittikçe daha da fazla insanlaştırmalı, benliğin, ruhun ve evrenin derinliklerine doğru mesafe aldırtmalı, sanatçının kendi çıplak varlığının, tekilleşmiş ve saf halinin doğallığı

BİLGİN GÜNGÖR

Sosyal medyanın "keşfinden" evvel okur nezdinde yazar -genelleme yapıyorum tabii- adeta "fildişi kule"de ikâmet eden; görünmez, ulaşılmaz bir "tanrısal varlık" görünümündeydi.

ile kucaklaştırmalıdır. Böylesi güzel dönüşümler sayesinde şair ve yazar asıl gerçeklik olan şeyi sezebildiği için içi boş ve zaten gelip geçici şöhret düşkünlüğünden özgürleşecektir. İşte bu sayede iyi olanı ayırt etmenin huzur veren atmosferiyle kuşatılmış olup okuyucuya emsalsiz biçimde zengin dünyalar sunabilir şair ve yazar.

Gelin görün ki şimdinin edebiyatı alçakgönüllülüğe ulaştıran büyük yolu tanımıyor veya oradan geçmeyi göze alamıyor, iletişimsiz şekilde narsizm çıkmazında duruyor. Tuhaf, köksüz, şarkısız, anlamdan yoksullaşmış sözler zihnimizi ve yüreğimizi ısıtmadan tüketiliyor.

H. A. Y.: Bu bir hiledir. Sözün etkisini artırmak için ona müellif eklemek ya da müellifin sözünü çalmak. Bahse konu tutum, edebiyatı aforizmaya indirgemektir. Öte yandan emek cinayetidir. Tek başına aforizma bir anlama karşılık gelebilir fakat edebiyatı tümüyle aforizmaya indirgemek ona yapılacak en büyük haksızlıktır.

SELİM SOMUNCU

Sosyal medya okurla yazarın ilişkisini perçinleştiriyor gibi görünse de ilk bakışta, aslında bu son derece tartışmalı bir konudur.

H. Y.: Edebiyatın bu türden bir faydaya ihtiyacı var mı acaba? Nitelikli eserlerin kendini koruma gücüne sahip olduğunu düşünüyorum. Yazarın üslubu, ihtişamlı bir kalenin burçlarına dizilmiş askerler gibi eseri kuşatır. Gerçek okur, yazarı da onun sözünü de tanıyandır. Mevlana'nın sesiyle Yunus'un sesini birbirinden ayırabilmek okurun vazifesidir. Yeni medya uzmanları sosyal medya için "serbest intihal alanı" uyarısı yapıyor. Öyleyse bize düşen iki sorumluluk var. Okur olarak vazifemiz, sosyal medyada önümüze çıkan metinlerin, şiirlerin ya da sözlerin belirtilen kaynağına sorgulayarak yaklaşmak, bu konuda bir şüphemiz varsa araştırmak ve doğru bilgiye ulaşmak. Yazar olarak vazifemiz ise kendini sosyal medyanın akışına kaptırmadan eserlerinin arkasında durmak, orada var olmak. Ancak bu şekilde bize ait olanı koruyabiliriz.

B. G.: Metnin müellifinin değişmesi meselesinin altında -iyi niyetle düşünüyorum tabii- bilgisizliğin yattığını söyleyebilirim. Neticede milyarlarca kullanıcının yer aldığı platformlardan söz ediyoruz. Bu kullanıcıların kaçının edebiyat eğitimi aldığını veya kalburüstü bir edebî birikime sahip olduğunu düşünebiliriz ki? "Gerçek hayat"ta da durum farksız değil üstelik. Zaten "sanal hayat", esasında, "gerçek hayat"ın bir yansısı, bir uzantısı. Facebook hesabında paylaştığı her şiirin, özlü sözün altına "Can Yücel" ya da "Mevlana" yazan kişi, evinin duvarlarını şiirlerle süslediğinde de yine aynı isimlerden vazgeçmeyen kişidir. Müellifin değişmesi durumunu sosyal medyaya özgü bir olumsuz durum olarak değerlendirmemek gerek yani.

S. S.: Burada bir tür "anonimleşme" olarak tanımlanan durum söz konusudur. Edebiyata bu açıdan baktığımızda bu bir yönüyle edebi ürünün, hatta ekseriyetle şiirin başına geldiği için- şiirin anonimleşmesi olarak da adlandırılabilir. Gerçekte müellifi biliniyor olmasına rağmen tarihsel toplumsal bağlamından koparılarak

Mevlana'ya, Yunus Emre'ye, Necip Fazıl'a ya da Nazım Hikmet'e atfedilen bir söz/mısra anakronik bağlam da dikkate alınmadan yapıldığında gülünçleşebiliyor. Bu anakronik durum ya da şiirin anonimleşmesi yahut sosyal medyada sıkça görünür hale gelmesi herkes tarafından bilinirliği arttırdığı gibi gerçek müellife ihaneti içinde barındıran bir anonimleşmeyi de beraberinde getiriyor. Sahibi ortalıkta görünmüyorsa herkesindir.

Ö. Y.: Sosyal medyadaki bilgi kirliliğinden söz ediyorsunuz. Başkasına ait metni, kendisininmiş gibi yazan kişilerden ya da Mevlana, Fuzuli veya Necip Fazıl'a ait olmayan bir sözü, onlarınmış gibi paylaşan kişilerden… Bunu yapan kişiler, bence ya cahil ya da kötü niyetlidir. Bilerek yapıyorsa kötü niyetli; bilmeden veya umursamadığı için yapıyorsa cahil, malayani. Bunlara çok takılmamak lazım. Sanırım hiç kimse Mevlana, Necip Fazıl veya Fuzuli'yi sosyal medyadan öğrenmez. Öğreniyorum sanıyorsa, bu cehaletine yeni cehaletler eklediği anlamına gelir. Zaten sosyal medyanın edebiyata bir katkısının olduğunu düşünenler de yoktur zannediyorum. Yani öyle ümit ediyorum. Edebiyatın menbaı dergiler olagelmiştir tarih boyunca. Bu gerçek modern, postmodern veya daha ne biçim zamanlardan geçtik ve geçiyorsak, hiçbirinde de değişmemiştir.

Sosyal medyanın büyük, çok büyük etkilerinden söz edenler var. Yeni çağın internet, dolayısıyla sosyal medya çağı olduğunu söyleyenlerden geçilmiyor ortalık. Edebiyat söz konusu olduğunda sosyal medyanın bu kadar güçlü ve etkili olduğunu sanmıyorum. Edebiyat bu yüzden günümüzde de saflığını, kirlenmemişliğini ve bozulmamışlığını hiç olmazsa diğer alanlar kadar yitirmemiştir. Bir dizi oyuncusu, köşe yazarı, televizyon programcısı veya şarkıcı için, belki Twitter'da milyonlarca takipçisinin olması önemlidir. Bir şair, düşünür veya romancı için bunun aynı şekilde önemli olduğunu sanmıyorum. Edebiyatçı biraz da bu tür gelip geçici, göz boyayıcı popülerliğe kanmadığı, bu tür sahte, suni iltifatlara değer vermediği, daha doğrusu ihtiyaç duymadığı için edebiyatçıdır.

Y. E.: Edebî bir metin, yazarı için yazınsal bir basamaktır. Yazar ortaya koyduğu yapıtı yıllar sonra yeniden okuduğunda hislerinde, düşüncelerinde ve üslubunda farklılıklar görebilir. Kastettiğimiz böyle bir değişiklikse elbette yazar adına olumlu bir süreç işler. Fakat kastımız metnin, yazarını esir almasıysa bu, yazarın onulmaz bir girdaba girdiğini imler ki bir yazarın başına gelebilecek -en az üretememek kadar- talihsiz durumlardan biridir. Eğer buradaki "değişme" vurgusu üçüncü bir kapı aralayacaksa buna açık açık fikir ve emek hırsızlığı diyebiliriz. Şairin parmak izini o şiirden silmeye başka ne denir ki?

Son olarak "sosyal medya ve edebiyat" bağlamında eklemek istediğiniz diğer hususlar nelerdir?

ÖMER YALÇINOVA

Edebiyatın menbaı dergiler olagelmiştir tarih boyunca. Bu gerçek modern, postmodern veya daha ne biçim zamanlardan geçtik ve geçiyorsak, hiçbirinde de değişmemiştir.

Z. A.: Sosyal medya, edebiyattan bağımsız bir oluşum fakat edebiyatçı kullanınca edebiyatla ilgili bir bilgi akışına dönüşebiliyor. Ya da yazar veya şairin her sözünün edebi bağlamda olması bekleniyor. Bunun yanı sıra iletişim, reklam, bilgi akışı, duyuru, güncel gelişmeler adına kullanan yazarlar için fırsatlarla dolu bir yer. Çağın medyası nasıl istenirse öyle kullanılır. İşlevsel yanı tartışılmaz biçimde pratik. Fakat hızlı bilgi akışı hem zihinsel hem de toplumsal yapıyı çok değiştirdi. Odaklanma sorunu, bir konuda derinleşmenin zorlaşması, bir duruma ait gerçek duyguyu gerektiği kadar yaşayamamak gibi sebeplerden haz bağımlısı varlıklar haline geldik denebilir. Bize haz vermeyen, merak gidermeyen bir konudan rahatlıkla uzaklaşabiliyoruz. Bir duruma ne tam sevinebiliyor ne de tam üzülebiliyoruz. Sosyal medya bir sahnedir, rolünüzü gerçek veya kurgu üzerinden oynayabilirsiniz. Orada meydana gelmiş persona son derece kurgulanmış biçimde de olabilir. Sosyal medyanın özellikle genç kuşağın düşünce biçimini değiştirmiş olduğunu, bu sebeple diğer kuşaklar arasındaki açığı büyüttüğünü düşünüyorum. Diğer yandan duygularını yüksek yaşayan, ilgi isteyen, alternatif bir dünya seçeneğiyle meşgul olmak isteyen insanlar için biçilmiş bir kaftan. Bu yönüyle bile bize çok şey öğrettiğini düşünüyorum sosyal medyanın.

YAŞAR ERCAN

Yazar, toplumsal ve bireysel olaylara tanıklık etmeli, yaşadığı çağın sosyal, kültürel ve yazınsal koşullarını, özelliklerini yansıtmalı, diye düşünüyorum. Sosyal medya uygulamalarını bir çeşit çağı yakalama aracı olarak görüyorum.

H. Ç.: Sosyal medya bir yana, yeni medya olarak tanımlanan araçların (en geniş kapsamlı hâliyle ben internet yayıncılığı olarak değerlendiriyorum) hafife alınması geçerli bir tavır değildir. Teknolojinin çok yönlülük ve esneklik bakımından geçirdiği değişim edebiyat geleneğini köklü değişikliklere uğratacaktır diye düşünüyorum; o hâlde insan zihninin nesnelerle koşullar üzerindeki kudretleri değişen zaman içinde sözcükler kanununu da ilgilendirir. Sanatçı bu baş döndürücü süreçte kendi öz renklerini yansıtmanın türlü olanaklarıyla yüzleşmek durumdadır: İnteraktif özelliği olan, dijital içeren (CD, DVD, vb.) ve elbette bilgisayarla bağlantılı olan medya sektörleri görsel planda tartışmasız etki alanı yaratıyor. En etkili olanı ise yanlış düşünmüyorsam Youtube. Sonra Netflix gibi görsel ve sanal bir uzamın el altındalığı büyüleyici. Bilmiyorum, değişen maddeyi ve zamanı sezdiren bu âlem bana ilginç geliyor. Sosyal medya, Yeni medya vb. ismiyle tanımladığımız araçlar insanı öz renklerinden, insanı insan yapan bağlamlarından koparmadığında büyüsünü devam ettirebilir, edebiyat ve sanatta yenilik olarak yankılanır. Biraz ileri gitmeme izin verilirse türküler, efsaneler, mitler, kısaca insanlık serüveni yepyeni biçimlerde yeniden yazılacaktır diye düşünüyorum.

H. A. Y.: Bununla ilgili ilgili altını çizmek istediğim tek bir nokta var. Okuryazar ilişkisini geliştirmesinden bağımsız olarak, sosyal medyanın bu kadar hayatın içinde kendine yer bulduğu yaşamda bir yazarın bu platformu dikkate alması, yaşamın bir boyutundan

uzak kalmaması adına orayı takip etmesi gerektiğine inanıyorum. Bugün tarihi bir roman yazan/geçmişi konu alan yazar dahi mevcut dijital dünyayı dikkate almak zorunda. Yazarın en başta, bulunduğu çağı yakalaması gerekiyor. Çağın gerçeklerini reddederek geleceğe kalmanın mümkün olmadığı inancını taşıyanlardanım.

H. Y.: Sosyal medyanın, edebî eserlerin üretimine veya sanatın oluşumuna değil tanıtımına ve erişimine katkı sağladığını unutmamak gerekiyor. Takipçi ve etkileşim odaklı olmak insanı güneşli bir günde kıyıdan uzaklaştığını fark etmeden sürüklenmeye mahkûm edebilir. Kendinize geldiğinizde bildiğiniz her şey geride kalmıştır. Bu ise çürümenin bir parçası kılar insanı. Sosyal medyanın sağlıklı kullanımı ancak ölçülü ve farkındalıklı bir tavırla mümkün. Zamanımızı ve dikkatimizi kaptırmadığımız sürece bu mecraların imkân ve güzelliklerinden faydalanabiliriz. Öbür türlü derinleşmek mümkün değil. Sosyal medyadaki kontrol edilmesi güç ve yoğun akış, dingin zamanlarımızı bizden çalıyorsa faydaları tek başına bir anlam ifade etmeyecektir. Sanatçının kendi kendisiyle baş başa kalmaya ihtiyacı var.

B. G.: Daha evvel bir kitabımda ("Sanaldan Estetiğe: Türk Edebiyatında Sosyal Medya") da değindiğim gibi, "gerçek hayat"ın karşısında adeta bir alternatif hayatı temsil eden ve hemen hepimizin pek çok gündelik pratiğini değiştiren, yönlendiren sanal ortam henüz Türk edebiyatında yeteri kadar yankı uyandırmış değil (Cemal Şakar, Zülfü Livaneli, Murat Uyurkulak, Canan Tan gibi birkaç yazarı istisna sayıyorum tabii). Burada tabii garip bir çelişki var: Bugün hemen hemen bütün yazarlarımızın/şairlerimizin sosyal medya hesabı var. Bunların büyük bir kısmı platformlarda aktif kullanıcı olarak yer almakta üstelik; yani günlük yaşantısında sosyal medyanın yeri olmazsa olmaz konumunda adeta. Gelgelelim şiir, roman vs. yazmaya başladığında gözünü bambaşka gerçekliklere dikmekte ısrarcı. Hâlbuki şairlerimiz, yazarlarımız için bu ortam estetik bağlamda (konu, teknik vs. gibi hususlar bağlamında) zengin bir malzeme sunmakta. Belki haddimi aşıyorum ama, kalem erbabımız tarafından görmezden gelinmemeli "sosyal medyanın nimetleri", demek istiyorum.

S. S.: Sosyal medyadaki bilginin dönüşüm kaynağı cehalettir. Fakat bu, kara cehalet değil, postmodern bir cehalettir. Bir başka ifadeyle postmodern bilme de denilebilir. Dolayısıyla Postmodernlikte "cehalet" ile "bilme" birbirine çok yakın durur. Bir kâğıdın iki farklı yüzü gibi. Fakat şeffaflık toplumunda bilginin kayıtları da şeffaf olduğundan ehilce kullanılmadığında kâğıda tersinden bakılması gibi bilginin yanlış okumalara ya da yanlış yorumlara mahal verecek varyasyonlarının çıkması kaçınılmaz olur. Yazılan bir yazıyı yansımasından yahut tersinden okumak hem güçtür hem de yanlışlara mahal verir. Bir nevi burada bilginin, dayanakları sağlam

ZEYNEP ARKAN

Sosyal medyanın kitlesel bir etki, hız ve kendini ifade zenginliği bağlamında çok olumlu; deformasyon, linç kültürü, tahrif ve bilgiyi aleyhte kullanma eğilimleri bahsinde ise olumsuz etkileri bulunuyor.

olmadığı için, ters yüz edici bir etkisi söz konusudur. Dolayısıyla şeffaflık çağında sözün kendisinin ve müellifinin ters yüz edilme, muhatabın da ters köşe olma ihtimali yüksektir.

HANDAN ACAR YILDIZ

Tek başına aforizma bir anlama karşılık gelebilir fakat edebiyatı tümüyle aforizmaya indirgemek ona yapılacak en büyük haksızlıktır.

Ö. Y.: Okur-yazar buluşmasını değil de yazar-yazar buluşmasını sağlıyor olabilir sosyal medya. Zira tanıdığım yazarların birçoğuna sosyal medya üzerinden ulaşmış, halen birçoğuyla yüz yüze değil sosyal medya üzerinden görüşüyorum. Bu tanışıklığın derinlikten, muhabbetten, tesirden yoksun olduğunu da söyleyebilirim. Şiirimin veya yazılarımın bu tanışıklıklardan ve kısa yazışmalardan etkilendiğini söyleyemem. Hangi dergiler, kitaplar çıkmış, kim nerede neyi yazmış, hangi şair ne tür müzikler dinliyor, hangi filmleri izliyor, ne tür kitapları önemsiyor, hangi isimlere dikkat ediyor, nelere tepki veriyor, kaşı gözü şekli şemaili nasıl diye sosyal medyaya bakıyorum. Belki bu noktada fikir vericidir, ilgi uyandırıcıdır orası. Belki bu noktada benim fark etmediğim katkıları da olmuştur bana. Orada olabildiğince az vakit geçirmeye çalışıyorum çünkü. Tahminim günlük sosyal medyada geçirdiğim süre bir saati geçmiyordur. Daha fazlasına tahammülüm yok zaten. Daha fazlasını hak ettiğini de düşünmüyorum. “İnstagramsız yaşayamam!” diyen gençleri bu yüzden anlamam mümkün değil. Demek istediğim, kültür ve edebiyata dair haber ve tartışmalara hızlı bir şekilde ulaşmak niyetiyle kullanıyorum sosyal medya hesaplarımı. Çok işe yarıyor mu, o haberlere bu kadar hızlı ulaşınca eline ne geçiyor diye sorarsanız, bunun cevabını ben de bilmiyorum. Çünkü malumatfuruşluk da bir yere kadar. Okuduğumuz kitapların bile çoğunu hatırlamadığımızı fark ettim geçenlerde. Kaldı ki sosyal medyadan edindiğimiz haber ve bilgilerin ömrü olsun.

Y. E.: Edebiyatın sözlü geleneğinin ardından yazılı dönemi bir hayli yol kat etti. Büyük bir birikim elde edildi. Dünya edebiyatı başlığı altında yüzlerce dilin kolektif hareketi sosyal medya aracılığıyla niceliğini arttırdı. Olumlu birçok durum sayabiliriz. Fakat olumsuz bir durumdan söz etmek istiyorum. Sosyal medya kullanıcıları arasında lirik, duygusal ve dramatik sözler/sözcükler bir araya getirilerek “şiir” adı altında ünlü yazar ve şairlerin imzalarıyla yayınlanıyor. Post-gerçeklik çağının, hayatın içine bıraktığı en karmaşık sorundur bence bu sahtecilik. Şiirde sahte ile gerçeği ayırt edebilecek kadar kapsamlı ve özverili okuma düzeyine hep birlikte ulaşmamız zor. Sosyal ağlarda önümüze düşen her Cemal Süreya imzalı şiiri şaire mal etmeyelim. Sosyal medyada edebiyatla ilgili canımı sıkan birçok şikâyetimden biridir bu.

Hümeyra Yabar: Bu mecralar yazarın yeni kitaplarından, imza günlerinden ve söyleşilerinden haberdar olabilmek için bir iletişim kaynağına dönüşebiliyor.

MEKTUPTAN TUĞLALARLA BİR İNSAN İNŞASI

Hümeyra Yabar

Dünyanın en zor şeyi bir tuğlanın üzerine bir tuğla koymaktır, inşa edilen duvar değil de insansa. Çünkü insanların bir ömür yükselttikleri ruh duvarları vardır; değil evlerine, bahçelerine bile giremezsiniz. Yangınlarına müdahale edilmesini, hastalıklarına deva bulunmasını, yıkık gönüllerinin yeniden imarını istemezler. İnsandan korkmuşlar, bir insanın yıktığını başka bir insanın inşa edeceğine inanmaları güçleşmiştir. Kapılarının önüne düşen her gölgeyi bir tehlike olarak algılamaya başlamışlar, her tokmak sesini yeni bir felaketin habercisi sanmışlardır.

Böyle bir manzara karşısında ancak büyük mimarlar pes etmezler. Bir insanı ihya etmenin bütün insanlığı ihya etmek anlamına geldiğini bilirler çünkü. Engeller karşısında tebessüm edip insana ulaşmada yeni yöntemler ararlar. Gölge ve ses korkutuyor madem kazazedeyi kâğıt ve mürekkeple denerler kalbe ulaşmayı. Mektuplar sevinç kuşlarıdır kimse ses etmez bahçede bir ağacı yuva edinmesine. Yazanın sesi ve gölgesi mürekkepte erimiştir tedirgin etmez. Bir nevi benlik perdelenmiş, üst bakış yerini sıcak bir atmosfere terk etmiştir. Evet, her mektup bir tuğladır, üst üste konuldukça bir şömine inşa eden misafir odamıza. Ateşi ve çıtırtıları içindedir, ateş tuğlasıdır ateşte pişmiştir çünkü.

Bir mimardır Sâmiha Ayverdi Hanımefendi, gedikleri onaran, seviyeleri yükselten, ruhları ateşleyen. Mektuplarla insan inşa eden bir mütefekkirdir. Üç bin mektubu üç bin meşaledir nice karanlık odaya gündüzler armağan eden. Kendisine yazılan hiçbir mektubu cevapsız bırakmayarak büyük bir alicenaplık gösteren Ayverdi, yalnız Halit Ziya Uşaklıgil, Ahmet Muhip Dıranas, Şekip Tunç, Adile Ayda, Nihad Sami Banarlı, Sevinç Çokum ve Annemarie Schimmel gibi tanınmış ilim, fikir ve sanat insanına değil mürekkebinden nasiplenmek isteyen herkese açmıştır düşünce penceresinin kanatlarını. Zarflar öyle pencerelerdir ki oradan kalbimize düşen ışık hiçbir pencereden nüfuz edemez.

Ne sağlık problemleri ne de vazifesinin ağırlığı mani olmuştur Sâmiha Hanımın hassasiyetle omuzladığı sorumluluğunu yerine getirmesine. 1959 yılında bir yakınına yazdığı mektupta, *"Mektuba cevap vermemek, selâm verenin selâmını almamaktır,"* diyen mürşidinin sözünü tuttuğunu ve zamanının mühim bir kısmını alsa da uzak yakın her taraftan gelen mektuplara karşılık verdiğini söyler. Hüsnüniyetle hareket edilir ve sistemli çalışılırsa, her sınıftan, herkes, etrafına

"Üç bin mektubu üç bin meşaledir, nice karanlık odaya gündüzler armağan eden."

faydalı olabilir, diye düşünür. Bu yüzden onun mektuplarında millî ve manevi meselelerimize; tarih, din, dil, ahlak ve tasavvuf konularına çözümler aradığını görürüz. Milli duygularına toz kondurmayan bir zümrenin yetişmesidir onun gayesi. Vatanın evladı onun da evladıdır. Vatanın meselesi Ayverdi'nin de meselesi!

Dile olan hâkimiyeti ve nezaketle taçlanmış özgün üslubuyla birer edebi vesika hükmündedir Sâmiha Ayverdi'nin mektupları. Onun tarihî, içtimâî ve tasavvufî konulardaki bilgisi bugünün meselelerini aydınlatmada bir meşale vazifesi görmektedir. Dil, kültür ve fikir sahasında ihtiyaç duyduğumuz ışıktır bu. Kubbealtı Neşriyatı, Sâmiha Ayverdi'nin dostlarına gönderdiği üç binden fazla mektubu bir kitap dizisinde toplayarak kültür dünyamıza seçkin bir külliyat kazandırmıştır. Ayverdi'nin mütevazı masası üzerinde biriken mektuplar bir kültür madenidir. Söz konusu dizinin ilk kitabı, Sâmiha Ayverdi'nin manevi kızı olan Belkıs Dengiz'e gönderdiği mektuplardan oluşmaktadır. Eserin en önemli özelliği, manevi değerlerine bağlı bir insan yetiştirmede takip edilebilecek metotları içermesidir. Bu yönüyle, her şeyden önce kişinin kendini yetiştirmesi için özel bir kılavuzdur. Dikkatle okuduğumuz ve reçeteleri hayatımıza tatbik ettiğimiz takdirde milletimize, kültürümüze ve ilmî kaynaklarımıza yabancı olmaktan kurtarır bizi.

1950 yılının Temmuz ayında kapısı çalar Sâmiha Hanım'ın. Bu kez postacı değildir gelen. Aslen Selânikli bir muhacir olan İsmâil Beşeli'dir misafir. Kalender lakaplı İsmâil Bey, tasavvuf ehli bir güzel insandır. Kâdiri şeyhi olduğunu gizli tutmuş hayatını ilme ve dargınları barıştırmaya adamıştır. Öğretmen lisesini bitirmiş kızı Belkıs'ı manen Sâmiha Hanım'a emanet etmeyi istemektedir. Sâmiha Hanım'ın kıymetli hocası Ken'an Rifâî'nin vefatının üstünden yalnızca birkaç gün geçmiştir. Böyle bir süreçte, İsmâil Beşeli'ye tamam demek zordur. Bu mesuliyeti alacak gücü kendinde bulamaz Sâmiha Ayverdi. Bir müddet sonra kapı yeniden çalar. *"Allah aşkına, Vâlide Sultan hürmetine kızımı geri çevirme,"* diye ricada bulunan İsmâil Beşeli'nin yanında Belkıs da vardır. Bu mektubu okumadan geri yollamaya gönlü razı olmaz Sâmiha Hanım'ın. Posta güvercininin gagasında tuttuğu mektubun ışığı Sâmiha Ayverdi'nin kalbine düşmüştür.

Belkıs Dengiz bu özel karşılaşmanın hayatına tesirini altmış beş yıl sonra şu sözleriyle anlatır: *"Hayatımın en önemli olayını, Sâmiha Annemin elini öpebilmek, yanında olabilmek gayreti içinde çabalamaya başladığım, ebeveynlerimle gittiğim 1950 Ağustos ayının güzel bir gününde yaşadım ki ulu mutasavvıf Hz. Ken'an Rifâî'nin ebediyete göçüşünün hemen sonrası idi. Ben acemi, toy, kör cahil bir kız nasıl bir sevgi, ahlak, iman pınarının teveccühüne mazhar olduğumun farkında değildim. Büyük öğreticinin müstesna öğrencisi manevi annemden sevginin ululuğunu, yol gösteren büyüğümüze vefayı, çalışmanın ibadet olduğunu, karşılıksız verebilmenin güzelliğini, şükretmeyi, sabretmeyi, maneviyatımıza, milli ve ahlaki değerlerimize sahip çıkmayı öğrendim. Ben oluk oluk akan maneviyat gölünün kıyısında durarak bir nebze olsun tatmaya çalışan şanslı bir faniyim.*

Bu ulvi yolun sonsuzluğa uzanan maceralarında öğretmenine karşı ödevini yapmamış suçlu öğrenci gibiyim. Böyle bir annenin evladı olabilme gayreti bile yaşamamın düsturu olmuştur. Hayatım boyunca kendilerinin sevgi ve ilgilerini hissettim. Şükrediyorum. Layık olabilme çabasındayım."

Zarflar açıldıkça Sâmiha Ayverdi'nin esas çabasının kimliğinin farkında, aidiyet bilinci yüksek, kültürlü, Türkçe'ye hakim, manevi değerlerini sahiplenen, münevver bir insan yetiştirmek olduğunu görürüz. Sâmiha Hanım'ın mektuptan tuğlarla döşediği yol sadece Belkıs Dengiz'in değil hepimizin istifadesine açık bir mektebe kıvrılmaktadır. Bu dünyada herkesin bir vazifesinin olduğunu hatırlatan bir okuldur burası. Onun öğrencisi olmak kendine bir gurur payı çıkarmayı değil şükretmeyi gerektirir. Doğrulukta, şefkatte, merhamette, bilgi ve insanlıkta etrafına örnek olacak şahsiyetler yetiştirmektir bu okulun gayesi. Burada talebeden beklenen eliyle, diliyle, hissiyle ve fikriyle etrafını aydınlatması; iyilik, doğruluk ve güzelliğin canlı bir numunesi olmasıdır. Zira insanın vatanını, dinini ve insanları sevmesinin ön şartı ahlak ve fazilet sahibi olmak için çalışmasıdır.

''Bir mücevherin tozlu oluşu, onun esasına zarar vermez."

Belkıs Dengiz, Anadolu'nun çeşitli beldelerinde öğretmenlik yaptığı süre boyunca Sâmiha Ayverdi'nin mektupları ona eşlik ve rehberlik etmiştir. Kitaptaki ilk mektup Sâmiha Ayverdi'ye ait olup 1950 yılının Ekim ayına aittir. Son mektup ise 10 Nisan 1980 tarihli Belkıs Dengiz'in mektubudur. Sâmiha Ayverdi, herhangi bir mazeret yüzünden cevap vermekte gecikse de her zaman yakınında olduğunu hatırlatır manevi kızına. *"… seninle olan alâkam ve sana olan muhabbetim, esâsen o kadar derinlerden akmaktadır ki, bu itibarla her an etrâfındayım demektir." Birbirini candan seven insanların tanışıklığı ezelden gelmektedir. "Elest" gününün hatırasıdır dünyada kurulan sevgi bağı. Bu muhabbet geçmişin uyanışıdır. "Sen benim kaybolup ta bulunmuşumsun. Yâni ezel gününde kaybettiğim ve bu dünya planında yeniden ele geçirdiğim kadim âşinam evlâdımsın."*

Sâmiha Ayverdi'nin Belkıs Dengiz'e yaklaşımı anne sıcaklığındadır. Latifeleriyle manevi kızına sevgisini ifade edip durur. Tekrarlandıkça çoğalır, büyür aralarındaki saf sevgi. *"A kız, ben senin ablan değilim, ananım. Hem de katışıksız, has anan. Acaba hangi ana, benim seni sevdiğim gibi sever, tâ uzaklardan bağrına basar? Sana akan muhabbetimin çeşnisinde analığın bile üstünde olan bir tahassüs var."* O Sâmiha Ayverdi Hanımefendinin vefâlı, sefâlı, hayırlı evlâdı; tatlı, has, öz kızıdır. İsmâil Beşeli'nin attığı ağ Sâmiha Ayverdi'yle Belkıs Dengiz'i iki dünyada birbirine bağlamıştır. Sadece muhabbet yetmez bu bağı canlı tutmaya. Ortak idealler, dertler, düşler de gereklidir. Maziden akan nehir kuruduğunda birlikte ağlamak, coşup aktığında birlikte sevinmek gerekir. Bayrağımızın altında aynı heyecanla atan iki kalp gereklidir. İşte bu aidiyettir onları birbirine bağlayan.

Yahya Kemal'in *"ağzımda annemin ak sütü gibidir,"* dediği Türkçe, Sâmiha Ayverdi için de aynı değerdedir. Hakîkî münevverler arasına girebilmek için kuvvetli bir Türkçe bilgisinin gerekliliğini savunur Sâmiha Hanım. Bu gayeyle Belkıs Dengiz'e sık sık lisan bakımından

istifade edebileceği kitap ve makaleler yollar. Türkçeden Türkçeye sözlüğü yoksa İstanbul'dan bir tane tedârik edip yollamayı teklif eder. "*Üslup ve ifaden çok tatlı. Fakat yaşın ve neslinizin aldığı kültür terbiyesi yüzünden Türkçeyi parmağında oynatacak kuvvete gelmediğin için ifade ve üslubu kuvvetli muharrirleri dikkatle okumalısın.*" Bunun yanı sıra, mektupların sonuna eski harflerden cümleler yazıp Belkıs Dengiz'i Osmanlı Türkçesini öğrenmeye teşvik eder. Vakit buldukça babacığı İsmâil Bey'den eskimez harfleri öğrenmelidir.

Bilge bir annenin dizlerine başını yaslayarak hayatı tanımaktır Sâmiha Ayverdi'nin mektuplarını okumak. Sarsıntılarla yıpranan, rutinlerle tembelleşen ruhumuzu hangi dayanak noktalarına tutunarak ayağa kaldırabileceğimizi öğretmektedir. Belkıs Dengiz bu durumu bir mektubunda şöyle dile getirir: *"Canım annem, … mektuplarınız benim bir insan olduğumu hatırlatıyor. Yeniden bir gayret buluyorum kendimde âdeta."* Evet, bize düşen insan olduğumuzu hatırlamaktır. Buhranlar ve malayani alıkoyamaz bizi vazifemizden. Yavaşlasak da yolda olduğumuzu hatırlamak ve yeniden ayağa kalkma gücü bulmaktır bize düşen. "Şu gökkubbenin altında en büyük zevk, kendi kendisi ile sulha varmış bir kimsenin başkalarına hizmet ve hürmetidir," diyerek adım adım istikametimizi işaret eder Sâmiha Ayverdi.

Hem anneliğin hem de öğretmenliğin sorumlulukları Belkıs Dengiz'e bir miktar ağır gelir. Onu asıl üzen bu yorgunluğun mizacına yansımalarıdır. *"Can annem ben ne yapmalıyım bana bir yol göster bir tânem, tutacak dalım, mesnedim, cânânım. Çalışmak (evde, okulda), etrafa mümkün olduğu kadar zarar vermemek bu kâfi mi? İçimde devamlı huzursuzluk. Asabım çok bozuk. Ben şimdi çalışıyor, kabul günleri dolaşıyor, elime geçeni okuyorum. Çok defa gezmeden eve dönerken sanki niçin gittim, ne kazandım hiç. Keşke evde otursaydım diye pişmanlık duyuyorum. Yine de gidiyorum. İrâdem zayıf, sıkılıyorum."* Belkıs hanım ve kendisi gibi öğretmen olan eşi vazife icabı Anadolu'yu dolaşırlar. Gittikleri beldelerde ruhuna ve ideallerine uygun dostlar bulamamak, cemiyette ilgi gören mevzuların onun yürüdüğü yolda bir kıymetinin bulunmaması, Sâmiha Hanım'a ve onun dostlarına uzak olmak Belkıs Hanım'ın üzüntüsünü artırır. Mektuplarında kendinden razı olmadığını, ümitsizliğe düştüğünü, tükenmiş hissettiğini üzüntüyle anlatır.

Sâmiha Ayverdi, her ihtiyaç duyduğunda elini tutmaya hazırdır Belkıs Dengiz'in.*"Sen iyi bir insansın. Hırçın olabilirsin… Bunlar ârizi kusurlardır. Bir mücevherin tozlu oluşu, onun esasına zarar vermez. Çeşmenin altına götürür, yıkar pîr ü pâk edersin. Elverir ki o mücevheri kaybetme, hâramilere çaldırma."* Kendimizden umut kestiğimiz anda bizden umut kesmeyen ve değerimizi işaret eden birinin varlığı Rahman'ın bize layık gördüğü en değerli hediye değil midir. Gayret kuldan, himmet Hak'tan, diyerek Belkıs Dengiz'i ayağa kalkmaya çağırır Sâmiha Hanım. Hayatını sevgi ve imanla mânâlandıran kimse, dünyanın kir ve tehlikelerine karşı silahlanmıştır.

Belkıs Dengiz'in mektupları da Sâmiha Hanım için ferahlık veren bir esintidir. Manevi kızının mektuplarını okuduğunda bir çiçek kok-

lamış gibi veya havası çok kullanılmış bir yerden, saf ve temiz havalı bir açıklığa çıkmış rahatlık duyduğunu söyler. Birçok sebebi vardır bu güzel hissin fakat en değerlisi mektubun hem kendine hem de cemiyete yararlı bir uzuv olarak yetişmekte olan bir insandan haber getirmiş olmasıdır. İnsanın, toplumun iyiliğinde ve kötülüğünde hissesi vardır. Olan her şeyde payının olduğunu bilen insan için yaşamak aynı zamanda bir vazifedir. Otuz yıl boyunca devam eden mektuplarda Sâmiha Ayverdi Hanımefendi'nin şahsına bir istirâhat payı ayırmaya vakit bulamadan türlü hastalıklarla ve sıkıntılarla uğraşıp durduğunu okuruz. Hem doktorlar hem de onun için endişe duyan yakınları hastalık ve nekahat halindeyken çalışmalarına ara vermesi için uyarırlar. Bir ideal üzere koşan insan için yorgunluk çalışmakta değildir. Sâmiha Hanım, onu memleket meselelerine hizmetinin yıpratmadığını bu yolda karşılaştığı anlayışsızlıkların ve etrafındaki programsız ve mesuliyetlerini bilmeyen insanların yorduğunu anlatır Belkıs Dengiz'e. Afiyet ve iyilik haberlerine sevinip keder ve sıkıntılarına dertlenen bu iki ruhun yakınlığı, mesafeleri hatta mektupları aşıp her an birlikte hissedecekleri ruhani bir atmosfere taşınmıştır. *"Telgraf ve telefon telleri sesi sözü taşır, sevginin tek ve mutlak bineği olur mu?"* Asıl yakınlık kalp yakınlığıysa artık bir kuru yaprağı peşinde sürükleyen başına buyruk rüzgâr bile sevginin habercisine dönüşmüştür.

Belkıs Dengiz'in resmi Sâmiha Hanım'ın penceresinde durmaktadır. Odası o kadar küçüktür ki çalışabilmesi için küçük bir masa dahi sığmaz. Yatağından başka namaz kılacak dar bir alan vardır odasında. Mektupları, konferansları, sohbetleri ve kitaplarıyla uzak yakın vatan evlatlarına ulaşmayı dert edinmiş, atalarından utanan bir nesle onlarla iftihar etmeyi öğretmiş iman dolu bir şahsiyetin kaptan köşküdür bu oda. Yazılarını bir tabureye oturarak yatağının üstünde yazar. Penceresinin içi kalemler, kalemtraşlarla doludur. Belkıs Dengiz'in resmi de burada durmaktadır. Sâmiha Hanım, manevi kızını her hususta mükemmel ve kusursuz görmenin onun iftiharı ve zevki olduğunu ifade eder. Bir insanı kurtaran, bütün insanlığı kurtarmış gibidir, çünkü. Vatan ve iman meselelerini kişisel meselelerinden üstün tutan, toplumu hissizleştiren her nevi etkiye karşı duyarlı olmayı öğrenmiş bir insan yetiştirmenin iftihar ve sevincidir bu.

Sorumluluğunun bilincinde bir öğretmendir Belkıs Dengiz. Ahlak bakımından zarar görmüş çocuklara nasıl ulaşabileceğini sorar manevi annesine. Zehirler cins cins olduğuna göre tedavileri de türlü türlüdür. İnsanın biricik olduğunu hatırlamaya çağrıdır bu. Yaralı bir nesil için alınacak ilk tedbirin, çirkin hareketlerinden dönebilmek için bir dönüş kapısı bulundurmak olduğunu söyler Sâmiha Hanım. Kişiyi tehdit etmek veya korkutmak yerine, doğru ve yanlışı önüne koyup kararı akl-ı selimine bırakmayı tavsiye eder. *"Yeter ki ezel kökü kurtlu ve illetli olmasın,"* der iyilik ve güzellikten nasibi olmayan ruhlar için. Sevgi, yol aydınlatıcı bir rehberdir, şifası er ya da geç her ruha tesir eder.

Manevi kızını yalnız kitap âlemi içinde değil gördüğü her güzellikte

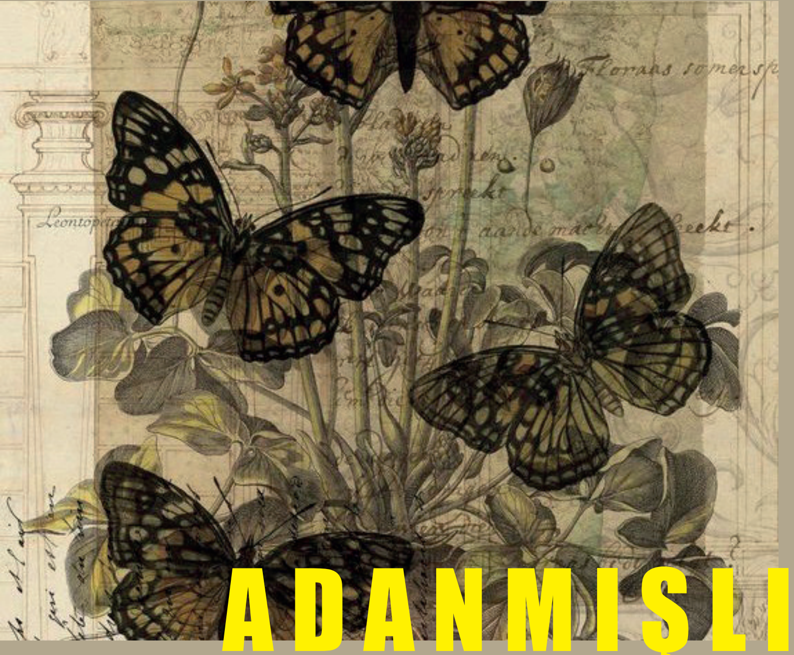
hatırlar Sâmiha Ayverdi. Bu yüzden mektupların yanı sıra hediyeler de yollar. Onları içinden taşıp dökülen sevgisinin ifadesi olarak görür. Bütçesi el verse gördüğü her güzel eşyayı alıp yollamak geçer gönlünden. "*... gözlerim sana gönderebileceğim eşyaları tarıyor. Fakat şahsî malım o kadar az ve o kadar kıymetsiz ki... Hâlbuki ben sana hissen ve hayâlen dünyâları yollasam doyamam.*" Manevi kızıyla fikirde ve histe olduğu kadar hayatın her köşesinde, eşyada ve hatta daha küçük teferruatlarda da buluşma arzusundadır. Belkıs Dengiz'den yalnız bir şey ister. Milli bir vazifedir talebi. Tarihimizin bereketi ve şerefi olan fikir mahsullerimizi yuvarlandıkları uçurumdan çekip kurtarmaya çalışırken sanat mahsullerimizin öksüz ve alakasız bırakılması Samiha Hanım'ı ve ailesini üzmektedir. Orta Anadolu, Akdeniz, Rumeli işi oya, kaşık ve keseler toplamışlardır. Belkıs Dengiz'den istediğiyse şark işi çorap, oya, kese ve heybeler aramasıdır. Bizim kıymet bilmezliğimizden istifade eden yabancıların bütün eski işlerimizi bavul bavul, sandık sandık kendi topraklarına taşımış olmaları elem nedenidir. Bu vesileyle, manevi kızına torunu Ayşen'i büyütürken, onun fikir ve folklor zevki ve anlayışı içinde yetiştirmesini öğütler.

Beşikle mezar arasında kendisine düşen gerçek vazifeyi keşfedene ve aldığı her nefeste bu vazifeye uygun bir yaşam inşa edene ne mutlu.

Bir insanın, cemiyetin dertlerini kendi derdi olarak kabul edip alâkalanmasını, insanlığın en asil duygularından biri olarak nitelendirir Sâmiha Ayverdi. Bu bağlamda, 15 Ekim 1955 tarihli mektubun her satırı kalemle çizilmeyi, hatırda tutulmayı ve üstünde konuşulmayı hak etmektedir. "*Yavrum; buna rûhî buhrandan ziyâde ictimâî buhran demek daha doğru olur. Zîra çektiğin mânevî azap, şahsından değil, cemiyetten geliyor. Bugün Türk cemiyeti gibi, kıymetlerini kaybetmiş, ölçülerini şaşırmış, îman ve insafını aldırmış bir topluluk içinde elbette ki senin gibi dürüst ve mâzîsine sâdık bir genç sarsıntı duyar.*"

Can sıkıntısının nedenini cemiyetin verdikleriyle tatmin olmayan ruhumuzun manen aç kalmasına bağlar Sâmiha Ayverdi. Kurtuluşumuzun çaresi olarak ilim, milli şuur ve milli imanı işaret eder. Biz, bu cemiyetin fertleri yılmadan, usanmadan hakiki değerlerimizi ihya etmekle mükellefiz. Kâh soğuk kâh yakıcı hayat cilveleriyle pişe pişe günün birinde hamlığımızın olgunluğa dönüşmesi için dua etmektir bize düşen. Ve aldığımız her nefeste vazifemizin sorumluluğuyla hareket etmek. "*Düşün ki kış mevsiminin kahrını görmemiş, yağmurun, karın, fırtınanın tadını tatmamış bir gül fidanından çiçek beklenir mi? Sen o gül ağacını kurutmamaya bak. Çapala, sula ve baharı bekle... Vazîfen budur. İnsanlar fena imiş. Olsun sen iyi ol. İnsanlar korkunç mahlûklarmış. Olsun. Sen herkese dost-u sâdık olmaya bak.*"

İşte dünya budur. Beşikle mezar arasında kendisine düşen gerçek vazifeyi keşfedene ve aldığı her nefeste bu vazifeye uygun bir yaşam inşa edene ne mutlu. O zaman bütün kuşlar vazifemizin kolaylaşması için mektuplar taşır posta kutumuza. O zaman bütün manevi anneler manevi kızlarının sırtını sıvar duayla. O zaman Sâmiha Ayverdi annemiz ışığını dağıtmak için küçük odasının penceresinden süzülür ve eşlik eder istikameti bayrak olan kutlu yürüyüşümüze.

ADANMIŞLIK

Tercüme: Sedef Açıkgöz

Sana, vakur sessiz saatlerde,
tefekkürle dolu yüce yalnızlık içinde
şu anın ve geçmiş zamanın
çelenk haline getirdim bana açan çiçeklerini

Senden, biliyorum, hissedildiğini anlamın,
kaliksin suskunluğunda
sadece o göze görünür olur kutsanan
renk cümbüşünde buldum sessiz ruhu.

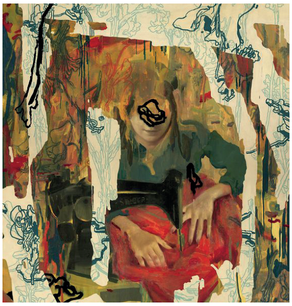
Doğu'daki kızlar böyle örüyor
birçoklarına sevdirmek için o renkli çelengi,
birbirleriyle yarışıyor tüm çiçeklerin hepsi.

Fakat biri onların daha derin anlamını fark eder,
sadece simgedir onun için yüzeysel işaretler;
Hepsi sussa da konuşurlar onunla.

Karoline von Günderrode (1780 - 1806)

KAŞIK HAKKI

Süheyla Karaca Hanönü

Kaşığı yeniden ağzına götürünce "Hay Allah! Şimdi yeniden nasıl yapacağım." diyerek telaşlanıp daha da hızlandı. Zaten hızlı olmaya alışkındı bünyesi. Havuçlu, ıspanaklı yoğurt çorbasından yapacağına söz vermişti bir kere. Neyse ki iyice yıkayıp suda beklettiği ıspanaklardan biraz kalmıştı. Dolaptan yumurta, havuç, yoğurt çıkardı. Un zaten masadaydı. Havucu rendelerken bir yandan da içeride didişen çocuklarına sesleniyordu. Ispanakları küçük küçük doğramaya başlamıştı ki "Anne, çişim geldi!" diye seslendi oğlu. Ellerini hızla kurulayarak koşturdu. Ellerini yıkayıp kurulayarak tekrar tezgâhın başına geçmişti ki diğer oğlu da "Anne, benim de çişim geldi!" diye bağırdı. Oğlunun işlemleri doğru yapıp yapmadığını gözlemlerken aklına kimin söylediğini hatırlayamadığı bir cümle geldi. "Süpermen Türk olsa pelerinini halası bağlar." Kim demişse doğru demiş. Çocuklara yapacak iş bırakmıyoruz, diye geçirdi içinden.

Yine ellerini yıkayıp kurulayarak tezgâhın başına döndü. Yoğurdu çırpıp içine bir yumurta kırdı, sonra bir kaşık da un ekleyip iyice karıştırmaya başladı. Yoğurt, içine biraz eklediği su ile ayran kıvamına gelirken bir yandan da zeytinyağında havuçla ıspanağı bir buram kavuruyordu. Bir eliyle tencereyi karıştırıyor diğer eliyle karışımı çırpmaya devam ediyordu. Ayran kıvamına gelen karışımı azar azar tencereye ekleyip karıştırmaya başladı. Bu yoğurt çorbalarını da iyice kıvamını bulsun diye sürekli karıştırmak gerekiyordu. Neyse ki çocukların neşeli sesleri geliyordu içeriden. Çocukların sessizliği onu çok korkutuyordu. İki dakika seslerini duyamasa yüreği ağzında yanlarına koştururdu. Çorba kıvamını bulmaya başlarken zihninde yapacağı diğer işleri sıraya koyuyordu. Çocukları yıkayıp paklamış, tırnaklarını kesmişti. Ev derli topluydu –tabi çocuklar tekrar legoları salonun her yerine dağıtmadıysa- lavabolar her gün olduğu gibi parlatılmıştı. Dünden eti de haşlamıştı düdüklüde. Salata malzemelerini yıkamıştı. Pirinç de suda bekliyordu. Tatlı da hazırdı.

Onca iş yapmasına rağmen kahveyi eline alıp oturduğunda oturmaması gerekiyormuş hissine kapıldı yine. "Bu işleri neden hep bizim yapmamız gerektiği öğretildi bize", diye söylendi.

Okuldaki sekiz saatlik derste de hep konu anlatmış beş dakika oturamamıştı. Sınıflar yeniden karantinaya alınır da derslerden geri kalırlar telaşındandı hep. Çorbanın altını kapatıp çocukların yanına geçti. Onların işbirlikçi şekilde legolar ve tahta parçalardan yaptıkları şekillere övgü dolu sözler sıralayıp yanaklarına birer öpücük kondurdu. Cemal Süreya'nın dediği "Seni bir kere öpsem ikinin hatırı kalıyordu" dizeleri gibi birini öpse diğerinin hatırı kalıyordu hemen. İkisini aynı anda kendisine doğru çekip seri bir şekilde yanaklarına öpücük kondurmak işe yarıyordu. Arada bir önce onu öptün, sitemleri de olmuyor değildi. Çocuklar oyuna dalmışken mutfağa yöneldiği

esnada salon masasının üzerinde fuardan aldığı kitaplara takıldı gözü. Okumak için içi gidiyordu. Hele yeni hikâyeler yazmak için… Kafasında gezdirip durduğu nice hikâye konusu birikmişti. Sonra müzik dinleme isteği belirince kumandayı aldı eline. Neredeyse hiç televizyon izlemediği için müzik kanalının hangi numaralarda olduğunu anımsayamadı. Bunu yüksek sesle söylemiş olacak ki her fırsatta zekâsıyla kendine hayran bırakan, sayılara, rakamlara meraklı oğlu " Anne, 1-5-0" da." diye rakamları tek tek kendinden emin bir şekilde söyledi. Sırayla 1-5-0'ı tuşladığında karşısına müzik kanalı çıkınca tüm yorgunluğunu unuttu. Oğlunu yere yatırıp mıncıklayarak severken, yüzünde övülmenin gururunu ve her zamanki muzip gülümseyişi fark etti. Sonra dönüp diğer oğlunu da aynı şekilde sevdi. Yoksa hatırı kalırdı. Sunam türküsü evde yankılanırken bu türkünün hazin hikâyesini düşünerek mutfağa yöneldi. Su ısınsın diye ocağın altını yaktı. O esnada havlu olmaz; kâğıt havlu bırakmalıyım, diyerek banyoya yöneldi. Öyle ya, salgın illeti çıktı çıkalı ev ahalisi de el havlularını ayırmıştı.

Uzun süredir misafir ağırlamamanın verdiği telaş vardı üzerinde. İlk kez misafir ağırlayacak gibi heyecanlıydı. Banyodayken havalandırma penceresindeki toz takıldı gözüne. İki gündür devam eden fırtınadan olsa gerek, deyip kaşla göz arasında orayı da parlatarak mutfağa yöneldi. Sunam türküsü yerini bir bozlak türküsüne bırakmıştı. Su fokurdamaya başlamıştı bile. Bir kahve molası vermeden bayatlayan ekmekleri ufalayıp ıslayarak mutfak balkonuna bıraktı. Biraz sonra balkonlarının müdavimi olan kuşların geleceğini iyi biliyordu. Onca iş yapmasına rağmen kahveyi eline alıp oturduğunda oturmaması gerekiyormuş hissine kapıldı yine. Bu işleri neden hep bizim yapmamız gerektiği öğretildi bize, diye söylendi. Arada bir isyan hakkını kullanmıyor değildi. Ev işlerinde eşine yardım edenleri hep takdir ediyordu. Hasta olduğu gün makarnanın dibini yaktığında "Allah aşkına sen tosttan başka bir şey yapma!" demişti eşine. Kendisi aynı hataya düşmeyip oğullarına yemek yapmayı öğretecekti. Belki gelin kızları ileride kendisine dua ederdi.

Kahvesini yudumlarken zihnini gün içinde okulda tanık olduğu manzaralar yokladı. Okulda genellikle cam kenarındaki tekli masada oturmayı tercih ediyordu. O köşede kitabını okuyor, aklına gelen bir şey olursa not defterine kaydediyordu. Birkaç gündür masaya bırakılan, varlığıyla göz tırmalayan bir kupa vardı. Öyle bir kupa ki bir dönem boyunca hiç yıkanmadan kahve içilmiş… Gövdesinde beyazı ara ki bulasın. Kahverengi siyaha dönmüş katran olmuş adeta. Görünce midesi kabarıp hemen lavaboya koşmuştu. Her gördüğünde aynı şeyi hissediyordu. Bu kupanın kime ait olduğunu çok iyi biliyordu ama onu nasıl uyarabilirdi ki. Kadının ağır depresyon geçirdiği dışarıdan bakıldığında hemen fark edilebilirdi. Konuşması bağırma şeklindeydi. Uzun süre suskun kalır, biri bir şey sorduğunda bağırır gibi cevap verirdi. Genelde yalnızdı. Arada bir halini hatırını sorardı. Kendisine yakın görmüş olacak ki geçirdiği operasyonları anlatmıştı bir keresinde. Dişlerine, kaşlarına, dudaklarına müdahale edilmişti.

Oğlunun işlemleri doğru yapıp yapmadığını gözlemlerken aklına kimin söylediğini hatırlayamadığı bir cümle geldi. "Süpermen Türk olsa pelerinini halası bağlar."

Strese bağlı saç dökülmesinden olsa gerek, peruk kullanıyordu. Karnına ve göğüslerine de estetik müdahalede bulunulmuş ve tüm bunları eşi istediği için yapmış. Uzun protez tırnaklarının arası da kupası gibiydi. Strese bağlı yediği tırnak kenarlarından kanlar süzüyordu ara ara. O tırnakları her görüşünde umarım bu tırnaklarla köfte yoğurmuyordur, diye geçiriyordu içinden.

Kadın doğallıktan uzak, o kadar korkunç bir görüntüye sahipti ki acaba aynaya baktığında ne hissediyor, diye düşünüp kederlenirdi. Estetik uğruna ameliyat masasında kalan, dudağı enfeksiyon kapıp kesilen birçok kadının haberi vardı gazetelerde. Ördek gibi ileri doğru uzayan dudaklar, yerçekimine inat göğe kalkık burunlar, dövmeli kaşlar, takma kirpikler ve daha nicesi… Öyle ki bileziğini satıp botoks yaptıranları duymuştu. Estetik olma yaşı on üçe kadar inmişti. Aynı mimiklere sahip insanlar artacak, kemerli burun görmeye hasret kalacağız bu gidişle, diye düşündü.

Bugün öğretmenler odasında kimsecikler yokken bilerek kupayı düşürmek geçti içinden. Niyeti ona yeni bir kupa hediye etmekti ama Metin Bey'e nasıl müdahale edecekti ? Onun kupası da aynı durumdaydı. Yıllardır aynı yerde çalışmalarına rağmen merhabalaşmadan öte iletişimleri yoktu. Öğretmenler odasını siyaset meydanına dönüştürmede üstüne yoktu Metin Bey'in. Anlattıklarına kulak misafiri olmak bile içini karartmaya yetiyordu. Felaket tellalı gibi enflasyondan, artan dolar ve altın fiyatlarından, akaryakıt zammından, yanlış yönetimden, maaşlarının kuş kadar oluşundan şikâyet ediyordu. Yine kendinden geçmiş bir şekilde konuşurken dayanamayıp yanındaki arkadaşına doğru eğilerek ikisinin duyabileceği şekilde "Keşke bu kadar çok konuşacağına elindeki kupasını bir kez yıkasa." deyivermişti. Nereden bilebilirdi arkadaşının kahkaha atacağını. Bir anda siyaset arenasındakilerin bakışı üzerlerine yönelince suç işlemiş gibi yüzü kızarmıştı. Hiç de yapmadığı bir şeydi kişileri konuşmak.

Kahve fincanını sudan geçirip bulaşık makinasına koyarken iyi ki de çorbayı yeniden yaptım, diye düşündü. Tadına baktığı kaşığı dalgınlıkla tekrar içine daldırdığı çorbayı misafire nasıl içirirdi. Kaşık hakkı denen bir şey vardı bu dünyada.

İNSANI KURAN KAVRAMLAR: ÇOCUKLUK, ŞİİR VE OYUN

Melek Demirdöğen

İnsanın öz varlığı ile çevresi arasında anlam/değer bağlamında ilişki kurmasında genelde dil, özelde kelime iki kurucu kavramdır. Akıl, tanımlarından en bilinenlerden biri de bağ kurmaktır. Akıl/birey, çevre/evren arasında bağ kurmanın en belirleyici öznesi ise kelime/dildir.

Düşünme melekesi ile dilin buluştuğu yerden kavram doğar. Kavramların gelişmesi ile düşünce ve düşüncenin verimleri olan kültür, edebiyat, medeniyet oluşmaya başlar. Dil ve düşünce ilişkisi ne kadar derinleşir, gelişirse; edebiyat, kültür, medeniyet ilişkisi de o kadar derinleşir ve genişler.

Çocuk ruhuna dokunma, çocukla iletişim kurma ihtiyacı, insanlık tarihi ile birlikte var olagelmiştir. Çocukluk çağı insan hayatının dış dünyaya, anlamaya ve kavramaya en açık zamanlarıdır. Çocuğun dış dünya ile kurduğu ön yargısız, saf bakışı; dil ve düşünce ilişkisinden ateş alır. Akabinde çocuk, dil ve düşüncenin birbiriyle olan olumlu/olumsuz etkisiyle çocukluktan taşarak insan hayatının bütününe yayılır. Geleneksel kültürümüzde çocuğa bakışın zerâfeti kadar çocukla kurulan dil de bir o kadar nahif ve estetik içerikli olmuştur. Ninniler, tekerlemeler, gülmeceler, masallar, söylenceler, destanlar vs. çocuk ruhunun beslendiği, dil ve düşünce dünyasının şekillendiği en eski edebiyat verimleridir.

Çocuk diline en yakın söz şiir dilidir. Çocuk, insanın en sâfiyane hali, şiir ise söz sanatlarının en damıtılmış halidir. Şiirin, çocuk ruhunun derinlerine nüfuz edebilen kuşatıcı bir yönü vardır. Bu sebeple çocuğa seslenen ilk şifahi metinler şiir ya da şiirsel bir söyleyişe sahip olan metinlerdir. Şiirin ses ve his ahengi ile çocuğun kalp ve ruh dünyasına temas edilmek istenmiş gibidir. Klasik edebiyatımızın en eski şifahi metinleri olan ninnilerde anneler çocuklarını, bir şiire ya da söyleyişindeki şiirselliğe yaslanarak teskin ve teselli ederler. Çocuğun ilk gelişim çağından itibaren en derin ve anlamlı ilişki kurduğu kişi olan annenin kendi bestesi ile söylenen şiirler, çoğu zaman, uhrevi olandan ilham alarak "hu Allah" formuna dönüşür. Kimi zaman çocuk diline pelesenk olmuş bir duadan şiirler taşar, kimi zaman annelerin dilinden dökülen dualar nice büyük şairlerin şiirlerine ilham olur:

Çocuk, insanın en safiyane hali, şiir ise söz sanatlarının en damıtılmış halidir.

Üfleme bana anneciğim korkuyorum,
Dua edip edip, geceleri.
Hastayım ama ne kadar güzel
Gidiyor yüzer gibi, vücudumun bir yeri.[1]

Şiir, medeniyetimizin dil ve düşünce hamurunun mayasıdır adeta. Kişinin çocukluğunun saf ve masum idraki ile ses olarak işittiği kelimelerin birer imgeye dönüşmüş olması mukadderdir. Çocukluk çağında şiirin ve şiirsel metinlerin etkisi ile servi bir ağaç adı, seher bir zaman dilimi, bahçe bir mekanı tanımlayan kelime olmaktan çok daha fazlasıdır. Artık kavramlar dünyasındaki tüm kelimeler, ucu çocukluğa uzanan bir işaret taşır. İnsanın zaman, mekan, eşya, tabiat gibi çevresini kuşatan fizik/metafizik çevrenin anlamını derinleştiren birer imgedir. Bu imgesel değerin kişinin ruh ve his dünyasına etkisi ve anlam dünyasına kattığı derinlik ise yıllarca sürecek belki de bir ömür insana etki edecektir:

…
Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk
Hiçbir yere gitmiyor … [2]

Şiirin çoğu zaman çocuğu uhrevi olana çağıran bir yanı vardır. Bu nedenle çocukta ifade bulur her annenin kendi sesinden şiirler. Zira eli kalem dahi tutmayan annelerin dilinde şiirler "hu hu"larla başlar. Pek çok şair ilhamını anne sesiyle, çocukken kulağına fısıldanan şiirlerden alır. Şiirimizin son yüzyılda yetiştirdiği en büyük şairinden olan Sezai Karakoç, Çocukluğumuz şiirinde çocuk, anne, aile, din, söz, şiir, gelenek bağlamında, kavramların çağrışımlarının aslında çok daha derin hakikatler taşıdığını şöyle duyurur:

Annemin bana öğrettiği ilk kelime
Allah, şahdamarımdan yakın bana benim içimde
Annem bana gülü şöyle öğretti
Gül, O'nun, O sonsuz iyilik güneşinin teriydi

Annem gizli gizli ağlardı dilinde Yunus
Ağaçlar ağlardı, gök koyulaşırdı,
Güneş ve ay mahpus.

Babamın uzun kış geceleri hazırladığı cenklerde
Binmiş gelirdi Ali bir kırata…

Şiir, aynı zamanda çocuğa hayal dünyasının kapılarını aralayan da bir söyleyiş biçimidir. Çocuğun hayal dünyasının gelişimine katkı sağlayan en önemli araçlardan birisi oyundur. Çocuk için oyun doğal bir süreçtir. Kendiliğinden gelişen, imgesel bir iletişim dilidir. Çocuğun gelişim süreçlerinin tümüne tesir edebilen bir etki boyutu vardır. Oyun tıpkı kelime ve kavramlar gibi çocuğun hayatı/yaşamı anlayış,

1. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ağır Hasta şiirinden.
2. Edip Cansever, Manastırlı Hilmi Bey'e İkinci Mektup.

kavrayış ve idrak biçimidir. Şiir, çocuğun dil ve düşünce dünyasına yakınken oyun da çocukluk evreninin kıyısında durur. Çocuk dil ve duyuşuyla şiire ve şiirselliğe sonuna kadar açıkken, oynadığı oyunun bir öznesi olarak da zihinsel ve duyuşsal gelişim aşamalarının sınırlarına yaklaşır. Belki de bu etkileşimin bir neticesi olarak geleneksel çocuk oyunlarının çoğu şiirsel bir etkiyle söylenmiş tekerlemelerle kurulur. Zaman zaman bir sokak oyununda, komşu çocukların dilindeki tekerlemede şiirin eşsiz ahengi duyulur:

Bu bahar havası, bu bahçe;
Havuzda su şırıl şırıldır.
Uçurtmam bulutlardan yüce,
Zıpzıplarım pırıl pırıldır.
Ne güzel dönüyor çemberim;
Hiç bitmese horoz şekerim! [3]

Bireyde dil ve düşüncenin erken çocukluk dönmelerinden itibaren gelişmeye başladığı düşünüldüğünde çocuk için kurucu metinlerin önemi daha iyi fark edilir. Bu metinler aracılığı ile çocuğun anlama ve kavrama becerisi geliştirilmekte, dilsel ve düşünsel kavram/değerlerin oluşum ve gelişimi sağlanmaktadır. Bu süreç çocuğun kültür ve medeniyet bilincinin, edebiyat ve estetik zevkinin de fitilini ateşleyen bir unsurdur. Şiir ise en zengin geleneksel anlatı biçimi olarak halen çocuk diline yakın bir pozisyonda durmaktadır. Şiirin ahenk unsurları ile çocuğun dil hususiyetleri arasında güçlü bir bağ vardır. Nitekim şiir ve çocuk arasındaki bu sarsılmaz ilişki, kadim bir gelenekle beslenen, zengin bir çocuk kültürü vücuda getirmiştir.

3. Cahit Sıtkı Tarancı, Çocukluk.

HAYALPEREST BENEKLİ AYDA

Fatma KURT

Anne Benekli minik beneklisine her gece rengârenk eşsiz ay hikâyeleri anlatırdı. Sevgi dolu hikâyelerle büyüyen Benekli heyecanla beklerdi ay hikâyeleri dinleyeceği geceleri. Çünkü yatağına uzandığı zaman en büyülü anlar gerçekleşirdi. Benekli, her gece aydaki hayaller diyarında neşeyle gezer, eğlenirdi.

Günler geceler geçer ama Ay'a hayran olan Benekli ay hikâyeleri dinlemekten bıkmazdı. Her gece "Ay'da yaşamak ne güzel olurdu" diye yeni bir hayale daha gözlerini kapatırdı. Benekli, bazı geceler ayda cesur bir astronottu, bazı geceler ayda oyun oynayan minik sevimli bir ejderha, bazı geceler ayı yöneten adaletli bir kral, bazı geceler ay ışığında yolunu kaybeden sevimli minik bir canavardı.

Benekli, ayda yaşam olmadığını bilse de her gece keşke ayda yaşasam diye dualar ederdi. Ayda yaşamakla ilgili sınırsız hayalleri vardı. Ama vazgeçemediği en büyük hayali ayda piknik yapmaktı. Ayda hayal ettiği piknik ne eğlenceli olacaktı. Hayalini anlattığı herkes ona güldü. Çünkü herkes bilirdi çok hayalperestti Benekli. Annesini de ayda piknik yapmaya ikna edememişti. Üzülen Benekli 'ye tek inanan gökyüzünü pırıl pırıl aydınlatan ve her gece yanına davet eden Ay'dan başkası değildi. Benekli, çok uzaklardan ışıl ışıl kendine gülümseyen Ay'ı çok severdi.

Ay parlasın diye gece olduğuna inanırdı Benekli. Ay'ı bazen yenmeye hazır bir portakal dilimine, bazen yerinde duramayan kırmızı bir topa, bazen uçan iki farklı daireye, bazen de üzerinde yüzlerce sevimli ejderhanın yaşadığı bir krallığa benzetirdi.

Her gece bıkmadan Ay'ı incelerdi. Annesi "Artık Benekli için uyku zamanı geldi" diyene kadar Ay'ın her haline bir anlam yüklerdi. Hayallerine dalmadan önce "Anne ya hayalim bir gün gerçek olursa" dedi. Annesi gülümseyerek "Ayda yaşam olmadığını sen de biliyorsun artık" dedi. Benekli, ilk defa bilginin gerçekliğine inanmak istemedi.

Ah Beneklim!
Seni büyüten sınırsız rengârenk hayallerindir.

"Ay olmasaydı dünya çok kötü bir yer olurdu" diyerek uykuya daldığı o gece, aniden uyandı. Bu gece çok farklıydı. Odasını aydınlatan ay ışığı onu rengârenk bir koridora götürdü. Koridor adeta büyülü bir yol gibiydi. Kanat takmış gibi uçarak yolu takip eden Benekli, yolun sonundaki asansöre bindi. Asansör durduğunda karşısında rengârenk bir hayal dünyası vardı. İşte kocaman gülümsemesi ile ay tam karşısındaydı. Merhaba dedi çekinerek.

Doğduğu günden beri ilk defa bu kadar heyecanlanmıştı. Hayaline doğru uçan kuş gibiydi. Ya hayalim gerçek olursa diye düşüncelere daldığı anda yanında bir ejderha belirdi. Ejderha: "Merhaba Benekli, pikniğe hazır mısın?" dedi. Benekli, kibarca ve heyecanla "Evet tabi ki!" diyebildi. Rengârenk ay ışıkları eşliğinde ejderhayı takip etti. Ayın tüm kraterlerinde ejderhaları gördü. Kraterlerde farklı renklerde evler vardı. Ayın bir bölümü rengârenk gökkuşağı gibiydi. Kraterlerin en büyüğünde tren vagonları gibi renk renk uzayan masaları gördü. Gözlerine inanamadı. "İşte hayalim tam karşımda" dedi Benekli. Masalara doğru giden ejderhayı takip etti. Sevdiği yiyeceklerle dolu rengârenk masalar, renk renk şekerlemelerle süslenmiş kekler, ay ışığı renginde pastalar, ay şeklinde şekerler, kraterlerde yer alan çikolatadan göller… Yaşadığı, dünyanın en güzel hayaliydi. Ayda yapacağı bu piknikte çok eğleneceği kesindi. "Daha ne isterim" diyebildi. İşte o anda kendini top oynamaya çağıran ejderhaları gördü. Pamuk gibi yumuşacık tepelerdeki kaydıraklardan kaydılar. Gökkuşağına uçan salıncaklara bindiler. Benekli gece boyunca çok eğlendi, oyunlar oynadı. Sabah uyandığında ayda yaptığı muhteşem pikniği hatırladı. Heyecanla hemen annesine koştu. Yaşadıklarının rüya olup olmadığını merak etti. Sabırla dinleyen anne Benekli "Ah Beneklim! Seni büyüten sınırsız rengârenk hayallerindir" dedi. Benekli ayda yaptığı pikniği arkadaşlarına anlatmak için sabırsızlanıyordu.

KUTSAL METİNLER VE TANRI İNANCININ SİNEMAYA ETKİSİ

Hatice Şimşek

1920'lerde, Amerika'da yani sinemanın ilk zamanlarında, halkın kiliseye gelmiyor olmasından dolayı pazar günleri içki satışı ve sinema salonlarının açık tutulması yasaklanmış. Aynı vakitlerde benzer bir durum Osmanlı'da da devam etmiş. Dini ya da Tanrı'yı aşağılayan filmler ve kadınların sinemaya gitmesi yasaklanmış veya sadece kadınların gidebileceği sinemalar var ama bu da sürekli tartışmaya sebep olmuş. Bu durum, ilk zamanlarda sinemanın dinin karşısında duran, daha çok eğlence aracı olarak görülen bir yerde konumlandığını gösteriyor.

Fakat zamanla Tanrı, filmlere konu olmaya da başlamış. 1923 yılında çekilen *On Emir* (Yönetmen Cecile Blount Demille), ve 1927 yılında çekilen *Kralların Kralı Hazreti İsa* filmleri Kitab-ı Mukaddes'ten yararlanılarak çekilen dini filmlerin ilk örnekleri olarak kabul edilebilir. Elbette sonrasında onlarca Hazreti İsa filmi, onlarca Tanrı inancını sorgulayan film çekildi. En bilinenleri *Scorsese'nin Günaha Son Çağrı*, *Da Vincinin Şifresi*, *Tutku* gibi filmlerdir.

Türk sinemasına gelince, Türkiye'de sinema filizlenmeye başladığı dönemde zamanın ideolojisi nedeniyle sinema ve din arasında hep kötü bir ilişki olmuş. O dönemde çekilen filmlerde dindarlar küçük görülmüş, ötekileştirilmiş ya da kötü karakterler olarak işlenmiş. Muhsin Ertuğrul *Ayranoz Karısı*, Ömer Lütfi Akad'ın *Vurun Kahpeye* gibi filmlerinde dini davranışların çağ dışı yanları ve dini geleneklerin yol açtığı felaketleri işleyen filmler arasında gösterilebilir.

Tarkovski, Kurban filminde insanlığın başına gelen bütün felaketlerden yalnızca tek bir yolla kurtulacağını anlatmak ister gibidir: Tanrı'ya dönerek.

Bunca İsa peygamber filmine karşılık Müslüman coğrafyada Hz. Muhammed'i konu edinen filmlerin sınırlı sayıda olması üzerine Mecid Mecidi *Muhammed* filmini çekmiştir. Fakat bu film de birçok tartışmaya neden olmuştur. Hz. Muhammed karakterini bir aktörün oynaması ve O'nu görmemiz doğru değil eleştirilerine Mecidi; "O kadar çok *Muhammed* filmi çekilsin ki kafamızda bir yüz, bir vücut kalmasın böylece" cevabını verir. Neticede *Çağrı* ve *Muhammed* filminden sonra peygamberimizi ayrıntılı bir şekilde işleyen başka bir film de çekilmemiştir. Bu durum Hollywood ve

Avrupa sinemasının yanında Müslüman coğrafyaların sinemasının çok geride kaldığını da göstermektedir.

Bu yazıda, Tanrı inancı ve kutsal metinlerin beyaz perdeye yansıyan yanlarını dört film üzerinden anlatmak istiyorum. Bergman'ın *Kış Işığı*, Tarkovski'nin *Kurban* filmi, Kieslowski'nin *Dekalog* serisi ve Semih Kaplanoğlu'nun *Buğday* filmi.

Kış Işığı İsveçli yönetmen İngmar Bergman'ın Persona ve Yedinci Müdür kadar ses getirmemiş, sade ve güzel bir filmidir. Bu filmde Tanrının varlığından eskisi kadar emin olmayan bir rahibin hikâyesini izleriz. Rahip Thomas filmde karısını kaybetmiş, İspanya iç savaşında gönüllü olarak çalışmış, daima yaratıcıya gönülden inanmış ve iyiliğin yanında olmuştur. Ama dünyada olup biten bunca kötülüğün ve hastalığın karşısında Tanrı'nın bitmek bilmeyen sessizliği rahibi şüpheye düşürür. Filmde dikkat çeken iki sahne vardır; ilki tıpkı Thomas gibi şüpheleri olan bir adamın rahipten öğüt almaya gelmesi ve o anda Thomas'ın bir rahip olarak yapmaması gereken bir şey yaparak ıstırabını dindirmek için gelen adama kendi şüphelerinden bahsettiği sahnedir. Adam gittiğinde ise Thomas kendi kendine şu cümleyi mırıldanır: "Tanrım beni neden terk ettin?"

Kış Işığı filmindeki ikinci önemli sahne ise rahip Thomas'ın kilise zangocuyla ayin öncesi sohbet ettiği andır. Zangocun bedensel

bir engeli vardır. Elindeki İncil'de İsa'nın çilesinin anlatıldığı kısmı abartılı bulduğunu söyler. Kendisinin İsa'nın dört saatlik çilesinden çok daha uzun süre bedensel acılar çektiğini anlatır. İsa, çok büyük bedensel acılar çekmiş olmasına rağmen asıl acısını ölmek üzereyken çekmiştir. Son ana kadar Tanrıyı bekleyen İsa hiçbir şekilde inancını yitirmemiştir. Öğrencileri onu aldatmış, herkes ona sırt çevirmiş ama o Tanrı'sına daima güvenmiştir. Ancak nefesini verdiği son anda Tanrı'nın suskunluğunun bozulmamasıyla kendi inandığı şeyin de gerçek olmayabileceğini anlamış ve "Tanrım neden beni terk ettin?" diye seslenmiştir.

İsa'nın çarmıhtaki yakarışına sessiz kalan Tanrı bin yıl sonra Rahip Thomas'ın da acısına susmuş ve onu da yalnız bırakmıştır. Aslında Bergman'ın bu filmi "Tanrı olsaydı ne iyi olurdu" fikrinden yola çıkıyor. Ama filmde, Bergman'ın bu isteğinin karşılığı yalnızca sessizlik ve ümitsizliktir.

Dekalog, Polonyalı yönetmen Kieslovski'nin, Tanrı'nın Sina Dağı'nda Musa'ya indirdiği yasaları, On Emir'i işlediği on bölümlük bir film serisidir. Öldürmeyeceksin, çalmayacaksın, komşuna karşı yalancı şahitlik yapmayacaksın, zina etmeyeceksin gibi on emirin yaşamın içinde neye tekabül ettiğini, aslında yaşanan zamanla nasıl çeliştiğini anlatan bir seri film olan Dekalog; Tanrının varlığının hissedilmediği, ruhani olanın kaybolduğu, kasvetli ve kederli bir dünya resmi çiziyor.

Eğer yüzyıllardır insanlığı var eden kuralları artık hissedemez hale gelmişsek Tanrı'nın varlığı ne ifade eder? Dünyaya karışıp da masumiyeti korumak mümkün mü? Kieslovski, zamanın çelişkilerini hikâyelerle anlattığı *Toplu Konutlar* filmi ile zamanın kasvetli ruhunu çok iyi sunarken, böyle bir dünyada mutlaka çalarsın, öldürürsün, komşunun hakkına göz dikersin, demek istiyor sanki. Kieslovski'nin her filminde karşımıza çıkan iki önemli imge vardır. İlki süt. Süt aslında dört yönetmenimizin de çok sevdiği bir imge. Bergman çocukluğunu hatırladığı *Yaban Çilekleri* filminde, Tarkovski nerdeyse bütün filmlerinde bu imgeyi kullanır. Semih Kaplanoğlu'nun Süt diye filmi var zaten. Çünkü süt çocukluğu ve masumiyeti temsil ediyor. Özellikle Dekalog 1'de yani "Benden başka Rab edinmeyeceksin" emrinin anlatıldığı filmde, çocuğun elinde tuttuğu ekşimiş süt şişesi insanın masumiyetin bozulmasıyla ilgili bir imge olarak dikkat çeker. Diğer filmlerde de süt ya bozulur ya dökülür ya da süt şişesi kırılır. Neticede masumiyet kaybolur.

Kieslowski, filmlerinde, dünyadan çekilen ruhun yarattığı boşluğu ve o boşluğun yerine konacak şeyin arayışındadır.

Dekalog filmlerinde en kritik anlarda orada olan, hiç konuşmayan, müdahale etmeyen bir karakter vardır. Ruhani bir imge olan bu karakter, izleyiciye, Hristiyanlık ve Yahudilik inancıyla ilgili pek çok şey söyler. İsa peygamber çarmıha gerilirken susan, yıllar sonra rahip Thomas'ın ıstırabına sessiz kalan yaratıcı; birileri çalarken, ölürken, öldürürken de hiçbir şey yapmaz. Kieslovski, filmlerinde, dünyadan çekilen ruhun yarattığı boşluğu ve o boşluğun yerine konacak şeyin arayışındadır. Bazen ümitsizliğe düşse

de ne *Dekalog*'da ne de diğer filmlerinde o boşluğu aramaktan hiç vazgeçmez.

Tarkovsky'nin *Kurban* filmi İsa'ya, çocuğa, masumiyete ve İncil'e dair imgelerle dolu bir filmdir. Filmin ana karakteri Alexander'ın, takıntı haline getirdiği dünyanın başına geleceğine inandığı nükleer bir felaketi durdurmak için Alexander'ın Tanrıya kendini kurban etme hikâyesidir. Bu duyguyla Alexander hayatındaki her şeyden yavaş yavaş vazgeçer.

Kurban, sinema tarihinin en iyi açılış sekanslarına sahip filmlerden biridir. Baba ile oğul kuru bir ağaç diker. Oğlu yeni ameliyat olmuş ve konuşamaz. Filmin başkarakteri olan baba (Alexander) oğluna bazı ritüellerin öneminden bahsederken Ortodoks bir keşişin hikâyesini anlatır. Keşiş her gün dağa kova kova su taşıyıp kuru ağacı sulamaktadır. Yaptığının yapılması gerektiğine sonsuz bir inancı vardır. Bir sabah gittiğinde kuru ağaç çiçek açmıştır. Mucize! Hayır, bu mucize değil hakikatin ta kendisidir. Eğer insanlık her gün bir tür davranışı tekrar edebilse çok şey değişebilir.

Filmde sürekli haber getiren Postacı Otto ile Alexander, Nietzsche'den ve Tanrıya inanıp inanmamaktan konuşurlar. Nietzsche'den bahsedilirken Otto'nun bisikletiyle Alexander'ın etrafında dönmesi, Nietzsche'nin bengi dönüş fikrinin imgesidir aslında. Bengi Dönüş teorisinde Nietzsche'nin bengi dönüş (sonsuz dönüş, ebedi dönüş ya da ebedi tekerrür) düşüncesi, zamanın döngüsel bir formda olduğu ve olayların bu döngüsellikte sonsuza dek yinelenmiş olduğu tezini içeren "her şey aslına döner" imgesidir. Tarkovski, *Kurban* filminde insanlığın başına gelen bütün felaketlerden yalnızca tek bir yolla kurtulacağını anlatmak ister gibidir: Tanrı'ya dönerek.

Film sonunda ana karakter Alexander'ın küçük oğlu aynı babasının anlattığı Ortodoks keşiş gibi ağaç sulamaktadır. Çocuk, "Başlangıçta söz vardı, peki ama neden baba?" diye sorar. Soru bu kez izleyiciyi İncil'in başına götürür. Çünkü Yuhanna İncili bu cümle başlar. Film, en başa/Tanrıya dönmeyi anlatan bu imgesel ifade ile son bulur.

Semih Kaplanoğlu'nun *Buğday* filmi tasavvufi bir inanç yolculuğunu anlatır. Filmin başlangıcında çok güçlü, distopik bir modern zaman eleştirisi vardır. İklim değişikliği ve tohumların genetiklerinin oynanmasıyla dünyanın sonu yaklaşmıştır. İnsanlık yok oluşa doğru giderken çözüm arayan Erol ve Cemil'in yolları ölü topraklarda kesişir.

Buğday Kur'an-ı Kerim'de geçen Hızır ve Musa kıssasından izleyiciye seslenir. Cemil ve Erol tıpkı Hızır ve Musa gibi bir yolculuğa çıkarlar. Cemil, Erol'a Hızır'ın Musa'ya dediği gibi "bu yolculuğa dayanamazsın" der. Erol yine de bu yolculuğa çıkmak ister ve yolculukları böylece başlar. Bu yolculuk insanlığın yok oluşu karşısındaki bir anlam arayışını simgeler. Bu haliyle Tarkovsky'nin *Stalker* filmine benzerlik gösterir. *Buğday* yok olmak

Buğday, yok olmak üzere olan dünyayı yeniden yeşertecek olan ümidin simgesidir.

üzere olan dünyayı yeniden yeşertecek olan ümidin simgesidir.

Filmin önemli sahnelerinden biri Cemil'in Erol'a sorduğu "Buğday mı, nefes (himmet) mi?" sorusudur. Böyle bir menkıbenin Yunus Emre ve Hacı Bektaş arasında geçtiği kaynaklarda anlatılmaktadır. Yunus Emre bu menkıbede dünyayı temsil eden buğdayı seçmiştir, Erol da buğdayı seçecekken Yunus gibi ruhu (nefes) seçerek doğruyu bulur. Bu aslında zamanla dünyevi olandan vazgeçerek Tanrı'ya yönelmenin bir temsilidir. Kaplanoğlu, bilime, dünyaya ve akla karşılık kalbi ve ruhu koyarak bir çözüm önerir.

Filmin son sahnesinde ağzında buğday ile yuvasına giden bir karınca görürüz. Aslında burada Kaplanoğlu tıpkı Tarkovsky gibi kendi kurtuluşumuzla beraber dünyanın kurtuluşunun da Tanrı'ya dönmekle mümkün olacağını çok sade ve derin bir sahne ile anlatır. Karıncalar buğdayın bir kısmını kırmadan bütün bir şekilde neden saklar? İnsanlar için. Karıncaların bizim için bir yerlere buğday sakladığına ancak karıncaların yaratıcısına inanan biri inanabilir. Bu yüzden Buğday filmi belki de aralarında en ümit var olan filmdir. Bu İslam inancının da bir gereğidir aslında. Allah'tan ümit kesilmez.

Bergman, Kieslovski ve Tarkovski filmlerinde zamanın trajedisini, bu trajedinin sebebi olan Tanrı'nın yokluğu fikrini ve bu durumun yol açtığı ruhsal boşluğun sebep olduğu buhranı imgesel bir dille anlatmaktadırlar. Her üç yönetmenin ortak yanlarından biri de kiminin çocukluğu kiminin de gençliğinin ikinci dünya savaşı yıllarına denk gelmiş olmalarıdır.

MAGMA

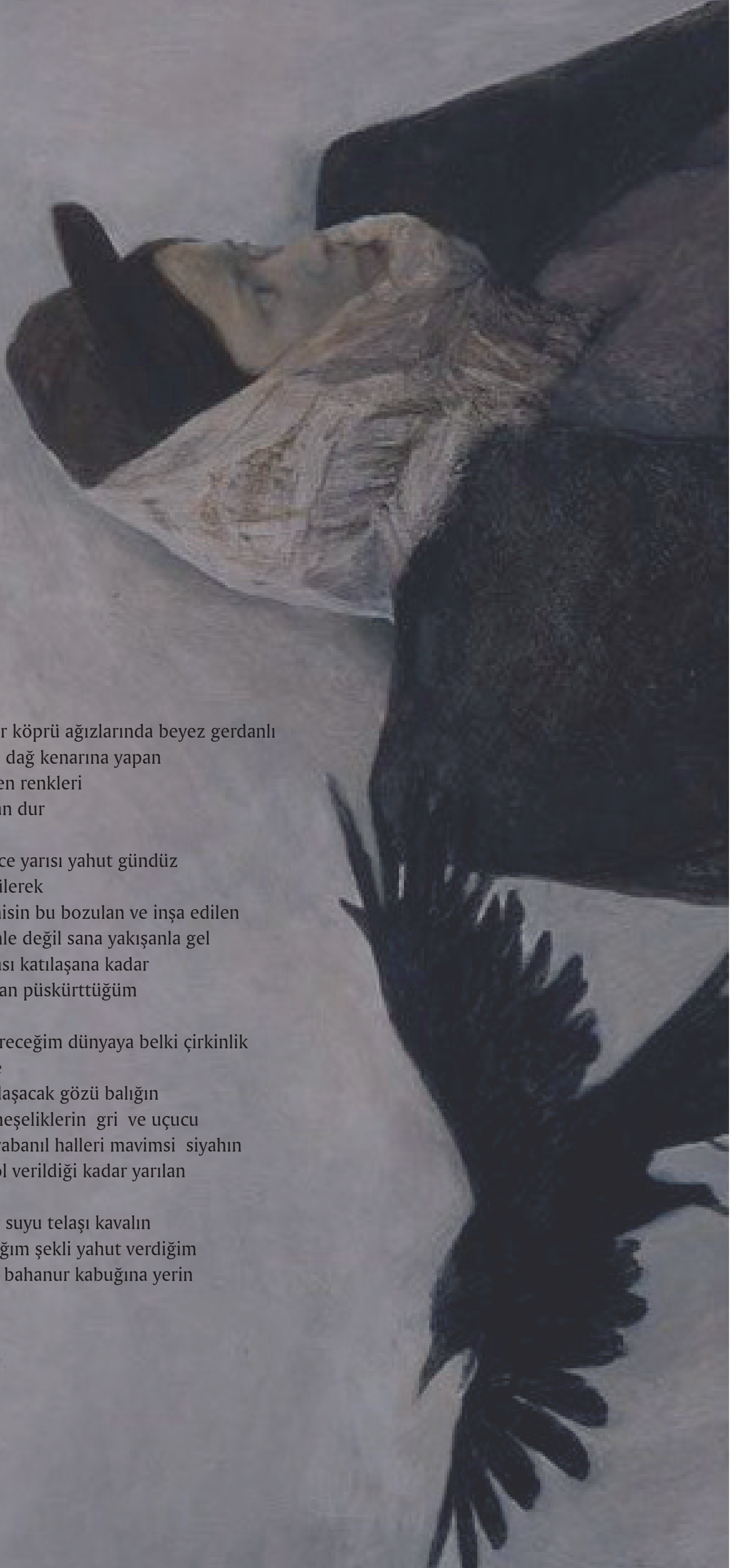
YASEMİN ZENGİN

güvercinler çizilir köprü ağızlarında beyez gerdanlı
sınanmıştır evini dağ kenarına yapan
ve ayırt edemeyen renkleri
durmak istiyorsan dur

patlayacağım gece yarısı yahut gündüz
kaynayarak dökülerek
dayanabilecek misin bu bozulan ve inşa edilen
o gün demirlerinle değil sana yakışanla gel
beklesin taş ustası katılaşana kadar
elimden kolumdan püskürttüğüm

belki güzellik vereceğim dünyaya belki çirkinlik
uzak dur yine de
ulaştığımda matlaşacak gözü balığın
külleri kalacak meşeliklerin gri ve uçucu
dağ yamacında yabanıl halleri mavimsi siyahın
dolduracağım yol verildiği kadar yarılan

yağmur suyu kar suyu telaşı kavalın
gördüm işte aldığım şekli yahut verdiğim
at demiri değsin bahanur kabuğuna yerin

KADIN HAREKETLERİNE/ FEMİNİZME ÖZET BAKIŞ

Funda Kızıler Emer

"Feminizm", Latince "kadın/ dişi" anlamına gelen *femina* sözcüğünden türetilmiş bir kavramdır. Toplumsal, tarihsel, siyasal, hukuksal, felsefi, kültürel ve sosyo-ekonomik açılımları olan çok katmanlı bir üst kavram olarak, birçok farklı uzmanlık alanını içine alır. Tüm bu alanlara sirayet eden cinsiyet ayrımcılığını deşifre edip yapısını bozmaya yönelen (post)feminizm; en genel anlamıyla kadın ve erkek arasında her alanda ve her anlamda mutlak eşitlik ilkesini savunan siyasal, toplumsal ve sanatsal/ yazınsal bir harekete karşılık gelir.

Batıda 1789 Fransız Devrimi'yle başlayan toplumsal dönüşüm süreci, tüm yurttaşların din, ırk, sınıf vb. ayrımı gözetilmeksizin eşit ve özgür sayılması idesini doğurmuş olsa da siyasal erki ele geçiren burjuvazi, yazın sanatını kendisine en güçlü silah olarak kuşanarak, önceki yüzyılların ataerkil anlayışını kurmaca ve gerçek yaşam düzlemlerinde yeniden üretmeyi sürdürmüştür. İzleri Eski Yunan'a; Platon ve Aristoteles'e dek sürülebilecek olan, Aydınlanma döneminde Hegel'in sözcülüğünü yaptığı kadın ve erkek arasında "doğal eşitsizlik" savına dayanan ataerkil zihniyet, kapitalist burjuva düzeni içinde iyice güçlenerek; tarih kurucu ve aklî eylemleri erkek cinsiyetine atfetmiş, kadının varlığını sezgi ve duyguya indirgeyip yazgısını ev-içi/ "mahrem" alana, "aile" kurumuna sınırlandırarak onu yüzyıllar boyunca tarih sahnesinden dışlamıştır. Kadını anne ve/ veya eş/ sevgili kimliğine hapseden, aklı tarihle/ kamusal alanla, akıl-dışılığı ise ev içi/ mahrem alanla özdeşleştiren patriarkal bakış açısı, 20. yüzyıl başlarına kadar başatlığını korumuştur.

(Post) feminizm; en genel anlamıyla kadın ve erkek arasında, her alanda ve her anlamda mutlak eşitlik ilkesini savunan siyasal, toplumsal ve sanatsal/ yazınsal bir harekete karşılık gelir.

Dünyanın farklı coğrafyalarında dağınık ve heterojen biçimde ortaya çıkan kadın hareketlerini tetikleyen olay; 1837'de zencilerin haklarını savunmak isteyen bir grup kadının, cinsiyetlerinden ötürü mahkeme salonuna alınmayınca, ilk önce kendi haklarını savunmaları gerektiğini ayrımsaması olur. Cinsiyet ayrımcılığına karşı haklarını artık daha düzenli ve örgütlü biçimde talep etmeye girişen kadınların başlattığı siyasal nitelikteki hareket, Fransız sosyalist felsefeci Charles Fourier tarafından "féminisme" diye adlandırılır. 1848'de New York'ta ilk kadın hakları toplantısı gerçekleştirilir. Başlangıçta pek ciddiye alınmayan kadın hareketleri, sanayileşmeyle artan işgücü açığı nedeniyle kadınların erkeklerle birlikte iş yaşamına katıldığı ve eşit haklar talep etmeye başladığı 19. yüzyılın ikinci yarısında ivme

kazanır. Ataerkil toplumsal yapı ve çalışma yaşamı içinde çiğnenen kadın hak ve özgürlüklerinin kazanılması için mücadele veren feminist hareket sayesinde kadınlar ancak 20. yüzyılda seçme ve seçilme hakkı, eşit işe eşit ücret, güvenli kürtaj hakkı, fiziksel/ ruhsal/ cinsel şiddete maruz kaldıkları erkekleri kendilerinden uzak tutma hakkı gibi bazı önemli sivil haklara kavuşur.

Sanayileşme ve kapitalizmin beşiği olan İngiltere, feminizmin ilk kayda değer metinlerinin de doğum yeridir: 1792'de İngiliz yazar Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* (*A Vindication of the Rights of Woman*) adlı kült yapıtında kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savunur. Toplumsal-yasal düzlemlerde her bakımdan eşitlik talep eden bu yapıt, modern anlamda ilk feminist metin sayılır. 1869'da İngiliz felsefeci ve siyasetçi John S. Mill, eşi Harriot T. Mill'le birlikte yazdığı *Kadınların Köleleştirilmesi* (*The Subjetion of Women*) adlı kitabında erkeğin kadın üzerindeki egemenliğini eleştirir. Bu eleştirel yaklaşımlar yazın alanına, ünlü İngiliz yazar Virginia Woolf'ün ataerkil-geleneksel toplumsal düzen

içinde kadın olarak birey olmanın ve aydın bir kadın yazar olmanın güçlüklerini sorguladığı metinleriyle sirayet eder ki bunların en başında, *A Room of One's Own* (1929) ile *Three Guineas* (1938) gelir.

Feminizm türleri kabaca "ilk dalga feminizmi" (1840-1920), "ikinci dalga feminizmi" (1960-1988), "üçüncü dalga feminizmi" (1988-2010) ve "dördüncü dalga feminizmi" (2010-) olarak ayrılır: Yukarıda adı geçen yazarlar kadınların kölelik, eğitim, boşanma, mülkiyet vb. konularda temel haklarını kazanması için savaşan birinci dalga feministlerini temsil ederken, ikinci dalga feminizmi başlatan Fransız yazar Simone de Beauvoir olur. *İkinci Cinsiyet* (1949) adlı yapıtında "Kadın doğulmaz, kadın olunur" diyen Beauvoir, cinsiyetlendirmenin toplumsal-kültürel bir inşa olduğunu imler. Birinci sırayı tekeline alan hiyerarşik-indirgemeci eril zihniyetin her açıdan ikincilleştirdiği/ ötekileştirdiği kadının konumunu sorgulayarak tüm dünyanın dikkatini feminizme çekmeyi başarır. Erkeğin mutlak ötekisi olarak kadının biyolojik ve toplumsal kimlik inşasını irdeleyen bu kült çalışma, 1960'ların sonlarında Amerika ve Avrupa'da yapılan feminist araştırmaların itici gücü olur. Feminizmin tam anlamıyla dizgesel bir eleştiri yöntemi ve yazın kuramı haline gelmesi, yine bu dönemlerde gerçekleşir. Yapılan çalışmalarda kadın yazarların yaşamları ve metin evrenleri incelenerek kadınlara özgü bir yazın tarzı/ kadın yazını geleneği olup olmadığı araştırılır. Siyasi erk gibi metin evrenini ve yazın piyasasını da kendi tekeline alan ataerkil söylemin ürettiği basmakalıp kadın imgeleri, kadını temsil formları, söylem kalıpları, kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel kodlamalar çözümlenerek bunların gerçek dünyada tekabül ettiği ideolojik mekanizmalar deşifre edilir.

1968 sonrasında bütün dünyayı etkileyen liberalizm sayesinde feminizm, daha geniş halk kitlelerine yayılıp kabul görmeye başlar. Bunun sonucunda 20. yüzyılda art arda liberal, Marksist, solcu, kültürel, İslamcı, siyahi, varoluşçu, yeni, pop, ekofeminizm gibi antagonistik nitelikli feminist akımlar ortaya çıkar. Psikanaliz, toplumbilim, siyasetbilim ve yazınbilim vb. disiplinlerin postyapısalcı/ postmodern okumalarından yararlanarak büyük güç kazanan feminizm; postmodern, postkolonyal, üçüncü dalga feminizm ya da en yaygın adıyla "postfeminizm" diye nitelendirilmeye başlar. Postfeminizm, Freudiyen psikanalizi Saussure'ün dilbilimine uygulayan Lacan'ın okumaları ve Derrida'nın yapıbozum/ yapısöküm stratejisiyle hiyerarşik açıdan erkeği her zaman öne alarak kadın'ı onun ötekisi kılan "fallusmerkezci" ve "sözmerkezci" batı felsefesini yapıbozumuna uğratmaya odaklanır ve Irigaray, Cixous, Kristeva, Flax ve Fraser'in öncülüğünde, farklılık/çoğulluk/olumsallık çizgisinde geliştirilen yeni okuma stratejileriyle, 1980'lerde dünya çapında geçerlik kazanır. Postfeminist eleştiri, yaşamın her alanına sirayet eden kendi ideolojik söylemini metin evreninde yeniden üreterek kadını öteki-leş-tiren ataerkil burjuva düzenini eleştiren kadın odaklı feminist çalışmalardan, modernizmin değişmez ve özsel nitelikli cinsiyet/ cinsel kimlik sayıltısını reddedip kadın kimliğinin yanı sıra

erkek cinsel kimliğini de araştırma konusu edinen cinsiyet-cinsellik çalışmalarına (Gender Studies) evrilir. 1990'larda feminist yazın eleştirisinin devamı niteliğinde ortaya çıkan bu çalışmalar feminist eleştiriden farklı olarak kadın-lık gibi erkek-lik'in de toplumsal-kültürel bir cinsel kimlik inşası olduğunu savunur. Hızla globalleşen ve dijitalleşen milenyum dünyasının ürünü olan "dördüncü dalga feminizm"deyse, trans ya da melez (hibrit) cinsel kimlikler gittikçe daha çok öne çıkar, toplumsal-yasal cinsiyet eşitsizliğine ve örtük cinsiyet/ cinsellik hegemonyasına karşı özgürleşme savaşımı, internet teknolojisi aracılığıyla sanal ortamda gerçekleştirilir.

Geçmişten günümüze tarih meleğinin kanatlarında kadın hareketlerinin açılımına baktığımızda; en karanlık çağlarda cinsiyetinden ötürü doğar doğmaz gömülen, kendi aklını kullanma cesaretini göstermesinden ötürü "cadı" diye yakılan, asılan, kesilen, boyun eğmeyince ezilen, sövülüp dövülen, tecavüz edilen, binyıllardır türlü gerekçelerle tarih sayfalarından dışlanarak dört duvara/ "özel alan"a kapatılan, ev işlerinin yineleme döngüsüne ve çocuk bakımına mahkûm edilen, asırlardır "beyaz atlı prens"leri tarafından uyutulagelen güzelin mahmurluğunu üzerinden atmasına tanık olduk. İki yüzyıllık kadın hareketleri özetle, kadının edilgen bir nesneden etken bir özneye dönüşümünün tarihi olarak okunabilir. Kadının biyolojik/ genetik açıdan erkekten farklı bir cinsiyeti olduğu savı, 20. yüzyılın ikinci yarısına dek Fallusmerkezci/ simgesel düzenin kendini meşrulaştırdığı öz-doğacı tanımlamalara hizmet ederek cinsiyet ayrımcılığına yol açmıştır. Oysa cinsiyetler arasındaki ayrım, zorunlu olarak cinsiyet ayrımcılığına yol açmaz. Kadın hareketlerinin tarihçesinde hayati bir rol oynayan (ayrım ve ayrımcılık arasındaki) bu nüans, ancak postmodern/ postfeminist durakta; kadını edilgen bir nesneye dönüştüren, dil ve tarih dışına atarak öteki-leş-tiren ataerkil düzenin, erkek/kadın, akıl/ duygu, özne/nesne, kamusal/özel alan gibi ilkinin diğerine tahakküm ettiği, eşitsizliği ve ayrımcılığı üretip onaylayan hiyerarşik karşıtlıklar üzerine inşa ettiği mantalitenin yapıbozuma uğratmasıyla deşifre edilmiştir.

Kadın hareketleri ulusal ölçekte kabaca değerlendirdiğindeyse; bunun, kadının yaşamını mahrem alana kısıtlayan gelenekçilerle, kadının eğitimini ve toplumsallaşmasını uygarlığın göstergesi sayan batıcılar arasındaki tartışmalarla, ilk kez Tanzimat Dönemi'nde gündeme geldiği gözlenir. Kadınlar, Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'in sonlarına dek seksen yıllık süreçte edindikleri haklarla kendilerine yaşamsal sınır olarak çizilen ev içi alanın dışına çıkarak, kamusal alanda görünürlük kazanmaya başlamış ve kadın-erkek eşitliği idesinin temeli atılmıştır. Ancak kadınların erkeklerle yasal açıdan eşit haklara sahip olması; kurtuluş mücadelesini kazandıktan, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, Medeni Kanun'un 1926'da onaylanmasıyla gerçekleşmiştir: çokeşlilik yasaklanmış, yasal nikâh zorunluluğu getirilmiş, kadınlar istedikleri işe girme hakkını kazanmış, boşanma ve velâyette, aile mallarının ve mirasın paylaşımında kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır. Cumhuriyet kadını Avrupa devletlerinden önce 1930'da seçimlerde

İki yüzyıllık kadın hareketleri, kadının edilgen bir nesneden etken bir özneye dönüşümünün tarihi olarak okunabilir.

oy kullanma ve aday olma hakkını kazanmış,1935'te on sekiz kadın milletvekili meclise girmiş ve kadınlar, siyasal-hukuksal-kamusal alanlarda cinsiyet ayrımcılığına karşı yasal anlamda çok önemli hak ve özgürlükler elde etmiştir.

Geçmişten bugüne ülkemizdeki kadın hareketlerinin, özellikle – BM ve AB gibi uluslararası kuruluşlarla da iş birliği içinde olan – kadın sivil örgütleri, kadın koalisyonları, kadın kooperatifleri, kadın ortak platformları ve kadın dergilerinin özverili çalışmalarıyla güçlendiği yadsınamaz. Bu hareketler sayesinde milenyumla birlikte Anayasa'da, Medeni Kanun'da, İş ve Ceza Kanunu'nda evlilik içi tecavüzün suç sayılması, tecavüzcünün kurbanıyla evlendirilmesi durumunda ceza ertelemesinin kaldırılması, çalışma dünyasında cinsiyet ayrımcılığının yasaklanması gibi önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Ancak 21. yüzyıl Türkiye'sinde kadının konumunu en çarpıcı biçimde ortaya koyan; hemen her gün bir başka kadının cinayete kurban verildiği acı gerçeğidir. Milenyum Türkiye'sinde hala "Kadının Adı Yok"tur ki; kadına yönelik ruhsal ve fiziksel şiddet, dayak, tecavüz ve cinayet haberleri hiç sonlanmıyor. Her ne kadar hepimiz "kadın cinayetlerine karşıyız" desek de geçmişten günümüze toplum olarak *izleyedurduğumuz* bu dehşet verici olayların en yaygını olan "töre ve namus cinayetleri"nin kökenine gelin şöyle kabaca bir bakalım. "Namus" adına işlenen bu cinayetlerde "katillerin" en yaygın ve değişmez "gerekçe"lerinden; örneğin evlenilen kadının "erden" olup olmadığı meselesi, bunun kanıtı olarak "kanlı yatak çarşafı"nın sergilenmesi, bu kanıt bulunamazsa ailenin erkek fertlerinin ("kent halkının") kadını ("taşlayarak") öldürmesi ya da tecavüze uğrayan kadının tecavüzcüsüyle evlenmesi "gerektiği" şeklindeki konu başlıklarının aynen Eski Ahit'te "Yasa'nın Tekrarı"nda (22: 17, 21, 29) geçtiğini, bu geleneklerin ne kadar köklü bir geçmişe dayandığını öğrenmek, kesif bir korkuya yol açabilir. Ancak unutmayalım ki, "Korku ve Titreme" aydınlanmanın da yoludur.

Bu olumsuz tabloyu değiştirebilecek "bir ihtimal daha" her zaman (!) var: Kadınların (özellikle erkek çocuk büyüten, eğitimli/ eğitimsiz tüm aydın kadınlara sesleniyorum!), ataerkil toplum inşacıları olan erkekleri inşa etmede aslında bizzat kendilerinin başrolde olup ellerindeki sınırsız (gizil)güç konusunda bilinçlendirilip uyandırılmaları… Üstelik bu bir hayal ya da ütopya da değil! Bunun tarih sayfalarında gerçekleşmiş hali kendi geçmişimizde-kültürümüzde-geleneğimizde, kolektif belleğimizde kayıtlı. Kurmaca dünyada değil, gerçek (real) tarihin sayfalarında; at binip kılıç kuşanan, erkeğinin yanında savaşa giden, devleti yöneten de ("Bayan Kağan" lar/ "Hatun"lar) Türk kadınıdır.

Editörlük, yazarlık ve aynı zamanda çeviriler de yapan Naime Erkovan; "Ay ve Güneş Kumpanyası" adlı öykü kitabı, 2015 ESKADER Kültür ve Sanat ödüllerinde, yılın en iyi hikaye kitabı seçildi. Naime Erkovan ile yazının büyülü dünyasını konuştuk.

SÖYLEŞİ:
FATMA GÜLŞEN KOÇAK

NAİME ERKOVAN:

ACELESİ OLANA SANATIN KAPILARI KAPALIDIR

Yazmak hayatın merkezinde duruyor. Sizi yazma eylemine iten isteği, desteği, saikleri nasıl tarif edersiniz. Sizin için, "Ben de var olmanın tadına varanlardanım" diyebilmenin bir yolu mu yazmak?

Yazmak, edebiyatla hemhâl olmak büyük mutluluk benim için fakat onu hayatımın merkezine almaktan hep imtina ettim çünkü merkezde bulunan her şey, bir yerden sonra kendi hükümranlığını ilan ediyor. Bütün hayatımı ritimleriyle yönlendiren değerlerdir benim için merkez. Orası sağlam olursa ve saf niyetlerle şekillenirse eylemlerimiz ayrı bir büyü yakalanacaktır. Ve bu büyü, sözlerimizi daha tesirli kılacaktır.

Yazmayı, varoluştan ayrı tutmak istiyorum. Büyük manalar yüklemiyorum bu eylemime. Büyük bir sevinç ve heyecanla yazıyorum. Bu alandaki tek dileğim, kelimelerimin nasibi olduğu sürece sevinç ve heyecanın eksilmemesi. Ama ola ki bir gün eksildi. O zaman için de başka bir dileğim var: Sevinç ve heyecanımın yok olduğunu idrak edebilmek.

Yazmak, bir nevi kendisiyle yüzleşmek, kendisine doğru adım atmak mıdır sizce? Yazdıklarınızı dinlendirir misiniz? Yoksa sıcağı sıcağına hemen sunar mısınız?

Yazmak, ayna tutar yazana. Kendimizi ifade etmeye çalıştıkça zihnimizi açığa vururuz aslında ama bu yolda ilerledikçe ve sanatı daha iyi öğrendikçe kendimizi gizlemeyi başarırız. O yüzden her yazarın ilk eseri önemlidir. Yazdıklarımızı örtsek de biliriz yine bizden nelerin yansıdığını.

Yazdıklarımı dinlendiririm fakat asıl süreç yazmadan önceki

İnsanlığını yitirmeden, insanı yazan kişi büyük yazardır.

süreçtir. Bir fikrin şekillenmesi için onu zihnimizde dolaştırıp olası bütün kelime ve senaryolarımızla tanıştırırız. Onların arasından kendine has bir hikâyeyle çıkabilen konudur yazılmayı hak eden. Görünür olan hiçbir şeyin geri dönüşü yoktur. Bu nedenle acele etmemekten yanayım. Çünkü sanat ve acele kelimeleri yan yana duramayacak kadar zıt kelimelerdir. Acelesi olana sanatın kapıları kapalıdır.

Edebiyatın çekici birçok türü arasında hikâyede karar kılmanızın sebepleri nelerdir?

Hikâye keskin, etkili, hayal gücünü kışkırtıcı. O, yuvam gibi ancak insan bazen göç eder, yeni topraklarda kök salar. Ve bir de bakar ki yaşadığı yer, yeni bir yuvaya dönüşmüştür. Belki bir gün deneme veya roman -şiir olacağına ihtimal vermiyorum- yazmak isteyebilirim. Kesin sınırlar çizmiyorum kendime bu anlamda. Kısmetimde neyi yazmak varsa ona hazır olmak ve vakit geldiğinde de türün güzel bir örneğini sunmak istiyorum.

Yazarlık öğretilen ve öğrenilen bir şey midir yoksa zuhurata mı tabi olmak gerekir?

Yazmak elbette öğretilen ve öğrenilebilen bir eylemdir ancak fıtri yatkınlığı göz ardı etmemek gerekir. Bazısı ona yetenek diyebilir fakat her yetenek, geliştirilmeye muhtaçtır. Her insan yazma heyecanına kapılmaz. Dolayısıyla bütün insanlara bahşedilen bir şey değildir sanat eğilimi. Ama kimde varsa o hayal, peşine düşsün ve şunu unutmasın: Sahneye kulisten çıkmak gerekir.

Kitaplarınız ve yazarlık serüveninizde bizlerle paylaşmak istediğiniz özel hatıralarınız var mı?

İlk kitabım "Beşinci Düğme" yayımlandıktan sonra hemen hemen her sene aynı vakitlerde yeni bir eserim çıktı. Çıkmadığı yıllar, önemli olayların gölgelediği yıllardır. Ameliyat, 15 Temmuz kalkışması gibi olaylar. Bir de her öykü kitabım bir konsept dahilinde yazıldı. Bağımsız öyküler olsalar da kitabın tamamını oluşturan bir bütünün parçaları oldu eseri meydana getiren öykülerim.

Kadın ve edebiyat bağlamında neler söylersiniz?

Edebiyat denilince cinsiyet farklılığı görmüyorum. İnsanlığını yitirmeden, insanı yazan kişi büyük yazardır benim için.

Türkiye kadın okurunu nasıl buluyorsunuz? Sizce bilhassa kadın okuyucu kitaba mı yazara mı daha çok bağlanıyor veya öncelik hangisinin?

Kadınların ağırlıklı olarak okuduğuna hepimiz şahidiz. Nitelikli, dikkatli ve hepsinden önemlisi sabırlı okurlar onlar. Diğer soruya gelince yalnızca kadınların değil, erkek okurların da çoğunlukla eseri sahiplendiklerini düşünüyorum. Yazara bağlanmak daha zor çünkü bazı yazarları yakından tanımak, hayal kırıklığına dönüşebiliyor ama eserler size asla ihanet etmez.

Hikâyeleriniz filmleşsin ister misiniz? Sizce bu anlaşılırlığı

arttırıyor mu azaltıyor mu? Sinema ve Edebiyat hakkında neler söylersiniz?

Bir sanat ürünü, başka bir sanat ürününe dönüştüğünde o artık yeni bir eserdir. İlk hâlini ne korumasını bekleyebiliriz ne de daha iyi anlamak için onu bir araç olarak görebiliriz. Oysa kitabını okuyup sonra da filmini izlemiş herkesten aynı hayal kırıklığını duyarız: "Kitap daha güzeldi." Sinema filmi bir kitaptan uyarlanmışsa önce eserin okunmasından yanayım. Kendi hayal gücümüzün onu resmetmesinden daha güzel bir şey yok çünkü. Filme aktarıldığında onu resmeden artık bizler değiliz. O yüzden hikâyelerimin filmleşme fikrine çok sıcak bakamıyorum. Karakterlerimin bir şekle hapsedilmesine sanırım gönlüm pek razı olmayacak.

Kitabın gittikçe bir tüketim maddesine, bir metaa dönüştüğünü düşünüyor musunuz?

Aslında bu eski bir mesele. Onu bir metaa dönüştürenler olduğu gibi her dönemde sanata meyleden ve onu talep edenler de oldu. İlk yönü tercih edenler sayesinde yazarlar para kazandı, diğer yönü tercih edenler sayesinde yazarlar sanatçı unvanı kazandı. Dünya var oldukça da bu denge şaşmadan devam edecek sanırım.

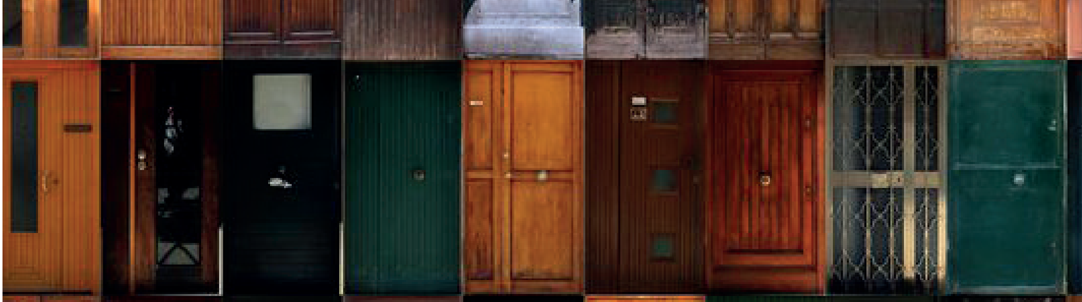
Sizde derin izler bırakan yazarları ve kitapları sorabilir miyiz?

Bize ayrılan yeri aşabilirim bu soruya kapsamlı cevap verirsem ama bir çerçeve oluşturmaya çalışacağım. Rilke ve onun muhteşem eseri, "Malte Laurids Brigge'nin Notları"; Tanpınar'ın her yazdığı; Strugatski kardeşlerin, "Uzayda Piknik"i; Tarık Buğra'nın özellikle hikâyeleri; Heinrich Böll; Gogol; Cemil Meriç, "Bu Ülke"; Samiha Ayverdi'nin her yazdığı; "Beni Asla Bırakma"; Flannery O'Connor hikâyeleri; Ingeborg Bachmann'ın her yazdığı; Behçet Necatigil'in her tercümesi; Dino Buzzati hikâyeleri; Hermann Broch, "Uyurgezerler" ve "Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu"; Ray Bradbury'nin her yazdığı… Liste böyle uzar gider.

Mutfakta neler var sizden yakın zamanda yeni neler okuyacağız?

Sekizinci öykü kitabımı tamamladım. Yakın zamanda okurlarla buluşmasını umuyorum.

Kendimizi ifade etmeye çalıştıkça zihnimizi açığa vururuz ama bu yolda ilerledikçe ve sanatı daha iyi öğrendikçe kendimizi gizlemeyi başarırız.

İKİ BİN ON DOKUZ

amansız elli

ocağın iki bin on dokuzu
sır yutan soğuklar
bir papatya oldum aynaya karşı
yapraklarımı soldum sabaha karşı
arayış, debeleniş ve anlam
belki çılgınlığı
dünya kaç bucakmış sayamadı havsalam

haft-ı hambal

iki bin on dokuz martıma olanlar
bilmem kaç numaralı kuşlar yası
karanlığım balık boğar
ve çürütür etrafı
ganedimin yarası

sitte-i sevr

ummazdım bunu bahardan
üstüme i/n/s/a/n yağmurları
turnalara selam yüklemek
yapmasak mı öyle, kuşlar biraz unutkan
mektuplar kendin yaksa dumanından ummak
yapmasak mı öyle, mutfak biçiyoruz bir kaptan.

şafak korosu

aylardan mayıs
şafak sökerken bir türkü,
oğuz aksaç'ın adıyaman'ı
doksan dokuz yaralı orta yaş kadınlar için
papatyalara yaprak nakli zamanı

kiraz ayı

aylardan karne günü
doğum gününde ölü taklidi yaptıran dargınlık
doğdum ve hafif yük değilim az buz
son göz ağrısı, odasından çıkmayan
evin ikinci yenisi
ne diyor bu kız hocam

eyyam-ı bahur

hammış pişmiş külmüş.
bir kilo zahter bavulumda
peygamberler şehrine yolum düşmüş
güneş artık daha yakında

el-halil, eriha, nasıra, hayfa, akka ve yafa
ben daha kalkamam yerimden amma
sen beni küffara karşı tut kalbimden savur

gazel

kış girişi, kaçış ve sığınma
olaylara yetişilmiyor hiçbir şeyler olmazken
trenler geliyor ama ben yerimde yokum
söz vermiştim kendime aslen
bu tuttuğum son kasım.
hevesleri at derine anne
çıkartır yeriz, yazın.

FATMANUR PETEK

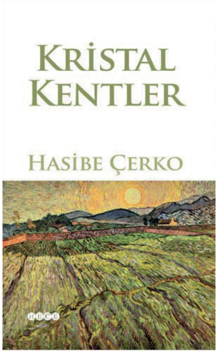
KRİSTAL KENTLER

Selma Kavurmacıoğlu

Kristal, değerli olduğu kadar kırılgan da olan bir madde ismi. Bundan mülhem olsa gerek, Enceşe hadisi olarak da maruf bir rivayette Hz. Peygamber (sav), kadınları kristallere benzetiyor. Hasibe Çerko'nun *Kristal Kentler* isimli kitabını elinize aldığınızda, zihninizde mevcut olan bu bilgiler bir anda gün ışığına çıkıyor ve sizde, biraz sonra serüvenine eşlik edeceğiniz kentlerin, yüzbinlerce benzerleri arasında onları ayrıcalıklı kılan ve esasında hiç de sıradan olmayan vasıflara haiz olduklarına dair bir beklenti oluşturuyor.

Kristal Kentler, Hece yayınları tarafından yayımlanmış ve yetmiş iki sayfadan oluşan ince bir kitap. Bu durum ilk etapta kitabın bir çay içimlik sürede dahi okunup bitirilebileceği gibi bir algı oluştursa da daha ilk bölümün ilk paragrafları bile hakikatte kolay yutulur bir lokma ile karşı karşıya olmadığınız gerçeğini gülümseyerek sessizce haykırıveriyor size. Çok iyi bildiğinizi ve bu yüzden ezbere bile gidebileceğinizi sandığınız bir yolda hiç beklemediğiniz bir anda hiç bilmediğiniz bir duvara toslamanın akabinde yaşayacağınız biraz şaşkınlık biraz da mahcubiyet duygusu çoktan bedeninizi sarıp sarmalamış oluyor. Bazen yazarın ne dediğini anlayabilmek için yineliyorsunuz okumanızı bazen de bir cümledeki ifade güzelliğine meftun olup aynı lezzeti birkaç kez daha tadabilmek için tekrar ve tekrar okuyorsunuz. Velhasıl kelâm kitap çoktan tek oturumluk olmaktan çıkmış oluyor, onun yerini ise hakkını teslim edememe korkusu alıyor.

Bir yazar için, okurların eserlerine yönelmesinden ve dikkatlerin eserlerinin anlaşılmasına teksif edilmesinden daha değerli bir şey olmasa gerek. Bu manada Hasibe Çerko oldukça kıskanç görünüyor. Gerçi bir taraftan bihakkın anlaşılmak adına okurlarının anlık gafletini bile tolere etmeksizin söylediklerine gösterilen ilgi ve alakanın inkıta olmaksızın baştan sona devam etmesini ister gibi görünürken bir taraftan da anlaşılıp anlaşılmadığını çok da dert etmeksizin içinden geldiği gibi özgürce yazdığı hissi uyandırıyor. *"Taşların, yüzlerini, karınlarını kesmemeliydi sivri uçları."* Tamlanan ile tamlayan arasına (taşların/sivri uçları) bu kadar kelime girdiren başka bir yazar var mıdır, bilmiyorum. Ama Sayın Çerko, girift anlam katmanları olan derinlikli cümlelerinin civarına olabildiğince sade cümlelerini iliştirmekten de imtina etmiyor. Hayranı olduğum kelimelerin yanında renklerin de geçit resmi yapmasına fırsat ve-

Kristal Kentler
Haibe Çerko
Hece Yayınları, 2020.

ren yazar, mor dumanlar, kırmızımtırak pus, turuncu koku, renkli suskunluk gibi tamlamalarda kendine özgülüğü ortaya koyuyor. Asma yaprakları, leylak ağaçları, sardunyalar, sarmaşıklar, limon çiçekleri kristal kentlerin olmazsa olmazları olarak bulundukları yerlerde arz-ı endam ediyor. “Berkitilmek” ve “ıra” yazar sayesinde tanıdığım yeni kelimeler oluyor.

Nevi şahsına münhasır üslubunda dile olan hâkimiyetinin, edebiyatla haşir neşir geçen bir ömrün ve öğretmenliğini de yaptığı felsefenin etkisinin müşahede edildiği Krital Kentler’de yazar; Bosna, Pocitelj, Sarajevo, Yafa, Mostar, Blagaj, Urfa, Harran gibi Osmanlı şehircilik anlayışının en mükemmel temsilcilerinden olan tarihî mekânları anlatıyor. Yaptığı gezi ve gözlemler neticesinde ortaya çıkan duygu ve düşünceleri zihin dünyasında var olan bilgi ve birikimle harmanlayarak emsalsiz tasvirler ortaya koyuyor, isabetli değerlendirmeler yapıyor.

Kaleler, taş binalar, önündeki hasır iskemleleriyle salaş kafeler, bazen turkuaz bazen kurşun ve bazen de bakır renginde olan kubbeler, ahşap kapılar, taşlı yollar, vadiler, tarlalar, ormanlar; tarihî olan bütün mekânlarda rastlama olasılığı her zaman çok yüksek olan unsurlar. Ama bu kentlerde “taşların ezgili akışı” söz konusudur, “kubbelerin en kederlisi” mevcuttur, toprağı “bahar”dır bu kentlerin, asfaltlarının “masalsı devinimlerle garip bir bağı” vardır.

Çerko, Pocitelj’de, şehrin dokusuna nüfuz etmeye çalışırken ahşabın taşlarla bezenmiş olmasında, avcı Roma’nın tedirginliğinden ziyade Osmanlı’nın serinkanlı yerleştirmelerinin izlerini görür. Cami kubbelerinin taşlarının dizaynında dokuyu ışıkla inceltip örme iradesi gösteren Osmanlı’nın kapılarda da hezeyanlı bir örgü ve inceltmeyi göstermek arzusunda olduğunu hisseder.

Sarajevo, hüznü ve kederi hücrelerine kadar yaşamış, benliğinde sindirmiş aynı zamanda hâlâ yasını tutmakta olan bir şehir. Çerko, şehrin uzuvları arasında her birini okuma, anlama her birine aşina ve muhatap olma saikiyle gezinirken ne kadar çabalarsa çabalasın aşırı duyarlılaşmaya ve uyanışın tedirgin edici boyutlara ulaşmasına engel olamayacaktır. Sarajevo’da yolların kıvrımı güçsüz ve gergindir. Binalardaki yazılar ise üzüntü verici. Zamanlar arası geçiş yapar yazar, bulunduğu âna saplanıp kalmaz, şimdiden geçmişe de geleceğe de kanat açar. En muazzam sermayesi olan kelimelerini cömertçe tedavüle çıkararak hayranı olduğu şehirleri betimlemede zevkle kullanırken daracık, küçücük taş sokaklarda; sarmaşık ağlı, sıcak, sardunyalı, pencerelerinden aşağıya enfes çiçeklerin sarktığı sarı aydınlık altındaki evlerde Osmanlı’nın yansımalarını görür.

Kristal Kentler’de “taşların ezgili akışı” söz konusudur, “kubbelerin en kederlisi” mevcuttur, toprağı “bahar”dır bu kentlerin.

Bizans döneminde piskoposluk merkezi iken Hz. Ömer döneminde fethedilerek İslam ile müşerref olan Yafa, Emevilerin, Büyük Selçukluların, Osmanlıların yönetim ve idaresi altında bulunmuş; atlattığı onca badireye rağmen hâlâ zengin bir tarihî ve kültürel geçmişi yansıtıyor olmasıyla da kültür ve medeniyet haritasının önemli bir üyesi olarak kalmayı sürdüren bir şehir. Çerko, Yafa’ya

dair keşif gezileri esnasında büyük küçük fark etmeksizin bütün kapalı çarşıların, taş döşeli geniş tünellerin Arap dönemi ile Osmanlı döneminin izlerini yansıtan en güzel yapılardan olduğunu gözlemler.

Yazarın gezip dolaştığı tarihe tanıklık etmiş, günlerin iyisini de kötüsünü de görmüş, sevinci de hüznü de zirvelerde yaşamış onca müstesna mekân içinde en çok içini yakan sanki Harran. *"Harran, tozlu ve yoksun görünümüyle talihin işine bak, dedirtiyor. Moğol atları çiğneyip gitmiş gibi uğultuyla dönüyor hurda dünya. Halkların kendi elini tutmaması ve gelip de şu toprağa düzen kurmayışı bu tuhaf dönüşün verdiği bulantıyı artık iyice hissettiriyor. Bazı yerlerde kerpiç evler çaresizce kayıp, iskelet sanki. İnsansız mekânların hâl diliyle sızlanıyor ve buharlaşıyorlar. Güneş çamurla sıvanmış bu iskeletleri ağartmış, meczuplaştırmış."* Peygamberler ve sırlar şehri Urfa, her bir santimetrekaresiyle hale hale genişleyen ama aynı zamanda derinleşen tefekkür ânı, maneviyat membaı, ibret levhası.

Çerko, kristal kentlerde dolaşırken "mekânı kendine ait kılmak ve zahmetsizce kapılıp gitmek için bin bir renkteki çeşitliliği yakalamak arzusundan vazgeçemediğini" itiraf ederken "insanın mekânla olan ilişkisinin 'ben'in iç dünyasının ta dipsiz derinliklerine dayandığını, çünkü dokumacının dokumasına attığı düğümler gibi mekânların içimizde örüldüğünü; olayların, zamanların içimizden geçtiğini" belirtiyor.

Ve *Kristal Kentler*, okumayı tamamladığınızda, kitabı elinize aldığınız ilk anda oluşan beklentinizin karşılığını vermiş olmanın haklı gururunu yaşıyor.

Hasibe Çerko, şehirlerin uzuvları arasında her birini okuma, anlama ve her birine aşina, muhatap olma saikiyle gezinir.

MELİSA BEBEK

Özlem Metin

Teyzemin bebeği olacağını duyduğumuzda annemin "Eyvah" demesinden, başımıza gelecekleri az çok tahmin etmemiz gerekiyordu ama yapamadık. Onun normal bir hamilelik geçirip her insan evladı gibi çoğalacağını düşünmek büyük bir gafletti. Anne babasının, ustalık dönemi eserimiz diye takdim ettikleri; aslında "Diğer ikisini hakkıyla büyütmeyi beceremedik, bari bunu murdar etmeyelim." Diye özene bezene büyüttükleri teyzem, vicdan azabından doğan orantısız ilgi neticesinde kendini Osmanlı padişahlarının kerimesi zanneden bir âfet-i devrandı âdeta. Çevresindeki herkes onun için yaratılmış gibi bir havası vardı. Şenay Teyzemin çocukluk albümleri onun boşu boşuna bu hezeyanlara kapılmadığının en büyük delilidir. Bir insanın doğumundan itibaren hayatındaki tabii değişimlerin hepsini -diş çıkarmasından bezi bırakmasına, armut toplamasından tek başına bakkala gitmesine kadar- daha önce kimse bunları yapmamış gibi abartıyla kutlarsanız pekâlâ kendinde farklı bir üstünlük bulunduğu zannını geliştirebilir. Teyzeme de olan buydu.

Eniştem -benim garip, çilekeş bir o kadar şuursuz, saf eniştem- çocukları olacağı haberini sevinerek etrafıyla paylaştığı gece karısı tarafından yataktan kovulunca talihini sezmeye başlamıştı. Ertesi sabah kalkıp işe gidince ikinci zılgıtını da yedi. Karısı burada canıyla uğraşırken onun hiçbir şey olmamış gibi normal hayatına devam etmesi teyzeme göre kabul edilemezdi. Eniştemin, başına geleni tam olarak anlaması için bir iki ay daha geçmesi gerekecekti.

Teyzem hamileliğinin ilk aylarında kendisine çocuğun cinsiyetini kesin olarak söyleyemeyen dört tane doktoru değiştirmiş, bu sırada üçüncü aya girdiği için ancak beşinci doktor müjdeyi alabilmişti. Haberi duyurmak üzere bir restoranın üst katını kapatıp otuz kişilik bir aile yemeği tertipledi. Doğacak çocuğun evleninceye kadar sürecek kutlamalar serisi de böylece başlamış oldu. Restoran pembe ve mavi balonlarla süslenmiş, duvarlara soru işareti maketleri asılmıştı. Davetlilere girişte birer zarf ve tahminlerini yazacakları kartlar veriyorlardı. Teyzem nişan kıyafetine benzer bir şey giyip, başında tacıyla ortada gülümseyerek dolaşıyordu. İnsan o manzarayı görünce bu neslin devamına lüzum var mıydı diye içinden geçirmiyor değil. Gecenin sonunda zarflar tek tek açılıp sayıldı. On iki kişi erkek, on yedi kişi kız tahmin etmiş, biri de "Ne farkeder" tarzı bir şeyler yazmıştı. Bendim o.

> ***Teyzem vicdan azabından doğan*** orantısız ilgi neticesinde kendini Osmanlı padişahının kerîmesi zanneden bir afet-i devrandı adeta.

Nefeslerin tutulduğu anda teyzem gözlerini kalabalık üzerinde gezdirip kendini kopyalamaya hazırlanır gibi çocuğun "kız" olduğunu

anons etti. Çığlıklar atarak birbirimizin boynuna sarılıp, gözyaşı dökmemizi bekliyordu ama aile büyükleri sadece “Hayırlı olsun,” diyebildi. Kayınvalidesi Münire Teyze’nin gözleri yaşardı. Minik Şenay geliyordu ne de olsa. Bir porsiyon yetmemiş, bir buçukluk Şenay da yoldaydı.

Ertesi gün açılan instagram hesabından bebeğin aylık ultrason görüntülerini, tahmini boy ve kilosunu, kıyafetlerini, odasının detaylarını dört yüz kırk sekiz kişi manasız bir şekilde takip ediyorduk. Çocukla ilgili herhangi bir ayrıntıyı gözden kaçırmamız mümkün değildi. Annesi prenses yavrusunun büyümesini bize günlük olarak canlı yayınla izletiyordu.

Teyzem bu topraklarda yetişmeyen, daha önce hiç yemediği şeylere aşerdi. Doktorlar buna anlam veremese de kadın bir gün rambutan diye tutturdu; ertesi akşam “Pitaya yiyemedim, çocuğum sakat olacak,” diye ağladı. Eniştem manavları dolaşmayı bırakmış, Amazon’dan meyve sipariş etmeye başlamıştı. Hutu kabilesinden kız almış olsa başı daha az ağrıyacaktı. Doğacak yavrunun çok egzotik olacağına, anasını fersah fersah geçeceğine kesin gözüyle bakıyorduk. Normal zamanlarda bile yeterince cefalı olan hatunun iki canlı hali tahammül sınırlarını zorlasa da bizim damat herkesin karısının böyle olduğunu zannettiği için şikayet etmeyi aklına getirmiyordu.

Törenler diğer aylarda da devam etti. Sekizinci ayın sonunda hepimiz yorulmuştuk. Teyzemin duyup da yapmadığı ritüel, katıl-

madığı doğuma hazırlık kursu, yogası kalmadı. Doğmamış çocuğun donu - pardon mevlüt kıyafeti – Paris'ten getirtildi. "Vaftiz töreni kıyafetidir o," dediysem de kimsenin bunu dert edecek hali yoktu. Çocuk için bir emzirme koçu ve uyku danışmanı ayarlanmıştı. Teyzem için de eve "doula" denen biri gelip gitmeye başladı. İlk başlarda bu hatunun ne iş yapacağını tam anlayamadık. Doğumda annenin yanında olup ona destek verecekmiş. Elinden tutup teyzemi gaza getirmek için, "Ha gayret sen yaparsın, aslansın sen, koçsun," filan diyecekti galiba. Annem doulayı, ablayla görümce karışımı biri diye anlatıyordu konu komşuya.

Doğum fotoğrafçısı teyzemle deneme çekimleri yaptı. Her ay karnının ne kadar büyüdüğünü göstermek için aynı fonda yandan fotoğrafını çekiyordu. Bunu ileride hazırlayacakları klip için kullanacaklarmış.

Salonda yapılan bir nişan kadar maliyet çıkarsalar da organizasyon şirketi hastane odasının süslenmesi konusunda çok çalıştı Allah için. Teyzem şimdiye kadar yapılanlardan farklı, ziyarete gelenleri şaşırtacak özel bir konsept istiyordu. Sonunda odasının Amazon ormanlarından esinlenilerek hazırlanmasında karar kıldı. Kapının girişi için adam boyu iki zürafa maketi yapıldı. Odanın duvarlarından sarmaşıklar, yapraklar sarkacak; ziyaretçilere hindistan cevizi sütü ikram edilip, çıkarken de sukulent hediye edilecekti. Bebek için üstünden yapraklar sarkan ahşap bir beşik yapmayı da ihmal etmediler. Kız Tarzan'ın yavrusu gibi açacaktı gözlerini dünyaya.

Eniştem bizi aradığında, hastane tarihî günlerinden birini yaşadığını henüz fark etmemişti. Yaklaşık yarım saat önce doğumhaneye alınan anne adayı, doktorlara yeminini bozduracak türden bir hastaydı. Hipokrat onu görseydi öyle büyük laflar etmezdi zaten. Başlangıçta normal doğuma niyet edilse de, teyzemin doktoru tehdit etmesi, hemşirelere çemkirmesiyle başlayan nevrotik atakları, "Ben böyle mi doğuracaktım, fotoğrafçım yok, doulam gelmedi" hezeyanlarıyla birleşince bebek sıkıntıya girmiş, sezaryenden başka çare kalmamıştı. Hemşirelerden biri dışarı çıkıp enişteme acıyan bakışlarla durumu anlatırken "Karımın durumu çok mu kötü?" diye sormuş bizimki. "Karınızın değil sizin durumunuz kötü, Allah sabır versin," deyip tekrar içeri girmiş hemşire.

Hastaneye gitmemiz iki saat sürdü. Niye orada olduklarını sorduğumuzda turfanda baba adayı "Şenay gezmek istedi, buralara kadar geldik, sonra geri dönemedik," diyebildi sadece. Karısının narkozun etkisinden kurtulup uyanmasını korku dolu gözlerle beklerken "Ben ne diyeceğim şimdi Şenay'a" diye ortada geziniyordu. Haklıydı adam, onun yerinde olmayı hiçbirimiz istemezdik. Sekiz aydır her türlü hazırlığını iki bin sekiz yüz kişinin takip ettiği, İstanbul'da odası, fotoğrafçısı, doulası hazır bekleyen annesinin prensesi Melisa Bebek, ani bir kararla dünyaya gözlerini Karapürçek Devlet Hastanesi'nde açmıştı.

Eniştem manavları dolaşmayı bırakmış, Amazon'dan meyve sipariş etmeye başlamıştı. Hutu kabilesinden kız almış olsa başı daha az ağrıyacaktı.

ŞEKER ÇUVALI

Emel Karagedik

Sofrada konuşacak konu bulamıyorlardı. Okul dışında konuşacak konu bulamamak! Bu nasıl bir kekemelik? Çocuğa babasını sormak olmaz, o kendisi için artık bir yabancı. Çocuğun gözleri her an ağlayacak gibi dolu dolu. İkisi de dişlerini sıkıyor. Pöç eti ilk defa tatsız, ağızda dağılmıyor. Sanki dilinin bütün lezzet noktaları da mahkemede tek celsede dağılmış gibi. Bu nasıl bir tatsızlık? Hayat karşısında kendini halıya dökülmüş ve sildikçe yayılan mürekkep lekesi gibi hissediyor. Toparlanmak çok güç olacak. Değişen düzene alışmak ne zor! Oysa üç haftadır annesinin evinde. Rahmetli babasının tamirat işlerinde sürekli kullandığı tornavida bile kapı tarafındaki mutfak dolabında duruyor hâlâ. Annesi de aynı. Elli yıldır tanıdığı ve ak saçlarını daima gördüğü kadın. Yok, hayır! Bu nasıl bocalamak? Kendini yük gibi hissediyor. Bu duygu oldukça ağır. Yaşadığı kederli günler yüzünden okunuyor. Yüzü acıklı bir türkü gibi dinleyeni hıçkırıklara boğuyor.

Gözünden ayırmadığı oğlu iki saat durup gidiyor. İki saat! Bu nasıl bir kavuşma? Mahkeme, velayet, avukat, nafaka… Hiç bilmediği bu kelimeler nereden girmişti hayatına? Babası oğlunu almaya geldi, aşağıdan aradı. Oğlu geride bir çuval acı bıraktığının farkında değil. Annesine sarılıp çıkıyor.

Mutfağa döndü. Tabakları, kaşıkları yıkamaya başladı. Musluktan akan suya karışıyordu gözyaşları. Bulaşıkları yarım bıraktı. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya devam etti. Yaşlı annesi, sesine geldi ve yine onu hiç teskin etmeyen cümleler sarf etti. Bu nasıl bir çaresizlik? Oğlu on yaşında. Hiçbir şeyin farkında olmadığı yaşlar. Velayet nasıl oldu da babasına verilmişti? Bir evin dağılmasına sebep olan babasıydı hâlbuki. Oğluna kıyamadığı günlerin neticesi bu olmamalıydı. Onu gözünden sakınırken şimdi gözünde tütüyordu. Bu nasıl bir özlem?

Yirmi yedi yıllık evini terk ettiği günü, kara gün ilân etmişti. O evde çok acılar çekmişti, evet. Hamileliğinin son aylarında bile kömür taşıtmıştı kocası ona. Dayak da yemişti yüklüyken. Kaynanası turşu kurarken 'bereketini kaçırır' diye yıllarca onu turşulukların yanına yaklaştırmamıştı. Bundan olsa gerek; her sene haddinden fazla turşu kuruyor, bidon bidon turşular zamana yenik

düşüp balkonda bozuluyordu. Bulaşık makinesine bile geçen yıl kavuşmuştu daha. Kocasının ve ailesinin yaşattığı ızdıraplar sebebiyle panik atak olmuştu ve ardından vertigosu başlamıştı. Yüksek tansiyonu da vardı genç yaşta ve her gün alması gereken bir tansiyon ilacı. İlacını unutursa ya da beş dakika geç alırsa o gün allak bullak oluyordu. Bütün bunlara rağmen evini terk etmeyi düşünmedi çocukları için.

O gün! O zehirli haberi aldığı gün, kadınlık gururu ağır bastı ve üç beş kıyafetle çıkıp gitti evden. Geri dönme ihtimalini de sıkıştırmıştı avucunun içine. Kocası yaptığına pişman olur da af dilerse yine de dönmeye razıydı. Düşündüğü gibi olmadı. Kocası bu şekilde yaşamayı kabul ederse dönmesini söyledi. Kadınlık gururu buna müsaade etmedi. İnsan kocasını sevmeyebilirdi. Alışkanlık diye bir şey vardı. O onun kocasıydı. Kötü olduğunu kendisi ve herkes biliyordu ama yapamıyordu işte. Kocanın kötüsü de bir başkasıyla paylaşılamıyordu. Bu nasıl bir psikoloji?

Evine dönmeyeceğini bilse bütün eşyalarını alırdı o gün. Öyle olmadı. Boşanma kesinleşince kıyafetleri şeker çuvallarına basılı halde gönderildi annesinin evine. Çuvallara şeker kokusu sinmişti ve kıyafetlerine de. Şeker çuvalına hiç yaşayan birinin eşyaları konur muydu? Onca yıl hizmet etmenin karşılığı bu muydu? Bu nasıl bir sevgisizlik?

Bir sürü kış hazırlığı yapmıştı ve yaparken hep duası şuydu: "Allah ağız tadıyla yemeyi nasip etsin." Günlerce uğraşmıştı ve kış gelmeden apar topar gözü yaşlı çıktığı evde kalmıştı o kadar emek. Onların bir kısmını alabildi ve alırken şu ağır cümleyi duydu: "Bunlar benim paramla alındı ama neyse…"

Didindiği onca yıl, çektiği onca çile bir fatura gibi tutuşturuldu eline. Nerede hata yapmıştı bilemedi. Hatası evlenmek miydi? Evlilik dediği o çukurdan toz toprak içinde kalsa da üstünü başını silkeleyip hiçbir şey olmamış gibi her seferinde dimdik çıkmak mıydı? Feryadını sadece kendine duyurmak mıydı? Belki de kadın olmaktı! Hayır, hayır! Okumamaktı en büyük hatası. Bunu bugün daha iyi anlıyordu. Okuyup bir mesleği olsaydı her şey çok daha farklı olabilirdi. Biliyordu. İyi bir meslek, iyi bir maaş ayaklarının daha sağlam basması için ve etrafından saygı görmesi için çok yeterli sebeplerdi. Çocukken bunu bilmeyi çok isterdi. Bu nasıl bir pişmanlık?

İş aramaya karar verdi. Avare durduğu her vakit geçmişiyle yüzleşiyor ve tadı tuzu kalmıyordu. İş için etrafta ne kadar dükkân, mağaza, market varsa dolandı. Önce şöyle bir süzüyorlar ve "Mezuniyet lise mi?" diye soruyorlardı. Pişmanlıklarından biriyle vuruyorlardı onu hep. "İlkokul mezunuyum." dedikçe her birine, hevesi kırılıyordu. Bu nasıl bir kırılma?

Yüzü acıklı bir türkü gibi dinleyeni hıçkırıklara boğuyor.

Düştükçe kalkmayı öğretmişti koca evi ona. Yaptığı iyi şeyleri

düşündü. Kızını telli, duvaklı; dantelli, kanaviçeli, çeyizi tam olarak gelin etmemiş miydi? Gelenler çeyizine hayran kalmamış mıydı? Kızı sevdiği oğlanla evlenmek için babasına direnmiş, dayak da yemiş ama annesinin kaderini çekmek istemediği için kararlı davranmış ve mutlu bir yuvaya kavuşmuştu. Bu işte bir başarıydı! Kızının mutluluğu onun annelik zaferiydi.

Bir gün başına gelenleri duyan eski komşusu aradı. Herkes gibi o da: "Senin ne çektiğini biz biliyorduk. Bunca yıl nasıl dayandın o adama? Sen cennetliksin arkadaşım!" diye teskin etmeye çalışıyordu onu. Arkadaşının kızlarıyla çeyiz dükkânı işlettiğini biliyordu, yalvardı yanında çalışmak için. O, maddî anlamda çok destek olamayacağını söyledi çünkü dükkân çok bir şey kazandırmıyordu ama karşısında bu kadar yaralı biri dururken vurdumduymazlık yapamadı, arkadaşını sarıp sarmalamalıydı, "Gel" dedi, "Kafanı dağıtırsın en azından."

Her gün sekiz buçukta gidiyor, hayâlleri olan genç kızların çeyiz hazırlığına şahit oluyor. İşlenen kanaviçelerin mavi telasını söküyor, sürfile yapıyor, yere dökülen renk renk iplikleri topluyor, makine başındaki arkadaşına kahve yapıyor, pike takımlarını almaya gelen genç kızların gözlerindeki pırıltıya hayranlıkla bakıp onların ardından dua ediyor. Yaraları yavaş yavaş kapanırken oğlunu göreceği cumartesileri iple çekiyor, ona en sevdiği yemekleri yapıyor ve hayat ona artık şunu fısıldıyor: "Güzel günler gelecek! Geçmiş geçecek! Gülümse!"

Bir anda bütün güçlü kelimelerin "G" harfiyle başladığını fark ediyor. Gülbahar! Gülbahar buna çok şaşırıyor. Bu nasıl bir çelişki?

"Güzel günler gelecek!
Geçmiş geçecek!
Gülümse!"

ÇAĞINI AŞAN KADINLAR ARASINDA "SANATTA ÖNCÜ İSİMLER"

Tuğçe Gök

On altıncı asrın son çeyreğinde Dersaâdet, o güne kadar topraklarında görülmemiş bir şenliğe şahitlik eder. III. Murat oğlu şehzade Mehmet'in sünnet düğünü için imparatorluğun dört bir yanından esnafı, hünerbazı, şâiri toplar; elli iki gün elli iki gece süren büyük bir şenlik kurdurur. Atmeydanı bu şenliği seyre gelen halkla tıklım tıklım dolar. Bu sırada kenardan köşeden seyre dâhil olmaya çalışan kadınlardan biri komşusunun erkek kılığına girip gösterileri ön saftaki erkeklerin arasından izlediğini fark eder. Vaziyeti kadıya bildirir. Zanlı derhal tutuklanıp kadı huzuruna çıkartılır, sorguya çekilir. Neticede kadı hükmünü verir, kadını haklı bulup serbest bırakır.

Acaba kadını hürriyetine kavuşturan ifade ne olmuştur?

Gayet basit bir ifadeyle şöyle der kadın: "Efendim ben iffetli bir kadınım. Gördüğünüz üzere örtülü bulunması gereken her uzvum örtülüdür. Bugün erkek kılığına girdim çünkü şenlikte meydandan geçen terzinin hünerini daha yakından seyretmek niyetindeydim. Kadınların safından bir şey görebilmek kabil değil."

Surnâme-i Humâyun'un satır aralarında kalmış bir anekdottan alınan bu sahne, bana bütün iradesiyle şöyle der: Kadın, cesaretiyle bütündür. Hangi dönemde hangi koşullar altında olursa olsun cesaretini hüneriyle veya hünerini cesaretiyle yoğurmayı başarabilen her kadın, yürüdüğü yolun öncüsü olur ve biz bu kadınlara "çağını aşan kadınlar" deriz. Bu yazının konusu da çağını aşan kadınlardan, tarihimizin ilk opera sanatçısı Semiha Berksoy'dur.

Cesaretini hüneriyle veya hünerini cesaretiyle yoğurmayı başarabilen her kadın, yürüdüğü yolun öncüsü olur ve biz bu kadınlara "çağını aşan kadınlar" deriz.

Şeytanın Bacakları'ndan Berlin Devlet Orkestrası'na

Sene 1926.

Kadıköy'de bir genç kız.

Çok sevdiği bir aktris var, Hollywood'un dev afişlerini süsleyen. O zamanın gençlik heyecanıyla istediği tek şey odasının duvarına onun bir posterini asabilmek. Oturduğu yerden hayalinin gerçekleşmesini bekleyecek kadar da pasif ve çekinik değil üstelik. Alıyor eline kâğıdı kalemi, bir mektup yazıyor Amerika'ya. Sizin bir posterinizi odamın bir köşesinde görmekten mutluluk duyarım diyor. Aylar sonra dileği gerçekleşiyor ve asıyor posteri odasına.

Bu kadarıyla kalsa iyi. Bir mektup daha yazıyor Hollywood'a. Bu sefer işin içine senaryoları da dâhil ederek diyor ki; "Ben bir film çektim, burada çok beğenildi. Şimdi ikinci filmimi çekiyorum. Filmin adı Şeytanın Bacakları. Sizden ricam, bu film Hollywood'a geleceği vakit hakkındaki eleştiri ve yorumlarınızı benimle paylaşmanızdır. Ancak ben film gösterimi sonrası Hollywood'da uzun süre kalamayacağım. Berlin'de bir operet sahnelemek üzere şehirden ayrılacağım." Bu kızcağız, şimdi sizin düşündüğünüz gibi memleketin kalburüstü çevresinden vekillerin ulemaların vârisi filan değil; ailesi sanatla meşgul olmakla beraber, kendisi henüz bir tiyatro okuluna dahi kayıtlı bulunmayan Semiha Berksoy'dur. Bu cüretkâr mektubu yazıp postaladığında on altı yaşındadır Semiha Hanım. Bundan tam on yıl sonra, yirmi altı yaşındayken mektubunda bahsettiği hayali gerçekleştirip Berlin'de "Yüksek Dramatik Soprano" vasfıyla sahne alır, aryalar söyler.

Sahne ve sanat onun için bir istekten, bir hayalden ya da dilekten çok daha fazlasıdır: amaçtır, zevktir, hayattır. Bütün bir ömrünü sahneye ve sanatına vakfeder Semiha. Daha çocuk yaşlarında ressam annesi Fatma Saime Hanım'dan dersler almaya başlar. Şâir babası ona şiir okumanın inceliklerini öğretir. İlkokul sıralarındayken küçük çapta hikâyeler yazmaya başlar. Bunların kenarlarına annesinden aldığı yetenekle çizimler eklemeyi de ihmal etmez. Birçok sanatçının okul hayatında vasat ya da başarısız olmasına karşın, Semiha okul hayatında da parlak bir öğrencidir. İlkokuldan sonra Kadıköy Ortaokulu'na devam eder ve buradan birincilikle mezun olur. Aynı yıl bir gazete ilanından yeni açılacak olan konservatuvarın haberini alır. Eğitimine konservatuvarla devam etmek isteyince babasının engeliyle karşılaşan Semiha, sonunda istikrarlı duruşuyla kendi hayatını kendi amaçları doğrultusunda çizmeyi başarır. Lise yıllarında

çizdiği bütün desenlerini toplayıp bir dosya haline getirir ve Sanayi-i Nefise'nin resim öğretmeni Namık İsmail'in masasına koyar. Çizimleri beğenilince burada eğitim almaya başlar.

Daha o yaşlarda kişiliğinde tesirini gösteren özgüven ve atak tabiat, sonraki yıllarda da sanatın farklı alanlarında ilerlemesinin önünü açacaktır. Üstelik Semiha bu özgüveni bir sanatçı egosuyla boş bir zemin üzerinde dörtnala koşturmak hevesine kapılmadan, yeteneğini sorgulamak ve geliştirmek maksadıyla kullanır. On yedi-on sekiz yaşlarında resim eğitimine devam ettiği sırada, yine bir gazete ilanından Darülbedayi'nin sınavla öğrenci alacağını öğrenir. Oyunculuğa yeteneği olup olmadığını merak eder ve bunu anlamanın tek yolu olarak sınava katılıp sahneye çıkar. Sahnede Hırçın Kız'dan bir tirat söyler. Neticede beğenilir ve seçmeleri kazanan yedi kişiden biri olarak Darülbedayi'de tiyatro eğitimine başlar. Bir süre hem resim hem tiyatro alanında çalışmaya ve üretmeye devam eden Semiha, bu kez müziğe yeteneği olup olmadığını merak eder. Tabii bunu anlamanın tek yolu yine denemekten geçecektir. Kendi ifadesiyle "sesini göstermek için" büyük bir özgüvenle Cemâl Reşit Rey'in karşısına çıkar. Söylediği arya Cemâl Reşit Rey'in yeğeni, ses uzmanı ve Soprano Nimet Vahit Hanım tarafından çok beğenilince konservatuvarın opera bölümüne öğrenci olarak kabul edilir. Bir sene gibi kısa bir çalışma sonucunda "Yüksek Dramatik Soprano" payesine ulaşan sanatçı artık hem resim hem tiyatro hem de opera alanında döneminin parlayan bir yıldızı konumundadır. Bir yandan Muhsin Ertuğrul'un sahnesinde dramatik tiyatro alanında rol alırken diğer tarafta Cemâl Reşit Rey'in sahnesinde operetlere çıkar.

1930-1934 yılları arasında Nâzım Hikmet, Ekrem Reşit Rey, İsmail Galip Arcan, Celâl Esad Arseven, Yusuf Sururi, Henrik İbsen, Gerhard Hauptmann, Emmerich Kálman, Edmond Audran, Tekfor Nalyan, Dikran Çuhacıyan gibi önemli isimlerin temsillerinde kıymetli rollerle sahne alır. 1934'te, Türkiye'nin ilk operası olan Özsoy'da Ayşim rolüyle sahne alması, hayatının dönüm noktasını teşkil edecek gelişmelere vesile olur. Ahmet Adnan Saygun'un bestelediği opera, aynı yıl Ankara Halkevi'nde sahnelendiğinde Atatürk, Semiha'nın yeteneğini takdir eder ve onun Avrupa'da eğitim görmesini ister. Yine Atatürk'ün girişimleriyle tertiplenen bir sınavı kazanan Semiha, 1936'da Berlin Devlet Yüksek Müzik Akademisi'ne kaydolur. Bu başarıyla beraber Semiha Berksoy ismi artık yaşadığı ülkenin sınırlarını aşıp uluslararası camiada yankılanmaya başlamıştır.

2004'de hayat sahnesinden çekilen Semiha Berksoy, yalnız kendi adına değil ülkesi adına da büyük işlere imza atmıştır.

"EVE DÖNEN KADIN"

Berlin Müzik Akademisi'ne başladığı günden 1940'ların başlarına kadar dört yıl Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde büyük rollerle meşhur operalarda yer alan Semiha, Viyana Filarmoni Orkestrası'nın bütün ikna çalışmalarına rağmen orada kalmayı kabul etmez. Avrupa'nın sanat alanında hâlihazırda yeterince yükselmiş olan çıtasının farkındadır. Amacı orada kalmak değil, ülkesine dönüp sanatını ait olduğu topraklarda yaşatmaktır. Nitekim öyle de yapar ve Türkiye'ye geri

döner. 1941'de otuz bir yaşındayken Türkiye'nin ilk profesyonel operası olan Tosca Operası'nda oynadığı sırada eşi Ercüment Siyavuşoğlu ile tanışan sanatçı, iki yıl sonra 1943'te evlenme kararı alır. Eşi Ercüment Bey ticaret erbabı olmakla beraber, sanatsever bir piyanisttir. Kızı Zeliha Berksoy'un tabiriyle, babası arkadaş çevresinde "Rapsodi Ercüment" olarak tanınır ve yalnızca bir hobi olarak değil, virtüözlük derecesinde kaliteli bir donanımla piyano çalar. Semiha, birçok operasını eşinin piyanosu eşliğinde seslendirir. Kariyer hayatında oldukça sağlam bir zemine yerleşen Semiha, özel hayatında da sanatını besleyen ve destekleyen bir yol arkadaşına sahiptir artık.

Bütün bu koşturmaca arasında annelik vazifesini de bir an olsun aksatmaz. Kızı Zeliha'yı gittiği her yere beraberinde götürür. 1949'da henüz üç buçuk yaşında bir çocukken annesinin onu Viyana Operası'na mantosunun altına saklayarak gizlice aldığını anılarında anlatır Zeliha Berksoy. Bu sayede o da tiyatro ve opera sahneleri arasında, sanatla iç içe bir çocukluk çağı geçirmiştir.

"Benim ruhumu sürükleyen ve bende alev haline gelen bir şey varsa o da sanat aşkıdır."

1960'LAR, TİYATRO VE JÜBİLE

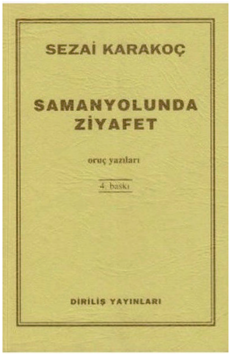
1950'li yıllarda kısa süreli ertelenme ve aksaklıklar yaşasa da yaklaşık on yıl daha operayla ilgilenen Semiha, 60'lı yıllarda daha çok tiyatro ve resim üzerine yoğunlaşır. Avrupa'da ve Türkiye'de resim sergileri açar, tiyatro dışında sinema filmlerinde de rol alır. Uzun yıllar sanatın birçok alanında eser veren sanatçı, 1963'te jübilesini yaptıktan sonra 1972'de Yüksek Dramatik Soprano ünüyle Devlet Operası'ndan emekli olur. Emekliliğinden sonra da otuz yıl boyunca büyük bir şevkle sanatını icra etmeye devam eder. Onun için sanatın yaşı yoktur. 1999'da New York City Lincoln Center'da Umberto Eco'nun "The Days Before Death" adlı oyununda rol aldığında 89 yaşındadır. Bu tarihten beş yıl sonra 2004'te, 94 yaşındayken hayat sahnesinden çekilen sanatçı, yalnız kendi adına değil ülkesi adına da büyük işlere ve başarılara imza atmıştır.

Semiha Berksoy, sanatla iç içe yaşadığı uzun yıllar boyunca, yaşadığı hayatı kendi istek ve amaçları doğrultusunda şekillendirmeyi en büyük hakkı olarak görmüş, hakkı olanı savunmayı vazifesi bilmiştir. Kariyer hayatında zaman zaman muhtelif sebeplerle karşılaştığı haksızlıklara boyun eğmek yerine sanatını en iyi şekilde icra ettiğini kanıtlayarak olması gereken yerde durmayı başarmıştır. Henüz on sekiz yaşındayken kendisini konservatuvara gitmemesi konusunda ikna etmeye çalışan babasına yazdığı mektupla bu tavrını açık bir şekilde ortaya koyar. Hem onun sanata olan bağını anlayabilmek hem de iradesinden ve istikrarından payımıza düşeni alabilmek adına bu mektuptan alıntıladığımız cümlelerle kapatıyoruz parantezi.

"Benim ruhumu sürükleyen ve bende alev haline gelen bir şey varsa o da sanat aşkıdır. Bunu bilesiniz. Ben bir gün ölsem de bunu size mezarımda selvi ağaçları söyler." (Semiha Berksoy, 1928, Kadıköy)

SAMANYOLUNDA ZİYAFET: ORUÇLA DİRİLİŞ

Ayşe Seyithanoğlu

Samanyolunda Ziyafet
Sezai Karakoç
Diriliş Yayınları, 2013

"Ey oruç, diriltici rüzgâr, İslam baharı
Es insan ruhuna inip yüce ilham dağından
Kevser içir, âb-ı hayat boşalt kristal bardağından
Susamış ufuklara insan kalbinin ufuklarına"

Sezai Karakoç "Oruç ve İnsan" şiirinde dizelere gizlediği oruç hakikatini *Samanyolunda Ziyafet*'te satırlara döker. Sezai Karakoç'un kaleminde orucun adı artık "ziyafet"tir. Kurulacak gök sofrası güneşin neşesini yeryüzüne taşırken, okura müjdelenen yepyeni ve taptaze bir mü'min yüreğidir.

Sezai Karakoç *Samanyolunda Ziyafet* kitabında, ömür boyu oruç hakkında yazdığı yazıları bir araya getirir. Bir ömre yayılmış bu makalelerin bir kısmı daha önce gazete ve dergilerde yayınlanmışken bir kısmı ilk kez bu kitapta okuyucusuyla buluşur. Diriliş Neslinin Amentüsü'nde "inanç âb-ı hayatını içmek, İslam uygarlığının yeniden diriliş bengisuyunu içip dirilmektir" ifadesiyle dirilişi tanımlayan Karakoç, bu eserde yer alan otuz beş makalenin her birinde dirilişin oruç boyutunu anlatır.

Yaratılış gayesinden yola çıkılarak Kur'an, namaz ve oruçla kazanılacak İslami ufuk, *Samanyolunda Ziyafet*'in her satırında kendini hissettirir. Karakoç'un satırlarında, müslüman ruhu uhrevî olanla yeniden dirilişin yollarını aramaktadır. Orucun, ilahi kitaba; kitabın, namaza; namazın ise sonsuzluğa açılan kapıyı araladığı satırlarda "namazı, ibadeti, hayatı ve ölümü alemlerin Rabbi olan Allah için" yapma bilinci hakimdir.

Peygamberimizin "oruç kalkandır" buyruğu ile işaret ettiği korunma, Sezai Karakoç'un satırlarında, "şeytanın, inançsızlığın, inkarın attığı oklardan mü'min kalbini koruyan Allah'ın tuttuğu bir kalkan" olarak karşılık bulur. Oruç; kıllet-i taam, kıllet-i menam, kıllet-i kelam yoluna açılan kapıdır. Korunan kalp olgunlaşacak, ufukları aşarak Allah'ın seçkin kulları için hazırladığı cennete ulaştıracak ilahî bir süvari olacaktır.

İftar topu gibi zafer imgeleri ile hissedilen oruç, çocuğun büyüdüğünün ilk işaretidir. Artık çocuk tabiatı yenmiştir.

Düşünce hayatıyla inanç hayatı arasındaki kopmuş bağları yenileme ahdine her zaman sadık kalan Karakoç için oruç günleri tazelenme zamanlarıdır. Oruç günleri içerisinde dua, secde ve Kuran sesleriyle

hayat bulacak olan nice anlar saklar:

Oruca, gök şahidi oruca mahsus besinler
Yükseltilen dualar, derinleşen secdeler,
Kur'an sesiyle aydınlanan ikindiler,
Allah adıyla diriltilen geceler.

Üstün insanların katıldığı bu tabiatüstü ziyafet adeta bir gök sofrasıdır. Bu sofra kimi zaman Nur Dağı'nda Hz. Muhammed'e, kimi zaman Hz. İbrahim'e, Ashab'ı Kehf'e ama daima oruçlu yüreklere kurulmuştur.

Karakoç, hakikat yolculuğunu tutulan ilk oruçla başlatır. İftar topu gibi zafer imgeleri ile hissedilen oruç, çocuğun büyüdüğünün ilk işaretidir. Artık çocuk tabiatı yenmiştir. Her Ramazan tuttuğu oruçlarla büyüyecek, ahirette şahitlik edecek büyük oruç kitabına adını şimdiden yazdıracaktır. Orucun 24 saatine, malayaniden arınan gündüzler, sakin ikindiler, ebedilik mayası ile kurulan iftar sofraları ve teravihin coşkusu hakimdir. Karakoç, uykuya dahi huzurun sindiği Ramazan gecelerinde yenilen sahur yemeklerinin canlılığını "yeni kesilmiş karpuzun rengi" ile ifade ederek okurunu, zihinsel bir şölene de davet eder. Artık huzurla dolan ruhlar için beklenen yolculuklar sabah ezanı, güneş, ışıklar ve ışıkların zaferidir.

Orucun her yıl gelişi ruhları dirilten bir mucizedir. Furkan'ın indiği oruç ayı; inanmışı inanmamıştan, akı karadan, ahiret özünü dünya köpüğünden ayırarak İslam şahsiyetinin manevi benliğinin surlarını yükseltecektir. Ramazanın gelişi sofralarımıza bereketi, kalplerimize huzuru getirmesi ile hanelerimize iki ayrı mucize bırakan bir diriliş zamanıdır. Sezai Karakoç'un diriliş yolculuğunda, tıpkı insanlar gibi oruç da acıkır ve susar. Çünkü "susayan ve acıkan oruç" dinamizmin, saflığın ve diriliğin sembolüdür. Orucun susadığı Kur'an, acıktığı namaz, örtündüğü merhamet, kuşandığı cihattır. Mü'minin kalbinde iftar eden oruç, iftara dair tüm ezberleri bozarak bir diriliş muştusuna dönüşür. Dirilişin yankısı tüm İslam coğrafyasında duyulmalıdır. Karakoç'un satırlarında bir "Kudüs muştusu" beklenir. Her bir oruç diriliş saatine, İslam ülkelerini kurtarma şuuruna gebe olmalıdır.

Sezai Karakoç, *Samanyolunda Ziyafet*'te yer alan yazıların her birinde ruhsuz hayatları iklimi ile kuşatan oruca dair farklı bir temayı ele alır. Okur bazen "uruc"u tüm benliği ile dolu dolu yaşar bazen teravihteki coşku sarar dört bir yanı. Ruhumuzu ve ufkumuzu diriltmeye gelen oruç, gelişiyle bayramı yaşatır. Gidişiyle bayrama kavuşturur. Son yaprak çevrildiğinde, okurun yüreğine dünkü oruçların özlemi değil, beklenen oruçların hasreti çöker.

Samanyolunda Ziyafet'te, okur bazen "uruc"u tüm benliği ile dolu dolu yaşar bazen teravihteki coşku sarar dört bir yanı.

CEZASI YOK

Sevmemek senin suçun değil
Sevilecek şeylerin azalması mesele
Kediler bile parklardan kaçıyor
Şişmiş ve kirlenmiş gözlerin
Bunları da görmesin mi

Yüzünü unuttuğun insanları sayıklamıyorsun
İçine sinmeyen yasaklar hala bıraktığın yerde
Göz çukurlarına bile yaşanmayacaklar doluyor
Bunu koparıp atsan denize
Ellerindeki yangın sönecek
Ama hatırla
Yangın çıkarmak bazı cümlelerde hala yasal

Yanaklarında unutulmuş bütün cenazeleri topla
Lamba titremesi de olur
Birinin kendini asması olmaz

Kendini kendinden çıkar
Kendini kendine yama
Bütün ezberin kirpiklerini koparmak olsun
Sen hepsinin hatrına geçecek
Yeni dilekler bulursun nasıl olsa

Camlarda kaybolanları sen de unut
Bak yine kayıp gidiyor saklandığın mabet
Yaslanamadığın dağ ve gözüne sığmayan kemik

Hâlâ saklayamıyorsan geçersiz yüzünü
Kalmıyorsan beklemeyeceğin hiçbir yerde
Gitmediğin yanını bırak kedilere

Sevmemek senin suçun değil
Sevilecek şeylerin azalması mesele

YAREN NUR ÖZEN

BİR GÜN, BİR ÇOCUK, BİR KUŞ

Ayşe Hicret Aydoğan

Kâmil Aydoğan anısına

Usta bir terzi gibi yaşamıştı hayatını. Tam üzerine göre dikilmiş bir elbise. Yaşına bakmaksızın çökmeye hazır omuzlarını doğrultmaktı arzusu. Sık sık ölümü anar, bir gün gideceği yeri de güzelleştirirdi.

Bir ağaç dibinde doğmuş, hiç bisikleti olmamış, lastik ayakkabılarla gezmiş, ilk gençlik çağlarından itibaren yazmış, okumuş, derme çatma bir evde yaşamış; hiç şikâyet etmemiş. Her gün kırık dökük masasına oturarak yılgınlıklarını, dostlarını, naylon bebekle oynayan çocuklarını, kuşları, Maraş'ı, annesini yazmış günlüğüne.

Elimde bir defter. Sarı, yeşil yapraklı çiçekler var kapağında. Bazı yerleri çizilmiş, küçük bir çocuğun yaptığı belli. Muazzam bir el yazısı ile yazılmış günlük, yirmi ocak bin dokuz yüz seksen iki tarihiyle başlıyor.

"İŞTE üşünmüş bir gün." cümlesiyle başlıyor. Yaklaşık kırk senelik bir defter elimdeki. Benim daha dünyaya gözlerimi açmadığım bir tarihte babamın anılarını okuyorum. Vefatından sonra yazılarını toparlamak görevini üstlendim. Her zaman bahsettiği ama tamamını hiçbir zaman okumadığım günlükleri bir hazine. Gerçek bir yaşam öyküsünden daha değerli bir miras var mıdır?

Yaşam, elimizden aldıklarının yerine kıymetli bir hediye veriyor kimi zaman. Yas tutmak ile şükretmek arasında gidip geliyorum o vakitlerde. "Neden" sorusu anlamını yitiriyor. "Baba" olma sıfatını devam ettirebilmek bu olsa gerek. Günlüklerini okudukça onun sadece "baba" olmadığını anlıyorum. Yirmi beş yaşında dünyaya hangi gözlerle baktığını, hatalar yaptığını, âşık olduğunu, nasıl evlendiğini, geçim sıkıntılarını, incitildiğini; ezcümle salt "insan" olduğu gerçeğiyle yüzleşiyorum.

Kimi zaman bir günlük olmaktan çıkarak bir romana, bir öyküye dönüşüyor defter. Anlatımı derinlikli, şairane üslup içine çektikçe çekiyor. Yazar ve şair kimliğinin gelişimine tanıklık etmiş oluyorum.

"26.6.1983,

MASA, bence bir yazarın her şeyidir. Ondan sonra ayrıntılar gelir. Oda, kitaplık, çay, makine, esin. (Gecenin bu saatinde nereye gidiyorsun sevgili tren ve ne taşıyorsun?)"

Zaman makinesinde ilerliyor gibi hissediyorum. Yetmişlerden seksenli yıllara, oradan doksanlı yıllara götürüyor babam beni. Acı iliklerime kadar işlemişken, çalışma masasının yanında beliriveriyorum. Canı sıkkınsa, bir şair ölmüşse, üzülmüşse ellerinden tutuyorum. Andırın'da, derme çatma o evde, çalıştığı o masada, bir yaşındaki hâlimle babama bakıyorum. Ağlamıyorum bu kez. Çocuk gözlerim büyüyor. Hiçbir deneyimim yok. Saf bir sevgiyle bakıyorum, kaleme ulaşmak istiyorum; hiçbir şeye boyum yetişmiyor. Sevgi, uzun bir boy, iri gözler, güzel bir yüz istemez. Yirmi altısındaki bir adamın çocuğuna bakışıdır sevgi.

Doğduğum evde geziyorum. Andırın'ın yüzü henüz eskimemiş. Genç ve diri bir yüzle bakıyor sokakları gözlerime. Bir kuş havalanıyor bahçemizden. "Yaşam, bir kuşun kanat çırpışı kadar sürede geçer." diyor babam. Ellerimi kavramış sıkı sıkı, küçük müyüm bunları duymak için anlamaya çalışıyor. Belki iyi bir baba olup olmadığını soruyor bana, koyu halkalı gözleri gözlerimde dolaşıyor.

Ömrü boyunca çalışkanlığına gıpta ettiğim babamın hangi yollardan geçtiğini öğreniyorum. Günlük ara sıra sanki bana yazdığı bir mektuba evriliyor. Tavsiyelerini, sanata bakışını, hangi yazarları okuduğunu öğreniyorum ama en önemlisi yaşamak sanatının çetin bir iş olduğunu öğreniyorum.

"11.12.1983,

Yazmak, aşılması gereken dağa şöyle bir bakınca içimizde uyanan duyguya benziyor. Dağı aşmak kolay gelir uzaktan ama tırmanınca uzar da uzar. Bir yazıyı okuyunca, 'ne var ki bunda, ben de yazarım bunun gibisini' der de insan, kaleme sarılınca anlar yanıldığını.

Van Gogh (1853-1890)

Liberman (1847-1935)

Amma bakmayın resimden hiç anlamam. Ve bu sanatçıların yapıtlarına baktığımda 'herhalde ben de çizerim bunları' diye geçiyor içimden."

Yaşam, elimizden aldıklarının yerine kıymetli bir hediye veriyor kimi zaman.

Duvarların sıvası çatlamış. Evde ablam İlke'yle koşturuyoruz. Babam çıkıyor odadan. Başımızı okşuyor. Ağaçlar da tatlı bir meltem başlarını okşayınca aynı huzuru duyumsuyor mudur? Andırın soğuğu geziniyor damarlarımızda. Göle gidelim diye tutturuyoruz. Babam kabul etmiyor, yazılarına devam etmesi gerektiğini söylüyor. Annem dışarı çıkarıyor bizi. Babamın ne yazdığını hep merak ediyoruz. Her babanın daktilo başında

olduğunu düşünüyoruz. Baba dediğin yazar, kelimelerle yönetir dünyayı.

“20 Mart 1984,

Çocuklar alıştılar, ben çalışma odama girince asla gelmiyorlar yanıma, ama evde olmadıkları bir zamanda daha iyi giriyorum yazılarımın kapısından. Yirmi yedi yaşında o kadar unutkanım ki, yazarken cümlelerimden bazılarını unutuyorum. Güzel cümlelerim benim, darılmasınlar.”

Babamla aramdaki bir kapı günlükleri. Rüyalarımda sesini duyup ona yaklaşamadığımda o kapıyı çalıyorum. Şimdi kırk yaşında o kapı, hüznün olmadığı dünyada bir şair hüznüne ihtiyaç duyduğumda sonuna kadar açılıyor.

15.02.2022,

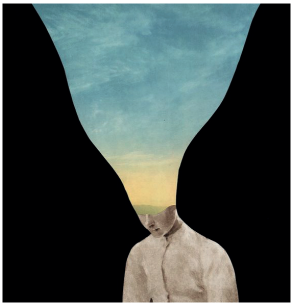
Ankara

İŞTE, üşünmüş bir gün. Çalışma masamdayım. Kâmil Aydoğan’ın günlüklerine dair yazıyorum. Kedi masaya çıkıyor, bilgisayarımın üzerinde yürüyor. Sarı beyaz tüylerini bırakıyor. Tüyler, bir yaşındaki o çocuğun çizgilerine; Ankara, Andırın’ın soğuk gecelerine evriliyor. Bir kuş havalanıyor, duvarların sıvası yerli yerinde. Dostoyevski’nin Ecinnileri masamın üzerinde. Babam “oku,” demişti veda etmeden az önce, “iyi bir okur olmak, yaşamak kadar önemli bir sanat.”

Babamla aramdaki bir kapı, günlükleri...
Hüznün olmadığı dünyada, bir şair hüznüne ihtiyaç duyduğumda sonuna kadar açılıyor.

ROUSSEAU İLE SAKLAMBAÇ

Sinem Bozhöyük

"İnsanlar düşünmek, sevmek ve inanmak için dünyaya gelmiştir."
(J.J. Rousseau)

Öyle midir gerçekten? Hayatı birkaç kelimeye sığdırmak mümkün mü? Biz insanların oldukça donanımlı ancak bir o kadar aciz dimağı bunu başarabilir mi? Çoğalmak, çoğalmak ve sadece çoğalmak için dünyaya gelmiş olamaz mıyız? Veya akıl hastanesindeki Veronika gibi ölmek için yaşadığımızı düşünemez miyiz? Bazılarımız dünyaya yiyip içip yatmak için geldiğini söylüyor mesela. Ya da kimi zaman her şeyin anlamsızlığı üzerine düşünür, bu fikrin ardından günaha girmemek adına tövbe etmez miyiz? Sorgulamalar, kafa karışıklıkları ve dahası...

Hani televizyonda çok yaşlı insanların hayatları haber veya belgesel olur, muhabirler bu yeterince yaş almış insanların yaşamlarını bir videoya sığdırmaya uğraşır. Bu kadar uzun yaşamayı neye borçlusunuz diye sorarlar. Onlar da organik kahvaltı ürünlerini sıralamaya başlar. Bal bu kahvaltılıkların başında gelir, yanına da ceviz iyi gider. Egzersiz olarak yürüdüklerini söylerler. Hatta bazı dedeler günde üç kilometre koştuğunu hafiften gururlu bir yüzle ifade ederler. Erken yatıp erken kalktıklarını vurgular, gençleri teknoloji konusunda uyarırlar. Gençliklerini anlatıp şimdiki gençleri âdeta gömerler. "Biz gençken hiç böyle miydik, kavaklara tırmanır geri inerdik." Diyerek giden gençliği özlemle anarlar. En son da, çok yaşadık derler. Yetmez mi doksan yıl diye çıkışırlar. Oysa daha az önce gençliğe hasretlerini duyurmuşlardı. İnsan umudunu yitirince hatıralarına bile gem vurabiliyor. Ne acı... Eşleri ahirete göçmüş ise daha mahzun olur, ölüm meleğine kederli bir hatırlatma yaparlar. Heyecanlı muhabire, eşlerinin güzel huylarını, nasıl tanıştıklarını anlatırlar. İzleyicinin genelini şaşırtan bu aşk hikâyeleri biz sevgiye aç insanları naifleştirir, düşündürür ama yine de sevgiye olan inancını kaybetmiş talihsizlerin inançlarını yeşertmeye yetmez.

Yine de, her şeye rağmen iyiyi görmek güzeldir. Akıl başta kalsın, biz iyi olalım, iyiyi görelim, bu zamanlardan taşınıp daha iyinin zamanına yerleşelim.

Belki doksana merdiven dayamış, belki doksanı çoktan geçmiş olan yaşlıların anıları, içli sözleri, ekran başındakileri duygulandırır. En çok da akranlarını. Nineler ve dedeler; kızları, oğulları ve torunlarına televizyon ekranını işaret ederek; bakın, görüyor musunuz, biz de yaklaştık ölüme diye hüzünlenirler. Üzülmek de vardır hayatta, öleceği için üzülmesi insanın... Torunlar olayın fazla bilincinde değildir, hatta

kafalarını kaldırıp bakmazlar bile çok zaman. Ellerinde telefon, tablet, lap top, akıllı herhangi bir teknolojik alet, dış çevrenin sesine kulakları kapalı. Bu çocuklar oyun karakterlerini severler. Kazanacaklarına veya iyi bir oyun oynayacaklarına inanır ancak gerçek hayatı verimli düşünemezler. Teknolojinin diz çöktürdüğü torunlar ilerde sanal bir dünya yaratacak; sevgi, merhamet gibi erdemlerin bulunmadığı bir dünyayı selamlayacaktır belki de. İnsanların düşünmelerine gerek kalmayacaktır, ibadethaneler bir bir kapanacaktır mesela. Rahat ve güvenli yaşam duayı lüzumsuz kılacaktır.

Hele şimdiki zamanda hiçbir şey belli değil. Mini mini mikroplar koca koca insanları mı devirir, elektronik ortamlar okullara mı dönüşür, sıcak ve kurak yazlar ormanları küle mi çevirir yoksa develer sıcak ve kurak günlerin başa çıkılmazlığı yüzünden katliama mı uğrar? Su mu tükenir? Bu ve benzeri birçok olay sayılabilir. İnsanlık, hâlâ içinde bulunduğumuz iki bin yirmili yıllarda çok şey yaşadı. Yine de, her şeye rağmen iyiyi görmek güzeldir. Akıl başta kalsın; biz iyi olalım, iyiyi görelim, bu zamanlardan taşınıp daha iyinin zamanına yerleşelim. Sevmek, inanmak, düşünebilmek güzeldir. Ancak bu fiiller yaşamı izah için pek de yeterli olmayacak.

Sözü fazla uzatmadan Rousseau'ya geri dönelim. Elbette cevaplamanız mümkün değil ama yine de soruyorum Rousseau; sizce insan deliremez mi? İnsan kalpsizleşemez mi? Ve son olarak toplum inancını yitiremez mi? Yaşam, benim saydığım birçok olayın yanında, sözünü ettiğiniz üç fiilin neresine saklanmalı? Söbelenmez mi hemen?

Teknolojinin diz çöktürdüğü torunlar ilerde sanal bir dünya yaratacak; sevgi, merhamet gibi erdemlerin bulunmadığı bir dünyayı selamlayacaktır belki de.

BİTEMEYEN

İdil Övgün

Bitemeyen
Aysun Ellidokuzoğlu
Dergâh Yayınları, 2020.

Bitemeyen, Aysun Ellidokuzoğlu'nun ilk romanı. 2020 yılı Ekim ayında Dergâh Yayınları'ndan çıkan roman, toplamda doksan iki sayfadan oluşuyor.

Kitabın kapak görselinin, kitabın içeriğiyle oldukça uyumlu olduğunu söylemek mümkün. Kapakta; sevimli elbisesiyle, uzun ve gür saçlı bir kız çocuğu resmedilmekte. İçerikte ise olmak istediği ve olduğu kişi, yaşamak istediği ve yaşadığı hayat arasında bocalayan; yaşamla ölüm arasında âdeta mekik dokuyan kısa saçlı bir kız çocuğu anlatılmakta. Kapak ve içerik bir bütün olarak ele alındığında, saçlarıyla ve elbisesiyle bağlı bulunduğu o duvardan hayata uzandığı için yani bir anlamda hayata devam ettiği için babasının ceketini giyen kısa saçlı bir kız çocuğu görmekteyiz. Kitapta yer alan, "Babamdan sonra saçlarımız hiç uzamadı, ayakkabılarımız da parlamadı." (s.61) ifadesi, kitabın kapağının konuyla bağlantısını ortaya koyar niteliktedir.

Roman, akşam ezanı okunurken vals müziğinin son bulmasıyla başlar. Bu başlangıç, romanın bünyesinde barındırdığı tüm tezatlara giriş niteliğinde bir tezat ortaya koymaktadır. Romanda, zıt kavramlar üzerinden, bir bütün olarak aile yapısı ele alınmaktadır. Zıt görüşler, zıt yaşantılar, zıt ahlaklar… Tüm bu zıtlıklar arasındaki çıkmazları ve kararsızlıkları, kahraman anlatıcının bakış açısından ele alan eserin, geleneksel yaşamın tam da yanı başında Batı etkisinde bir modern yaşam ve modern yaşamın tam da yanı başında geleneksellikte diretilen bir olay örgüsüyle yazıldığını ifade edebiliriz.

Toplamda doksan iki sayfadan oluşan ve bu yönüyle alışılagelen roman hacminden oldukça farklı olan eserde, çıkmazlar arasından sıyrılan bir dinamizm unsuruna yer verildiğini belirtmek mümkündür. Bu unsur, ana kahramanın kiminle konuştuğu noktasıdır. Kahraman anlatıcı, tüm eser boyunca okura tanıtmadığı bir kişiyle konuşur. Okur, romanın sayfaları arasında ilerlerken kahraman anlatıcının iletişim kurduğu bu hayalî kişinin kim olduğunu anlamaya çalışır. Bu kişi romanın herhangi bir sayfasında okura tanıtılacak mı yoksa roman bu kişinin kim olduğu belirtilmeden belirsizlik içinde mi son bulacak, bu kişinin kim olduğunu yazar okura mı bırakacak gibi sorular, okurun hep aklındadır. Okur, tüm çatışmaların arasında bu kişinin kim olduğuyla ilgili sürekli varsayımlarda bulunur. Yazar, kahraman anlatıcının konuştuğu hayalî kişinin kim olduğunu öğrenmek için neredeyse en ufak detaylara bile odaklanan okura, sürekli değişen ipuçlarıyla farklı varsayımların kapısını aralar. Okur, kahraman anlatıcının konuştuğu hayalî kişinin, kahramanın babası, belki hayalî bir

> ***"Babamdan sonra*** saçlarımız hiç uzamadı, ayakkabılarımız da parlamadı."

arkadaşı belki de kendi öz beni olduğunu düşünürken bu kişi okurun tüm varsayımlarının aksine aslında çok başka biri olarak karşımıza çıkar. Düşünüldüğünde, bu varsayımların hiçbiri olmamasına rağmen aslında her birinin toplamı olduğu çıkarımında bulunmak mümkündür. Okurda oluşan tüm zanları boşa çıkaran ve doksan iki sayfalık bir hacme rağmen romana kesintisiz bir dinamizm katan bu merak unsuru, yazarın başarısı olarak değerlendirilebilir.

Yazarın bir diğer başarısını, romandaki tasvir yeteneği ile belirtmek mümkündür. Kahraman anlatıcının zihnindeki nişan tasvirinin gerçekliği, tüm berraklığıyla ortadadır. İlgili tasvirde; mekânın konsepti, bu konseptin renkleri ve bu renklerin anlamları, anlatılan kişilerin duygu yoğunluğu ve bu kişilerin duygu yoğunluklarının hareketlerine yansıması noktasında en ince ayrıntısına kadar belirtilen detaylar, oldukça başarılı şekilde anlatılmıştır. Bu anlamda romanda yer alan, "Annem her şeyi kameraya kaydetmiş gibi anlatmaya başladı." (s. 53) cümlesinin, romandaki tasvirlerin tanımlayıcısı ve açıklayıcısı görevinde olduğunu düşünmekteyiz. Kamera kaydında yer almayan duygu tasvirleri de bu başarının bir diğer kanadıdır. Bunların yanı sıra, "Başım demirden bir gülleydi sanki kıpırdayamıyordum" (s.5) ve "Nasıl bir otoriteydi bu, sadece bir bakışla kırbacı şaklatıyordu yüzümün ortasına." (s.14) cümlelerini, duygu-durum tasvirleri noktasında dikkat çekeceğinin düşünüldüğünü varsaydığımız ancak tasvir ve anlatım noktasında oldukça başarısız bulduğumuz ifadelerdir.

Roman, halüsinasyon ile gerçeklik arasındaki çatışmaların oldukça yoğun hissedildiği bir eser olma özelliği gösteriyor. Bununla birlikte romanda, halüsinasyonlar ve zaman arasında ilerlerken okurun son anda farkına vardığı keskin virajlar mevcut. Bu virajlarda, anlatı içerisindeki durumların, duyguların ve zamanların birbirinden farklı düzlemde aktarılıyor olması; bu virajlara farkında olmadan giren okuru, odaklanma noktasında fazlaca zorlamaktadır. Romana yöneltilebilecek bir diğer olumsuz eleştiri ise okuru oldukça bunaltan bir durum olarak karşımıza çıkıyor. Kurguda takip edildiği üzere, romanda kimsenin çocuğunun olmadığı durumu oldukça fazla tekrar edilmiş, neredeyse tüm çiftler çocuklarının olmayacağı bir kadere mahkûm edilmiştir. Kurgu adına oldukça fazla tekrar eden bu durum, okur için bunaltıcı görünmektedir.

Roman; olan, olmayan ve olamayan her şeyin sonunda, kahraman anlatıcının artık bir kumru olmadığının belirtilmesiyle son bulur.

Sonuç itibarıyla, kurguda ve anlatıda eleştirdiğimiz birkaç unsur dışında, dinamizm ve tasvirler noktasında oldukça başarılı bulduğumuz yazarın, diğer eserlerinde bu başarısını arttırarak devam ettireceğinden şüphemiz yok.